

VJEŽBE BRATSTVA COMUNIONE E LIBERAZIONE

OČI UPRTE U ISUSA, IZVOR I ISPUNJENJE VJERE

RIMINI, 14.-16. TRAVNJA 2023.

OČI UPRTE U ISUSA, IZVOR I ISPUNJENJE VJERE

VJEŽBE BRATSTVA
COMUNIONE E LIBERAZIONE (ZAJEDNIŠTVO I OSLOBODENJE)

RIMINI 2023

Na naslovnoj stranici: Beato Angelico, *Prikazanje Isusa u Hramu*, freska, pojednost, 1442, Firenze, Museo di San Marco. © Raffaello Bencini/Archivi Alinari, Firenze.

»Prigodom Duhovnih vježbi Bratstva Comunione e Liberazione na temu „Oči uprte u Isusa, izvor i ispunjenje vjere“, sveti otac papa Franjo upućuje topli pozdrav sa željom da dani razmatranja potaknu želju da s povjerenjem gledamo budućnost, svjesni da je uskrsli Krist promijenio smjer povijesti, otvarajući obzor nade na nas same, na stvarnost, na misterij života. S takvim željama Njegova Svetost jamči svoju blizinu u molitvi i rado udjeljuje apostolski blagoslov, zalog svakog željenog dobra«.

Kardinal Pietro Parolin, Državni sekretar Njegove Svetosti,
13 travnja 2023

Petak 14. travnja, več

Sergej Rachmaninov

Vespri, op. 37, Aleksandr V. Svešnikov – Coro dell'Accademia di Stato dell'URSS

"Spirto Gentil" n. 17, (Ricordi-BMG) Universal

■ UVODNI POZDRAV

Davide Prospero

Zazovimo Duha Svetoga da nam dade jednostavnost srca djece koja su puna znatiželje i želje, koja se ne boje ničega i ne stavljaju nikakvu zapreku ili sumnju novosti koju susreću; da nam dade spremnost da prihvatimo plodove Njegova djelovanja, tako da možemo biti preporođeni na putu ovih dana.

Dođi Duše Presveti

Prije svega ću vam pročitati telegram Svetoga Oca:

»Prigodom Duhovnih vježbi Bratstva Comunione e Liberazione na temu „Oči uprte u Isusa, izvor i ispunjenje vjere“, sveti otac papa Franjo upućuje topli pozdrav sa željom da ovi dani razmatranja potaknu želju da s povjerenjem gledamo budućnost, svjesni da je uskršli Krist promijenio pravac povijesti, *otvarajući obzor nade* kad smo u pitanju mi sami, stvarnost, misterij života. S takvim željama Njegova Svetost jamči svoju blizinu u molitvi i rado udjeljuje apostolski blagoslov, zalag svakog željenog dobra. Kardinal Pietro Parolin, Sekretar Njegove Svetosti«.

Ove dane s nama koji smo ovdje u Riminiju, vježbe će slijediti prijatelji iz Italije i 30 zemalja. Sljedećih tjedana vježbe će slijediti drugih 69 nacija.

Prošla je godina dana od zadnjih vježbi koje je predvodio otac Mauro Lepori (Generalni opat cistercita) i doista sam zadovoljan da će nas i ove godine on pratiti u našim meditacijama. U ime cijeloga Bratstva od srca mu zahvaljujem na njegovoj dragocjenoj raspoloživosti.

Zašto smo ponovno ovdje? Zašto smo se vratili?

Zadnja godina je nesumnjivo bila puna događaja i izazova važnih za naš život. Vježbe prošle godine označile su bitan korak našega puta: bili smo još zaokupljeni raspravama i tumačenjima događaja kad nam je otac Mauro snažno predočio riječi koje je Isus uputio Marti: »Marta, Marta, uznemiruješ se zbog mnogo čega a samo jedno ti je potrebno«. ¹ Riječi koje su za nas odjeknule kao pitanje: gdje u našem svakodnevnom iskustvu nalazimo tu jedinu stvar koja vrijedi?

Prvo što treba priznati jest da nas je na putu koji smo prelazili ovih mjeseci netko pratio. Sâm don Giussani, sa svojom poznatom diskrecijom koje se dobro sjećaju oni koji su ga poznavali, pratio nas je u dramatičnim prilikama s kojima smo bili suočeni. To kažem, ne slijepo vjerujući, već imajući u vidu činjenice. To jest, kažem to misleći kako bi bilo teško prolaziti kroz oluju zadnju godinu i pol, da nas netko nije pratio. Sigurno nam je pomogla sretna, možda ne slučajna okolnost proslave stogodišnjice don Giussanijeva rođenja zbog koje je cijelo ovo vrijeme spomen na njega među nama bio tako živ. Proslave koje su nas, pored svega ostaloga, na poziv Svetoga Oca dovele na Trg svetoga Petra 15 listopada. Kakav preokret je predstavljao susret s papom! Za one koji su sudjelovali bez predrasuda, to je zaista bio novi početak. Mnogi od nas su se vratili kućama bez sumnji i nesigurnosti, sa srcem punim obećanja, potaknuti na privlačan zadatak: podigli smo pogled koji se pomalo bio skućio koncentriran na probleme unutar zajednice, kako bismo ga ponovno uronili u oči Onoga koji nas je kroz karizmu don Giussanija izabrao za velike stvari. Petar, snagom koju Bog daje svojim zemaljskim nasljednicima, podigao nas je i vratio nam sigurnost. Sigurnost da nas netko voli, želi i cijeni. Sjetili smo se riječi koje je Bog uputio i nama kao proroku Jeremiji: »Ljubio sam te vječnom ljubavlju«, kaže Gospodin, »i nikada te neću ostaviti«. ²

Tri mjeseca smo radili na riječima koje nam je papa rekao onaj dan, nalazeći u njima neke bitne upute da bolje i zrelije živimo veliku odgovornost koja nam je povjerena, to jest da svojim životom i zajedništvom pridonesemo da karizma, koju je preko don Giussanija Bog povjerio Crkvi, donese ploda. Osobno smo mogli iskusiti što znači ono o čemu smo ovo ljeto razmatrali na Skupu osoba odgovornih za pokret i na čemu smo potom

¹ Lk 10,41-42.

² Usp. Jer 31,3.

radili u našim zajednicama do audijencije: su-bitnost između karizme i institucije. Ili da uzmemo riječi svetoga Oca, između »karizme i autoriteta« koji su komplementarni i oboje potrebni.³

Kao što se sjećate, prošlo ljeto smo analogno podsjetili na likove Petra i Ivana, zaključujući uvod u Skup osoba odgovornih za pokret s dva pitanja. Prvi trenutak smo se pitali zašto je Gospodin htio da postoji takva nužna povezanost između karizme i institucije, takvo jedinstvo zbog čega ne postoji samo jedna točka preko koje prolazi cijelo proročanstvo, cijela Milost, sve djelovanje Duha. Odgovor na to pitanje danas nam je jasniji, zahvaljujući iskustvu koje smo doživjeli koračajući zajedno, očinski podržani autoritetom Crkve. Drugo pitanje je, ako se sjećate, ostalo donekle u zraku. Ako je Ivan bio najkarizmatiskiji, pitali smo se, zašto ne izabrati njega umjesto Petra kao vrhovnog vođu Crkve? Zašto ne izabrati učenika »kojega je Isus volio« (to su riječi Evanđelja)?⁴ Danas, u svjetlu riječi pape Franje, vjerujem da barem malo možemo razumjeti značenje Isusovog izbora. Vjerujem da je u pamćenju mnogih od nas urezan glas don Giussanija koji odjekuje na Trgu svetoga Petra i koji je potresao srca jednim od svojih snažnih komentara na »Petrovo da«.⁵ To »da« je tako skromno, jednostavno a istodobno veličanstveno, jer je u stanju nadvladati sav osjećaj nedostojnosti, ograničenosti koji je ispunjavao Šimunovo srce. Kada je Papa govorio o poniznosti kao nužnom uvjetu da na primjeren način odgovorimo na poziv sadašnjeg trenutka, za mene je bilo neizbježno da u inzistiranju pape Frana čujem odjek glasa don Giussanija koji govori o Petru, onom sirovom ribaru kojemu Gospodin, povjeravajući mu golemu odgovornost Njegove Crkve postavlja samo jedno pitanje: »Ljubiš li me? Ljubiš li me ti?«

Ovih mjeseci sam posjetio mnoge naše zajednice u svim pokrajinama Italije i u inozemstvu. Mogao sam ustanoviti da nam sveti Otac brižno

³ Franjo, »Arda nei vostri cuori questa santa inquietudine profetica e missionaria« (Neka u vašim srcima gori taj sveti proročki i misionarski nemir), dodatak listu *Tracce*, n. 10/2022, str. 17.

⁴ Usp. *La vita: risposta a un Altro che mi chiama* (Život: odgovor Drugome koji me zove), *Appunti dalla Sintesi di Davide Prospero all'Assemblea internazionale responsabili di Comunione e Liberazione* (Bilješke Davida Prospero na međunarodnom skupu odgovornih), La Thuile (AO), 30 kolovoza 2022, *clonline*.

⁵ Usp. *Esercizi della Fraternità di Comunione e Liberazione*, (Vježbe Bratstva Comunione e Liberazione), Rimini, transkripcija jednog od videa prisutnih na virtualnoj izložbi GIUSSANI100; sad u L. Giussani, *La verità nasce dalla carne (Istina se rađa iz tijela)*, uredio Julián Carrón, Bur, Milano 2019, str. 135-136.

predlaže put na kojem će se očitovati sva potencijalnost karizme koju, kako nam je rekao, »većim dijelom još treba otkriti«. ⁶ To je nešto jako važno, stoga mi dopustite da to kratko produbim.

Što je poniznost? Poniznost nije u tome da rečem »Ne vrijedim ništa, nisam ništa«. Poniznost je naprotiv reći: »Ja sam ništa, ali Ti si jači od mog ništavila, moje malenkosti, i ako me zoveš za nešto veliko, pristajem, slab i ograničen kakav jesam, pristajem, tu sam. Da, Gospodine, ti znaš da te ljubim, s tobom sam, svjestan sam da samo s tvojom pomoći, samo ako si Ti sa mnom, mogu učiniti ono što od mene tražiš«. Ukratko, poniznost je priznanje da je sve što imam to »da«. Ali to »da« je dovoljno, ako sam svjestan, dok ga izgovaram, da se bez tvoje stalne pomoći ne mogu pomaknuti ni jedan metar. Za mene je to poniznost.

Ali upravo ono prvo pitanje koje je Isus uputio Petru pomoglo mi je u mojim razmišljanjima ove godine. Preciznije, prvi put Isus ne pita Petra: »Ljubiš li me?«, nego »Ljubiš li me više nego ovi?« ⁷ Zamislimo scenu: Ivan je je sigurno morao biti u blizini, a Isus pita Petra: »Ljubiš li me više nego ovi? Ljubiš li me više od njega? Njega koji je stajao pod križem s mojom majkom rastrganoj od bola dok su me razapinjali na križ, nakon što si me ti zanijekao tri puta! Njega koji je oslonio glavu na moje srce, u velikom satu Posljednje večere, njemu kome sam otkrio identitet izdajice. Njega koji je, dok su me sudili u sinedriju, dok su me vrijeđali, pljuvali na mene i udarali me, ostao sa mnom, uvijek pored mene. Njega koji je, dok si me ti zanijekao, imao hrabrosti da prizna da je jedan od mojih učenika, da mi pripada«. »Ljubiš li me više od njega? Možeš li to reći?« Jasno je da na to pitanje Petar nije mogao odgovoriti jednim »da«, »s onim da!« I doista, on ne odgovara na taj dio pitanja. Svaka usporedba, svako prosuđivanje tko je bolji, hrabriji, pametniji, tko više ljubi, više nema važnosti, više nije važna. Štoviše, ne samo da više nije važna, već je tako ljepše. Upravo poniženje usporedbe pretvara se u pozitivnu vrijednost, jer kao da Petrovo »da« tako postaje poniznije, savršeno svjesno činjenice da on nije izabran zato što je bolji, već unatoč svojoj nedostojnosti, svojoj ograničenosti, za zadatak za koji zapravo nitko (ni Ivan) nije na visini.

Tako počinjemo predosjećati barem jedan od mogućih odgovora na to poznato pitanje: zašto Petar, a ne Ivan? Odgovor koji mi je ovih mjeseci

⁶ Franjo, »Neka u vašim srcima gori...« op.cit., str. 13.

⁷ Iv 21,15.

postajao sve jasniji je sljedeći: jer nikome više od Petra koji ga je zanijekao nije moglo biti jasno da mu je za dobro obavljanje zadatka, potrebna ne samo Isusova milost, nego i pomoć Ivana, Andrije, Pavla i svih drugih.

Čini mi se da to isto vrijedi i za nas. Ja trebam Gospodina, sigurno – itekako ga trebam! – ali trebam i tebe. Jer ako ne priznam da, osim Gospodina, trebam i tebe, lako bih zaključio da sam ja jedini posrednik Isusove milosti, upadajući u personalizam i rizik da sam ja sâm jedini kriterij, na što nas Crkva upozorava. Odavde proizlazi naše inzistiranje ove godine da usredotočimo pogled na naše *zajedništvo*. Bez te poniznosti, poniznosti zahvaljujući kojoj postajemo svjesni da trebamo jedni druge, čak iskreno slijedeći autoritet koji je određen, svi postajemo žrtve svoje pristranosti, svojih partikularizama.

Papa Franjo nastavlja: »Taj stav poniznosti sažeo bih s dva glagola: *sjećati se* ili vratiti se u srce, *sjećati se* susreta s Misterijem koji nas je doveo do sadašnjeg trenutka, i *stvarati*, gledajući budućnost s povjerenjem, osluškujući uzdisaje koje Duh Sveti danas ponovno izražava. „Poniznom čovjeku, poniznoj ženi na srcu je i budućnost, ne samo prošlost, jer zna gledati dalje, zna gledati pupoljke, sa sjećanjem punim zahvalnosti. Ponizan čovjek stvara, poziva i usmjerava prema onome što je nepoznato“.«⁸

Tako se događa čudo promjene, koje samo nasljedovanje Krista omogućuje u našem životu, kao što smo ovih mjeseci učili u školi zajednice: »Od čovjeka se traži samo da vjerno i pošteno sačuva želju i volju da ostan ponizan i poslušan pred veličinom Bitka koji ga stvara.«⁹

Prisutnost Krista među nama s vremenom pobjeđuje sve naše slabosti, naša ograničenja, našu bijedu. Ne zato jer ih magično izbriše, već jer s vremenom nisu više odlučujuće, svodi ih na pravu mjeru. Dakle, neka među nama stalno sve više prevladava privrženost Kristu. Ta privrženost je naime jedini stvarni put *jedinstvu*, pobjedi jedinstva nad podjelama.

Neposredno nakon audijencije napisao sam vam: »Naš zadatak sad je jasan: cilj odgoja slijedećih godina bit će da utvrdi korake puta koji je sveti Otac zacrtao. Što ćemo biti spremniji da ih slijedimo, to će više naša zajednica, u vjernosti karizmi koju smo primili, biti živo mjesto svjetla, jedinstva i nade za Crkvu i cijelo čovječanstvo, i moći će bolje odgovoriti – unatoč svim granicama naših bijednih osoba – na očekivanje koje

⁸ Franjo, »Neka u vašim srcima gori...«, op. cit., str. 15.

⁹ L. Giussani, *Dati život za djelo drugoga*, str. 56.

je papa Franjo izrazio s očinskom snagom: „Crkva, i ja sâm, očekuje više, mnogo više.“¹⁰

Vježbe koje ćemo slušati su bitna faza našega puta, imajući u vidu također preporuku koju nam je zadnjih mjeseci uputio prefekt Dikasterija za laike, obitelj i život, kardinal Kevin Farrell – kojemu od srca zahvaljujem da ove dane ovdje s nama sudjeluje na ovim Duhovnim vježbama – preporuku, rekao sam, o važnosti adekvatnog odgoja o temi karizme. Zato smo, zajedno s ocem Leporiem, s prijateljima koji vode našu zajednicu, smatrali korisnim za duhovni put Bratstva, posvetiti Vježbe i rad koji će potom uslijediti u skupinama Bratstva, produbljenju teoloških kreposti – Vjere, Nade i Ljubavi – kroz posebno gledište naše karizme. Te kreposti prožimaju čovjeka Kristovom ljubavlju, osposobljujući ga da u potpunosti živi u odnosu s Bogom. To temelji i određuje djelovanje kršćanina. Giussani je mnogo govorio i pisao o toj temi. Dovoljno je pomisliti na sadržaj tekstova kao što su *Može li se tako živjeti? I Može li se (doista?!) tako živjeti*.

Ove godine usredotočit ćemo našu pozornost na vjeru. Što je vjera? Kakvo je naše iskustvo vjere i kakvo iskustvo o njoj možemo doživjeti u našoj zajednici?

Za početak vježbi dopuštam sebi da vam ponovim riječi koje je don Giussani uputio maloj skupini prijatelja, okupljenih kao mi danas za Duhovne vježbe 1968. Te riječi nam je Julián predočio na Danu početka godine 2018. živom riječju don Giussanija. Čini se da su promišljene i rečene za nas danas! Giussani je rekao:

»Vjera je to što tražimo, vjeru želimo proniknuti, vjeru želimo živjeti. Reklo bi se da oko nas sve surađuje, sve je suglasno, sve je djelotvornom snagom nastoji izbrisati i oduzeti joj sadržaj, ili je svesti na isključivo racionalne ili naturalističke kategorije, unutar i izvan kršćanskog svijeta; sad, osim izvana i iznutra. Ono što tražimo je autentična vjera. Ne tražimo ništa drugo. Upravo zato ono o čemu ćemo govoriti ovih dana i rad ovih dana ukazuje na nešto u čemu svatko od nas riskira, riskira sebe. Zato smo nastojali da naša nakana bude jasna, prije dolaska ovdje. Mi smo spremni govoriti sa svima, spremni smo ići posvuda u svijetu, ali potreban nam

¹⁰ D. Prosperi, *Pismo cijelom pokretu nakon audijencije s papom Franjom*, Milano 20 listopada 2022, *clonline*.

je dom, potrebno nam je mjesto gdje je riječ riječ, «izraz», gdje je odnos «srce», iskreno, gdje je zajednica pozitivna, gdje riječi imaju smisao i nakanu smisao, gdje se riječi nazivaju njihovim imenom, kruh kruhom a voda vodom». ¹¹

Sad možemo odgovoriti na pitanje koje smo u početku postavili: zašto smo još ovdje? Da prosimo Njegovu prisutnost.

Otvorimo se onome što ćemo čuti, na način na koje su nas podsjetile papine riječi: »Ponizan čovjek stvara, ponizan poziva i usmjerava prema onome što je nepoznato«.

¹¹ »Uvod Luigia Giussanija na Duhovnim vježbama Kulturnog centra C. Péguy (Varigotti, 1 studeni 1968)«, uredio Julián Carrón, u *Vivente è un presente!* (Živ, znači prisutan), dodatak listu *Tracce-Litterae Communionis*, n. 9/2018, Milano 2018, str. 4.

■ UVOD
Mauro-Giuseppe Lepori

»*Moje oči su vidjele tvoje spasenje*«

Oživjeti karizmu

Djelo „Život svetoga Bernarda iz Chiaravalle“ pripovijeda da, kako bi u sebi ponovno probudio želju za obraćenjem, on je sebi često ponavljao pitanje: »Bernarde, ad quid venisti? – Bernarde, zašto si došao?«¹² Ne postavljamo si to pitanje da bismo žalili za gubitkom početnog žara, ili da bismo ga nastojati oživjeti vlastitom voljom, već da obnovimo svijest da onaj početni žar ostaje skriveni misterij u našem životu, ili u životu zajednice, ili u odnosu kao što je bračni.

Sveti Pavao piše Timoteju: »Sjećam se [...] tvoje neprijetvorne vjere – one vjere koju su prvo imale tvoja baka Loidi i tvoja majka Eunuce, a uvjeren sam, sad je i u tebi. Poradi toga podsjećam te – raspiruj milosni dar Božji koji je u tebi po polaganju mojih ruku.«¹³

Timotej je još mlad, ali Pavao ga svejedno poziva da ne odgađa podsticati vatru Božjeg dara (doslovno Božje *karizme*) koja je duboko u njemu. »Iskrena vjera« koju je predajom primio od bake i mame, kao i sakramentalni dar njegovog poziva koji je dobio polaganjem Pavlovih ruku, nisu stvarnosti koje s nostalgijom treba izvući iz prošlosti, kao kad ponovno gledamo album fotografija onih dana vrijednih spomena, nego goruća žeravica, a naša je odgovornost da je raspirimo, da je podstaknemo (grčki izraz bi se doslovno mogao prevesti sa: »raspiriti život vatre«, Božje vatre).

Početni polet, žar, oduševljenje prvog susreta, »prve ljubavi«, kao što piše u Knjizi otkrivenja¹⁴, iskrenost autentične, a ne licemjerne vjere koja nije prekrivena prašinom teoretskih tumačenja, eto: sve se to može oživjeti, ponovno raspiriti. Zašto? Jer ostaje, ne gasi se. Kako je to moguće? Razlog je da nisam ja zapalio sve to, nisam ja sâm sebi dao sve to! Riječ je o »Božjoj karizmi«, daru Božje milosti, očitovanju Duha Svetoga. Stoga, kad čovjek

¹² Guglielmo di Saint-Thierry, *Vita prima* (Život prije), I,4; PL 185, 238.

¹³ 2Tim 1,5-6.

¹⁴ Dj 2,4.

shvati da je dopustio da beskrajne naslage pepela, nezadovoljstva, zaborava, rastresenosti, nehaja, prekriju žeravicu, onda u trenu može shvatiti koliko se pepela nataložilo na odnos s vlastitom ženom, vlastitim mužem, s vlastitom zajednicom, vlastitim pozivom, sa zajednicom osoba koje pripadaju karizmi koju je sreo, ili na primljene sakramente, od krštenja nadalje, a koje nastavlja primati, kad čovjek shvati sve to, što mu je činiti?

Bilo bi dovoljno obnoviti svijest da ispod svega toga karizma, dar Božji postoji, da je živ, da gori. Ne zato jer smo mi ipak donekle dobri, već jer je Bog milosrdan i vjeran! Karizma je »besplatni Božji dar« i, kao što sveti Pavao piše Rimljanima obzirom na izbor Izraela »Neopozivi su dari i poziv Božji!«¹⁵ Bog po svojoj naravi ne može uzeti natrag ono što je poklonio, jer sve je bezuvjetni dar u Njemu koji je Ljubav. Opozvati dar za Boga bi značilo odustati da bude On sâm. U izvjesnom smislu pakao je „vječno skladište“ neopozivih Božjih darova.

Karizmu, poziv, milost, ali također i nadasve dar života, dar da postojimo, da jesmo oni koji jesmo, da imamo dušu, ne treba nikada »ponovno stvoriti«; treba ih oživjeti, podstaći.

To vrijedi uvijek, u svakom slučaju, također i ako smo skoro sveti. Timotej je bio izvrstan učenik i izvrstan mladi pastir. Pavao mu ipak preporuča da oživi karizmu, i sakramentalnu, koju je primio, jer to nikada nije očito, a ne može ni biti jer karizma je dar Drugoga. Pavao ovo pismo Timoteju vjerojatno piše za vrijeme svog zadnjeg zatočeništva, dakle između 58. i 62. poslije Krista, što znači 30 godina nakon Pedesetnice. To je isto kao da su se za nas smrt i uskrsnuće Isusa, i pedesetnica koja se zbila pedeset dana kasnije, dogodili oko 1993. Mi uzimamo zdravo za gotovo da je na početku kršćanska zajednica živjela od karizme Pedesetnice. Zapravo, apostoli su odmah od početka morali stalno obnavljati poziv da ožive dar Duha Svetoga, a ne da ga žaloste¹⁶, niti da ga koč¹⁷. Po tome vidimo da Pedesetnica nije značila oslobađanje energije koja će omogućiti Crkvi da mehanički funkcionira do paruzije (ponovnog dolaska Mesije i posljednjeg suda), nego da je i ona, kao Krist, uvijek prisutan događaj koji sloboda mora stalno prihvaćati i dopuštati Mu da djeluje. Upravo to znači raspiriti karizmu kojoj nas Crkva stalno poziva.

¹⁵ Rim 11,29.

¹⁶ Usp. Ef 4,30.

¹⁷ Usp. 1Sol 5,19.

»Neka u tebi oživi«

Ali kako se to događa? Moramo priznati: svi smo nesposobni da održavamo živim žar karizme koji je u nama. Što više vjerujemo da sama ostaje živa, to više vidimo da se gasi, da je pokriva pepeo koji proizvodi više dima nego plamena. Kako je sveti Pavao bio nježan otac za Timoteja i mnoge druge! Kao da mu je napisao: »Timoteju, nemoj se sablažnjavati ako s vremenom vidiš da se stalno smanjuje žar Božjeg dara kojega si primio, ako se prolaženjem dana, službe, gubi ona gorljivost za koju ti se na početku činilo da se nikada neće ugasiti. Nemoj se čuditi da je tako. Ali ono što možeš je započeti svaki dan oživljavati početnu gorljivost, u tebi, prvo u tebi, a to će razbuditi žar i u osobama koje su ti povjerene, u zajednicama za koje si odgovoran, i u cijelom svijetu!«

Često imamo ideju o karizmi kao o nekoj vrsti plašta bačenog na određenu grupu osoba, koje da bi ostale vjerne karizmi samo trebaju paziti da ne izađu izvan plašta, ili ako vam je draže, iz ograde. Naprotiv, kao na dan Pedesetnice Božji dar je jaki vjetar koji zahvaća sve prisutne, ali vatra koja se iz njega širi zaustavi s na svakome pojedinačno, plamen za svakoga, kao da ga spusti Duh Sveti s pozornošću majčinske brige. Duh Sveti za svakoga izabire način i oblik kojim će ga karizma susresti. Božji dar je jedan jedini Duh, ali primijetimo ga i doživimo kad ga svatko osobno prihvati. Svatko u svom srcu prepoznaje osobitu karizmu danu jednoj zajednici, narodu osoba. U biti, i zajedništvo koje povezuje mnoge u određenu karizmu, priznajemo samo kroz srce svakog pojedinog člana. Kao što su jedan drugome rekli učenici iz Emausa: »Nije li gorjelo srce u nama, dok nam je putem govorio, dok nam je otkrivao Pisma?«. ¹⁸ Srce obojice potvrđivalo je karizmu koja ih je povezivala.

»Neka oživi u tebi«. Svijest da Božji dar, premda je zajednički, treba oživjeti u svakome od nas da bi oživio među svima, bitna je da ostanemo ujedinjeni na putu na koji smo pozvani, u poslanju. Koliko puta se, na primjer u braku ili u zajednicama, žalimo da se početni dar ugasio, i zaustavimo se na tome da se tužimo na druge koji ne surađuju kako bi karizma oživjela. Kad bismo, naprotiv, shvatili koliko je moćna pojedinačna sloboda koja ponizno počinje od sebe, koja u sebi počinje oživljavati primljeni dar! To je kao rasplamsavanje vatre, a kad vatra gori, u njezinoj je

¹⁸ Lk 24,32.

prirodi da se prenosi dalje. Duh Sveti, kad zahvati jednu osobu, možda najbeznačajniju, kao vlat slame, izazove požar! Ali Duh, Vatra, je taj koji se širi, a ne slama ili drva koji mu omogućuju da gori.

Zato je odgovornost prema određenoj karizmi velika za Crkvu i Kristovu slavu u svijetu, potpuna je u svakome od nas, svatko se treba zauzeti cijelom svojom osobom.

To ističem, jer često srećemo osobe koje se žale da karizma nije ispunila svoje obećanje ili u svemu ili u odgovornim osobama, ali pritom si ne postavljaju pitanje kako oni sami žive karizmu u vlastitom odnosu sa ženom ili mužem, odnosu s djecom, na poslu, ili u političkim izborima, u korištenju novca, u načinu na koji slušaju vijesti i reagiraju na njih, u načinu provođenja vremena, molitvi itd. Upravo u tim osobnim detaljima karizma ili živi ili ne živi, iako je možda najvažnija u povijesti Crkve.

Kao što vam je papa rekao na audijenciji 15. listopada: »Pored službe autoriteta bitno je da karizma ostane živa u svim članovima Bratstva, kako bi kršćanski život uvijek sačuvao privlačnost prvog susreta.«¹⁹

Ukratko: neka karizma oživi u našim srcima! Kad sudjelujemo u događanjima kao što su ove vježbe, papina audijencija i Meeting za prijateljstvo među narodima, sve je živo ako karizma oživi u meni, u tebi, u svakome od nas.

Izvanredna ljudska punina

Evangelje je puno primjera osoba koje su to živjele na izvanredan, mada jednostavan način, kako bi se mogla prenijeti ta privlačna ljepota nove ljudskosti.

Uzmimo starca Šimuna koji se pojavljuje na dan predavljanja djeteta Isusa u hramu u Jeruzalemu, kad je Isus imao četrdeset dana.

»Živio tada u Jeruzalemu čovjek po imenu Šimun. Taj čovjek, pravedan i bogobožazan, iščekivaše utjehu Izraelovu i Duh Sveti bijaše na njemu. Objavio mu Duh Sveti da neće vidjeti smrti dok ne vidi Pomazanika Gospodnjega. Ponukan od Duha, dođe u hram. I kad roditelji uniješe dijete Isusa da obave što o njemu propisuje zakon, primi ga on u naručje, blagoslovi Boga i reče:

¹⁹ Franjo, »Neka u vašim srcima gori...«, op. cit., str. 17.

„Sad otpuštaš slugu svoga Gospodaru,
po riječi svojoj u miru!
Ta vidješe oči moje spasenje tvoje,
koje si priprazio
pred licem svih naroda:
Svjetlost na prosvjetljenje naroda,
slavu puka svoga izraelskoga“.

Otac njegov i majka divili se što se to o njemu govori. Šimun ih blagoslovi i reče Mariji: „Ovaj je evo postavljen na propast i uzdignuće mnogima u Izraelu i za znak osporavan – a i tebi će samoj mač probosti dušu – da se razotkriju namisli mnogih srdaca“.²⁰

Svako več, moleći Povečerje, ove Šimunove riječi kao da sažimaju, sabiru, često daju smisao cijelom našem danu, podsjećajući nas da dan ima smisla ako u njemu živimo smisao cijeloga našeg života, koji se sastoji u tome da želimo i grlimo Isusa Krista. Cijeli život vrijedi, ima smisla, dan nam je, traži se od nas samo za to: željeti, iščekivati Krista i zagrliti ga u jednostavnosti njegova dolaska u tijelu: jedno dijete staro četrdeset dana, koje cijelo možemo obuhvatiti našim rukama, cijelo oslonjeno na naše grudi, to jest u ljubavi našeg srca, koje cijelo možemo obuhvatiti svojim pogledom. Ono je tu, ne samo po dimenzijama njegovog majušnog tijela. Tu je poput tajanstvene volje, tajanstvene slobode Boga koji prihvaća da bude s nama, prihvaća da se daruje, da napuni naše ruke, naše srce, naš život, ljudski prostor našeg života.

Cijeli svoj život Šimun je ostavio slobodan, prazan, žedajući za tim zagrljajem koji ga je ispunio, upotpunio. Za tim zagrljajem izvan kojega postoji samo vječni zagrljaj Oca.

Dar Duha Svetoga koji nas potiče da zagrlimo Krista

Vidjet ćemo da je vjera to, mora biti upravo to kako ne bi bila apstraktna, samo ideja, mentalno ili sentimentalno uvjerenje.

Ali ono što želim da večeras utvrdimo, potpomognuti – nadam se! – tišinom kojom ćemo ući u noć, jest kako je Šimunov zagrljaj i njegovo

²⁰ Lk 2,25-35.

ispovijedanje vjere – »On je ovdje! On je spasenje! On je svjetlo svijeta« – značilo rasplamsavanje karizme Duha Svetoga koji ispunja njegovu krhku osobu a ima univerzalne dimenzije.

Ova epizoda jasno pokazuje da je *karizma uvijek dar Duha Svetoga koji nam omogućuje da prepoznamo i zagrlimo Krista.*

Luka tri puta u tri stiha ističe djelovanje Duha u ovom starom čovjeku. Ne znamo tko je bio ni čime se u životu bavio. Opisan je kao svećenik, ali to je tradicija koju ovo evanđelje ne potvrđuje. Šimun je bio jednostavan čovjek, čovjek odgojen u Božjem narodu, oblikovan Zakonom i prorocima, oblikovan željom za spasenjem, svjetlom, svetošću, to jest željom za Bogom, koja je ispunjavala njegovo srce, isključujući sve drugo. Čovjek, kaže Evanđelje, »pravedan i bogobojazan«²¹, to jest čovjek svjestan da smo unatoč naše sklonosti grijehu, stvoreni za dobar i istinit naum, za pravdu, da budemo pravedni, ispravni, jer jedino u tome srce nalazi mir; srce može naći istinu o sebi, ne samo je upoznati, već je i iskusiti.

Šimun je znao da su čovjek i žena stvoreni pravedni (da je ljudsko stvorenje stvoreno pravedno), savršeno prilagođeni Stvoritelju i svemu stvorenome, u ljubavi koja sve usklađuje sa ljepotiom Božjeg svjetla, jer smo stvoreni na njegovu sliku i priliku.²²

Ali Šimun je također znao, iskusio je u sebi svu našu ograničenost da ponovno uspostavimo tu pravdu, da se uskladimo s Bogom, među nama, između muškarca i žene, da se uskladimo s cijelim stvorenim svijetom. Zato je bio »bogobojazan«, cijelom svojom osobom je težio spasenju koje nije mogao dati sâm sebi. Težio je Spasitelju. I dok ga nije sreo, sva njegova pravda, istina ispravnog stava njegove osobe, bila je koncentrirana u želji, u molbi, u iščekivanju Onoga koji bi utjelovio utjehu Izraela.

»Živio tada u Jeruzalemu čovjek po imenu Šimun. Taj čovjek, pravedan i bogobojazan, iščekivaše utjehu Izraelovu i Duh Sveti bijaše na njemu.«²³ Može li postojati bolji, potpuniji opis pravog čovjeka? Kakva punina ljudskosti je čovjek koji želi pravdu, svjestan da je mora očekivati i primiti od Drugoga, koji je želi za dobro cijeloga naroda, za utjehu cijeloga naroda! Zato mu Bog odgovara, nalazi zadovoljstvo u toj iskrenoj i potpunoj istini sebe, dajući mu društvo Duha Svetoga, koje je zajedništvo s Bogom, u Bogu. Bogu se toliko sviđa ljudska istina iskrene želje za spasenjem da je

²¹ Lk 2,25.

²² Usp.Post 1,26-27

²³ Lk 2,25.

prekrije sjenom Duha Svetoga, kao da je želi zaštititi i ne dopustiti da se ugasi plamičak kojemu prijete cijeli svijet, koji sve to želi ugasiti u čovjekovom srcu.

Šimun je iščekivao i Duh Sveti bijaše nad njim. Iščekivao je i Duh Sveti je odmah došao da u njemu raspali taj dar, dar nemirnog srca koje želi Boga i utjehu naroda.

To nas podsjeća da je *prva karizma u čovjeku, prvi i osnovni Božji dar srce stvoreno da sretnemo Krista*, srce koje je nemirno jer iščekuje Boga. Prva (zapravo jedina) karizma je ta »da smo stvoreni za Boga«, to je ontološka karizma koja se podudara s našim bićem u kojem je nemir svijest: »Stvorio si nas za Tebe, i naše srce je nemirno dok ne otpočine u Tebi?«²⁴

Ta karizma je ontološka, u našoj naravi je, ali je i povijesna, egzistencijalna, i odražava se u svemu što se događa u našem životu i u svijetu.

Bliskost s Duhom Svetim

Za Šimuna je Božje zadovoljstvo zbog njegove želje bila bliskost, prijateljstvo: naime Duh Sveti mu govori na razne načine, upravlja njegove korake, potiče ga i prati: »Objavio mu Duh Sveti da neće vidjeti smrti dok ne vidi Pomazanika Gospodnjega. Ponukan od Duha, dođe u hram.«²⁵ Šimun je živio u prisutnosti

Duha Svetoga. Mi smo donekle naviknuti da s Duhom postupamo kao sa strancem, kao s Dahom bez lica. Nismo navikli na bliskost s Njime, na odnos s Njime, stoga nismo navikli razgovarati s njim, koračati s njim. Pa ipak, on to čini s nama, postupa tako s nama. Očito je da je bliskost s Duhom Svetim dovela Šimuna do susreta i bliskosti s Isusom, jer Duh Sveti je bliskost Božja i u Bogu. Duh Sveti je izvanredan Božji dar, apsolutni Božji dar, Bog koji nam se dariva u Trojstvu. Tko prihvaća velike karizme i želi ih potpuno prihvatiti kao dar koji predstavljaju za Crkvu, ne misli toliko na prihvaćanje osobite karizme kao takove, već na prihvaćanje Duha u čijem su daru sadržane i dane sve karizme. Zato su te osobe biske s Duhom, osobito u obliku molbe: Koliko je don Giussani inzistirao na

²⁴ Sveti Augustin, *Ispovijesti*, 1.1.

²⁵ Lk 2,26-27.

zazivu: »*Dodi Duše Sveti, dođi po Mariji!*« Otkrivao je i prenosio bliskost s Paraklitom koju nikada nećemo dovoljno naučiti.

Tko želi prihvatiti od utemeljitelja neku posebnu karizmu, iskrivljava samu karizmu, svodi je na „nešto“, obično na skup pravila, stavova i riječi, ako od utemeljitelja ne prihvati bliskost s Duhom Svetim koji nadahnjuje svaku karizmu božanskim životom, milošću, i približava Kristu. Crkva je oduvijek shvaćala da je najbolja i najintimnija bliskost koju možemo imati s Duhom Svetim ona Djevice Marije, ona koju živimo kroz Gospu, ona koju su apostoli prvi prihvatili kao svoju. Da: »*Veni Sancte Spiritus, veni per Mariam!*«

Ponukani od Duha prema Kristu

Šimun je onoga dana »ponukan od Duha« otišao u hram. Ali ne kao lutka na koncu. Zašto je Šimun tako poslušan Duhu? Možda jer je njegov rob? Ne, poslušan je jer želi puninu života koju mu je Duh obećao. Duh nas pokreće prema našoj punini, pokreće nas prema Kristu. Pokreće nemir srca prema njegovom miru. Kao što objašnjava sveti Pavao, vrlo blizak Duhu Svetome i njegov prijatelj: »Tako i Duh potpomaže našu nemoć. Doista ne znamo što da molimo kako valja, ali se sam Duh za nas zauzima neizrecivim uzdasima. A Onaj koji prониče srca zna koja je želja Duha – da se On po Božju zauzima za svete.«²⁶

Mi nismo sposobni željeti jednostavno, iskreno, ono što ispunja naše srce, ono što vrijedi više od života, ono zbog čega postojimo. Kvarimo tu želju mnogim zahtjevima i ambicijama, želeći mnoge druge stvari koje nas stvarno neće ispuniti. Ne trebamo samo puninu, nego i odluku da je slijedimo, put da je dosegnemo, susret da je zagrlimo. A Duh nam, Božjom milošću, Očevim milosrđem, daje sve to, cijeli naš život, tajanstvenim putevima i načinima. Kad čovjek dođe do Krista shvaća da sve dobiva smisao, da je postojao vodič kroz tu tamnu šumu punu zamki: vodič Duha Svetoga koji govori srcu, koji ukazuje put i pokreće nas da ga slijedimo, i vodi nas cilju. Upravo taj vodič nas je vodio Kristu!

Jesmo li se ikada zaustavili da pogledamo unatrag i razmislimo o svom putu? Jesmo li ikada primijetili da nas je netko vodio, tajanstveno, na ti-

²⁶ Rim 8,26-27.

suću načina: jedna riječ, jedan susret, jedno štivo, jedno iskustvo, jedna bol, jedno razočaranje, jedan pad ili zadivljenost, emocija pred lijepim, pred dobrim, istinitim?

Možda nikada nismo zahvalili Duhu Svetome na tome. Njemu to nije važno ali nama jest, jer se tako lišavamo svijesti zahvalnosti za naš život, što god da se dogodilo. I ako nam puno toga u životu ne izgleda vrijedno zahvalnosti, i ako smo više skloni kukanju i zlopamćenju, možda bismo o tome trebali razmisliti u svjetlu pravog cilja života koji nam Duh otkriva, onoga koji je obećao Šimunu: »Objavio mu Duh Sveti da neće vidjeti smrti dok ne vidi Pomazanika Gospodnjega«.

Vidjeti Krista, zagrliti Krista, to je vrijednost i cilj cijeloga života, čak i ako se susret dogodi samo na kraju, kao za Šimuna, za proročicu Anu ili dobrog razbojnika. Duh nam ne obećava uspjeh, bogatstvo, zdravlje, časti. Ne oduzima nam smrt. *Duh nam obećava da ćemo srcem iskusiti da naš život ne definira smrt, nego susret s Kristom.* »Definirati« je riječ sastavljena od glagola »finire (završiti)« pojačan sa »de«. Ta riječ je jednaka riječi odrediti. Što nas *definira i određuje* više nego smrt? Smrt u ljudskom iskustvu kao da definira i određuje cijeli život, cijelu ljudsku povijest. Pomislimo na prizore smrti kao što su rat u Ukrajini, na smrt iseljenika u Mediteranu, na potres u Turskoj i Siriji, pucnjave u Sjedinjenim državama, da ne govorimo o prizoru stalne i prikrivene smrti miliona pobačene djece ... Ipak, Duh navješta Šimunu da taj osjećaj nije istinit, nije pravedan. Više nego smrću njegov dugi život je definiran susretom s Kristom. To je definicija koju smrt ne može nadvisiti ni zamijeniti. U susretu s Kristom, grleći Krista, Šimun likuje siguran i spokojan da Isus definira njegov život oduvijek i zauvijek, u svemu, uključujući i njegovu smrt.

Univerzalno zračenje svake karizme

Susret s Kristom ruši sva životna ograničenja: ne samo smrt, nego i samoću, zatvorenost u sebe ili na članove iste vjere. Doista, Šimun odmah kliče univerzalnost spasenja koje je Krist donio:

»Sad otpuštaš slugu svoga Gospodaru,
po riječi svojoj u miru!
Ta vidješe oči moje spasenje tvoje,

koje si priprazio
pred licem svih naroda:
svjetlost na prosvjetljenje naroda,
slavu puka svoga izraelskoga». ²⁷

Taj čovjek unatoč svom starom tijelu ima u sebi želju, strast mladog zaljubljenog čovjeka, djeteta, dopušta da ga zadive skoro neprimjetni znakovi koje nitko drugi ne vidi, kao onaj par mladih supružnika koji u ogromnom hramu, usred mnoštva, donosi novorođenče i par golubica za obred prikazanja. Tko zna koliki su parovi i kolika djeca svakodnevno dolazili u jeruzalemski hram! Ali taj čovjek nije bio »pravedan i bogobojazan« samo za sebe, nije iščekivao Mesiju samo za sebe. U njemu je bilo iščekivanje cijeloga Božjeg naroda, štoviše: iščekivanje »svih naroda«, »cijeloga svijeta«. Ni jedan Božji dar, ni jedna karizma nisu naime dani samo za sebe, ili samo za ograničeni krug, jer to bi značilo da njezin plamen ne bi bio takav, ne bi bio vatren, ne bi rasvijetlio pravom svjetlošću. Svjetlo je najjasniji simbol Božjeg dara, Božje ljubavi, karizme, jer ako ga ne sprječavamo, ako ne nalazi zapreke, zrači do beskrajja. Ako nađe zapreke rasvijetli i njih, promijeni ih u odraz svoga dara.

Božji darovi su, kao što smo rekli, neopozivi, ali mi ih možemo ugušiti, možemo ograničiti njihovo zračenje. Svaka karizma je dana da beskrajno zrači, čak i ona najbeznačajnija, najskrivenija. Uvijek se sjećam gospođe koja nas je u Etiopiji pozvala na kavu. Kod njih, kad te netko pozove na kavu, nije kao kod nas gdje u 30 sekunda stavimo kapsulu u mašinu, pritisnemo ručicu, šalica se napuni i popijemo je u 10 sekunda, nastavljajući brbljati odmah zaboravljajući da smo popili kavu. Kod njih je to cijela ceremonija.

Sveti Pavao, nabrajajući darove Duha, među ostalima spominje i svoj dar: »Dare pak imamo različite po milosti koja nam je dana: je li to prorokovanje – neka je primjereno vjeri; je li služenje – neka je u služenju; je li poučavanje – u poučavanju; je li hrabrenje – u hrabrenju. Tko dijeli, neka je darežljiv; tko je predstojnik – revan; tko iskazuje milosrđe – radostan«. ²⁸

Ljepota tog služenja i prihvaćanja odgovara karizmi čije zračenje nije ugušeno, zato me taj trenutak i nakon mnogo godina nastavlja doslovno

²⁷ Lk 2,29-32.

²⁸ Rim 12,6-8.

izgrađivati. Upravo zato jer su darovi Duha, čak i oni najbeznačajniji, plamenovi čije svjetlo zrači do beskrajja. Ali isto se može reći za iskrenu riječ koju nam je rekao neki svećenik, za milosrdnu ali iskrenu opomenu prijatelja, za neki velikodušni čin ili za bolesnika koji je prinio svoju patnju, za nečiji bezrazložni osmijeh (možda stranca), u trenutku u kojem si bio previše zatvoren u svoje sivilo...; Sveta Majka Tereza iz Kalkute je govorila: »Nikad ne ćemo znati koliko dobro može proizaći iz jednostavnog osmijeha«. ²⁹

Često se brinemo, s razlogom, da naš život bude koristan, da donese ploda. Ali tu lijepu želju za puninom života skoro odmah ugušimo zahtjevom da plod bude naš a ne plod Duha, karizme, dara koji nam je Bog povjerio. Tako počnemo sanjati o iluzornim, slavnim plodovima, ali o *vlastitoj* slavi. Zato profučkamo bezbroj plodonosnih darova koje Duh Božji želi izraziti u svemu što živimo, radimo, govorimo, mislimo i molimo.

Vraćajući se na starca Šimuna, prekrasno je vidjeti kako se želja njegova srca, njegova žarka želja za spasenjem, kad dospije do svog cilja, cilja koji je on toliko želio i iščekivao, ni jedan trenutak ne zatvara u skućeni posjed Božjeg dara. Naprotiv, odmah odražavaju njegov sjaj. Šimun grli dijete, ali tim zagrljajem želi otkriti svima kolika svjetlost zrači iz Njega, koliko je to blago dragocjeno za sve. Pokret, riječi, lice tog starca odražavaju svu svjetlost Krista. Fra Angelico je to čudesno izrazio freskom koja prati ove Vježbe. ³⁰ To razmišljanje je smisao cijeloga Šimunovog života. Sad može i umrijeti. Ne samo jer je zagrlio Krista, već i zato jer ga je mogao navijestiti svjedočanstvom koje je tako snažno, tako jasno, tako ponizno i uvjereno da i nas danas dostiže istom snagom onoga dana, i nastaviti će zračiti Krista do kraja svijeta.

Ali to naglašavamo samo zato da se u nama probudi svijest da nitko od nas nije pozvan za nešto manje! Svatko od primio je dar da prepozna Krista, dar koji potom on treba odraziti da krajnjih granica zemlje i do kraja svijeta! Svatko od nas je stvoren i pozvan da dosegne i osobno pjeva Šimunovo *Nunc Dimittis* kao iscrpnu definiciju cijeloga svog života. Ne kao konačnu točku života, kao »pijev labuda«, već kao vrhunac koji prepoznaje da je i smrt dar koji nam je dan da vječno odražavamo Kristovu

²⁹ Teresa di Calcutta, *La gioia di amare* (Radost ljubavi), Mondadori, Milano 1997, str. 131.

³⁰ Beato Angelico, *Prikanje Isusa u Hramu*, freska, pojedinost, 1442, Firenze, Museo di San Marco.

svjetlost. Pazite, u raju ćemo činiti samo to – odražavati do beskrajno dobro lice Božje, i svatko od nas će na jedinstven način izraziti tu ljepotu, koja je u cijelosti ljepota Gospodinova lica. Ljepota blaženika je jedinstveni odraz kao što je svatko od nas pozvan da bude jedinstveni odraz Božjeg lica; jedinstven kao što je jedinstven Božji pogled na svako ljudsko stvorenje, na svakoga od nas.

Ali ne trebamo čekati da tu svijest imamo samo na kraju, prije smrti. Crkva, liturgija, odgajaju nas da je vježbamo svake večeri, na kraju svakoga dana koji može biti posljednji. Promislimo, vježbajmo (budući da smo na *Vježbama*), kad u molitvi Povečerja molimo Šimunovo *Nunc dimittis*.

Evo kako o tome govori don Giussani, meditirajući upravo o Šimunovoj molitvi.

»Kako je lijepo svaki dan čitati Šimunovu pjesmu: „Ta vidješe oči moje spasenje tvoje“. [...] Moliti Pjesmu *Nunc dimittis*, uvečer u molitvi Povečerja, znači moliti – kao Pjesmu djevice Marije – proročanstvo nečega što se već dogodilo: nebesko kraljevstvo među nama, Misterij objavljen tijelu, vremenu i prostoru. [...] Moći reći Gospodinu da je Spasitelj, da jest, da postoji tako kako već postoji, izmami milost, unatoč našem zlu, i omogućuje nam kao starom Šimunu da odemo u miru. [...] Sve je rečeno u toj riječi i toj Prisutnosti koju gledamo, zamislivo i nezamislivo. Zamislivo, jer to je riječ čovjeka poput tebe, nezamislivo jer je riječ Božja, Misterija, koji je u tom čovjeku; baš u tom čovjeku se utapa tajna moga zla, tako da ono postaje otkupljeno, riješeno, oprošteno«. ³¹

Sutra ćemo vidjeti kako je vjera upravo ta ljudska punina koja zrači, potaknuta Duhom u susretu s Kristom.

³¹ L. Giussani, *La verità nasce dalla carne*, (Istina se rađa iz tijela), Bur, Milano 2019, str. 214-216.

SVETA MISA

Liturgija svete mise: At 4,1-12, Ps 117; Iv 21,1-14

**PROPOVIJED NJEGOVE VISOSTI MONS. GIUSEPPEA BATURIA
NADBISKUPA CAGLARIA I GENERALNOG TAJNIKA
BISKUPSKE KONFERENCIJE ITALIJE**

„Gospodin je“. Ivan govori prijatelju Petru o prisutnosti Gospodina koji je stajao kraj njih. A Ivan, onaj koji je ljubljen i koji ljubi, baš on može prepoznati onoga koji ljubi i ljubljenoga jer samo ljubav zna prepoznati. Ivanovo prepoznavanje, puno iznenađenja i osjećaja osjetili smo toliko puta kod naših učitelja i očeva, naročito u riječima, u pogledu, u napetosti u osobi don Giussania. On nam je otvorio pogled za prepoznavanje: „Gospodin je“. To je Prisutnost koju srce želi i nada joj se, to je snaga koja potiče da tražim sreću i slobodu, to je ideal za izgradnju novog svijeta, za izricanje zauvijek vlastitog „da“ i za odgoj djece. Prisutni Gospodin razlog je svemu tome.

Don Giussani je dao ime i otvorio je oči na Prisutnost koja je usred svijeta i tako je pobudio našu nadu, jer Gospodin je ovdje, s nama je. Zato možemo osjetiti da u nama stanuje Bog unutar beskonačnog i vječnog horizonta, koji može dati smisao svemu i koji može gravitirati prema centru: On je, Gospodine. Izrecimo dakle, na početku ovih dana svoju zahvalnost Bog za susret s karizmom don Giussania i sjetimo se koliki su nam pomogli i nastavimo otvarati svoj pogled i naš razum priznanju vjere, a to je uvijek priznanje Prisutnost koja nas privlači i koja je uzrok svemu.

Petar – to smo čuli – se baca u more i ide prema Isusu. Bojao se je, uzeo je mač kako bi nekoga ranio, zanijekao je i pobjegao je. Ali sada ide k Isusu bez oklijevanja, jer Ga voli. I tako, u toj ponovno pronađenom prijateljstvu, u toj familijarnost koje Isus nudi i čak si dopušta jedan obrok, sve se pomiruje u očekivanju velikog pitanja: „Voliš li me?“ Ali već je sve pomireno jer ne postoji mogućnost mira i pomirbe s nama samima i s našom povijesti, sa cijelom našom prošlošću ako nismo pred prisutnim Gospodinom, ako nismo u Njegovom vidokrugu. Jer Petar odlazi Isusu da bi ga On vidio.

Ne spašava nas razmišljanje, niti tumačenje a niti sjećanje koje je često puno kajanja, nego živi susret. I to sada! I otvara život novom početku, mogućnosti ponovnog pokreta s Isusom, ispred njega. U prijateljstvu s

Njime sve može ponovno početi, sve se može obnoviti. U osobnom životu, kao i u tkanju našeg prijateljstva sve dobiva snagu i može se nadati novom početku. Biti s Isusom je Petru nova mogućnost, uz tu zapaljenu vatru, da bude ponovno s drugim učenicima jer ih je Isus sazivao.

Prihvatimo i mi ovih dana Isusov poziv da budemo s Njim kako bi smo mogli naučiti kako da budemo međusobno i da idemo među ljude da čitamo njihovu želju da govorimo tko je Gospodin koga traže u radosti i u nemiru. Jer reći svijetu da je Gospodin prisutan znači uvijek tumačiti ljudsku želju.

Priznaje Gospodina dolazi za vrijeme ribolova i zbog ribolova. Na poslu, u izgradnji obitelji, u stručnom ili političkom poslu, ukratko u nastojanjima u životu, možemo prepoznati znakove prisutnog Gospodina, kod koga je brojka uvijek veliko obilje (tolike ribe! Više od onoga što smo mogli uhvatiti vlastitim snagama). Uvijek postoji nerazmjer naših snaga i mogućnosti i plodnih darova koje dobivamo. Gospodin se prepoznaje u tom višku između onoga što radimo i što dobivamo u životnom izobilju, u veselju i istini. Taj višak nema drugog razloga osim milosti, dara Prisutnosti, na čemu zahvaljujemo jer ispunjava život a što stalno zazivamo proseći jer sada je Gospodin ovdje. On je među nama i molimo: „Dođi k nama, o Isuse Učitelju i Gospodine.“

Subota 15. travnja, jutro

Johann Sebastian Bach

Cantata BWV 82, Ich habe genug, The Monteverdi Choir – The English Baroque Soloists –

John Eliot Gardiner – Edizioni Archiv

Motetto BWV 229, Komm, Jesu, Komm, Monteverdi Choir – John Eliot Gardiner – Edizioni Erato

Anđeo Gospodnji

Jutarnja

■ PRVA MEDITACIJA

Mauro-Giuseppe Lepori

Vjera koja oblikuje život

Oblak svjedoka

Naslov ovih vježbi nadahnut je jednim odlomkom poslanice Hebrejima:

»Zato i mi, okruženi tolikim oblakom svjedokâ, odložimo svaki teret i grijeh koji nas sapinje te postojano trčimo u borbu koja je pred nama! ***Uprimo pogled u Isusa, Početnika i Dovršitelja vjere***«. ³²

Autor poslanice Hebrejima je, u prethodnom poglavlju tek nabrojio dugi niz svjedoka Staroga zavjeta koji su donijeli odluke i izvršili djela koja ne bi imala smisla bez vjere u Gospodinovo obećanje koje se ispunilo u Kristu nakon njihove smrti. Svi ti svjedoci, od Abela do Noe, od Abrahama i Sare do Jakova, od Mojsija do Davida, do majke Makabejaca, su mnoštvo, doslovno »oblak« koji nas okružuje. Što znači »oblak svjedoka«?. Prevedeno je s »mnoštvom«, jer je autor sa slikom oblaka želio izraziti stvarnost koja nas okružuje bezbrojnim elementima, kao oblak pijeska u pustinji. Ali oblak Židove podsjeća i na tajanstvenu i svetu prisutnost Boga koji je pratio izraelski narod u pustinji, štiteći ga danju i svijetleći mu noću. Sveti oblak u koji je Mojsije ulazio da susretne Gospodina, da ga čuje i

³² Heb 12,1-2.

razgovara s Njim. Svjedoci vjere oko nas oblikuju taj tajanstveni oblak u kojem nevidljiva Božja prisutnost postaje vidljiva. I na brdu Preobraženja, svi prisutni, Isus, Mojsije i Ilija prodiru u oblak, posve uvučeni u Misterij Oca koji im daje da čuju njegov glas. Bog kao da je htio odgovoriti na instinktivnu Petrovu primjedbu: »Učitelju, dobro nam je ovdje biti. Načinimo tri sjenice: jednu tebi, jednu Mojsiju, jednu Iliji.«³³ Te riječi su ljudski gledano iskrene, ali zapravo su banalizirale svu svetost događaja, svodeći ga na lijepo kampiranje u brdima.

»Nije znao što govori – nastavlja Lukino Evanđelje –. Dok je on to govorio, pojavi se oblak i zasjeni ih. Ušavši u oblak, oni se prestrašiše. A glas se začu iz oblaka: “ovo je Sin moj, Izabranik! Njega slušajte!”«³⁴

U sjeni tog oblaka, Petar, Jakov i Ivan ponovno postaju svjesni svetosti misterija čiji su bili svjedoci, a koji je misterij Krista, »svjetlo na prosvjetljenje naroda«, rekao je stari Šimun, misterij koji Otac objavljuje s posebnom ljubavlju i zahtjevom da ga slušamo.

Mogli bismo sad pomisliti da »oblak svjedoka« o kojemu govori poslanica Hebrejima za nas znači da su svjedoci vjere koji nas rasvjetljuju i govore nam o Svetom Pismu, o povijesti svetosti Crkve, iskrene i pouzdane osobe koje osobno poznajemo; dakle svi ti svjedoci za nas su onaj oblak Duha Svetoga u kojemu nam Otac otkriva dar ljubljenog Sina kojega smo pozvani slušati i slijediti.

To je tajanstveni sjaj Crkve, svijetao i pouzdan, u kojoj se, premda u sjeni naše ljudskosti, ljudskosti svakoga sveca, svake krštene osobe koja svjedoči vjeru, Misterij otkriva u zajednici osoba.

Iznenadeni svjedočanstvom vjere

Koliko se puta osjećamo kao Petar i drugi, poniženi i zastrašeni; iznenadeni svjedočenjem izvanredne vjere osoba koje možda svakodnevno vidamo, i ne opažajući svjetlo koje donose! Sve smo gledali samo na površini ljudskoga, sa svim dobrim i lošim stranama temperamenta, načina života i postupanja. Bili smo s tim osobama na površan način, zapravo ni ne gledajući ih, ili gledajući samo ono što nam se sviđalo; bili smo s njima i ne slušajući

³³ Lk 9,33.

³⁴ Lk 9,33-35.

ih, ne slušajući ih pozorno. Iznenada, zbog nekoga razloga, možda u nekoj prilici kad su nam konačno trebale, ili jer su te osobe umrle, prekrije nas oblak i u njemu, kad sva vanjština nestane, slušamo upravo njihovo svjedočenje vjere, i smeteni moramo priznati da je to očitovanje Boga, Krista, Misterija koji nas stvara i spašava.

U autobiografiji Takashia Paola Nagaia koja je nedavno objavljena pod naslovom *Ono što ne umire nikada*³⁵ – tekst koji spontano uspoređujem s *Ispovijestima* svetoga Augustina, on govori o svom putu vjere, putu koji ga je doveo kršćanskoj vjeri. Potom pripovijeda kako je s vjerom živio svoj intenzivan i dramatičan život, sve dok se fizički i duhovno nije našao u središtu atomskog razaranja Nagasakija sa sviješću vjere da je to razaranje bilo žrtva Jaganjca za mir u cijelom svijetu. Ali Takashi Nagai postaje svjestan, skoro na samom kraju – osobito nakon što je našao karbonizirane kosti svoje žene Midori pod pepelom kuće koju je srušila atomska bomba i pored nje lančić krunice s kojom je ona molila – koliko je upravo vjera njegove žene, njezine molitve Bogu, zaslužna za njegovu vjeru, izvanrednu plodnost njegova života. Marijanska prisutnost Midori na kraju mu se otkrila kao najočitija prisutnost Misterija u njegovom životu. A on to nije primjećivao. Zato je shvatio da nakon eksplozije bombe i on mora živjeti svjedočeći vjeru, iz dubine svoje nemoći, bolestan od leukemije, uvijek u krevetu, u kolibici od par kvadratnih metara, prinoseći samoga sebe s Kristom, gledajući nevjerojatne plodove svoga svjedočenja.

Osjetio sam isto ganuće, istu zbunjenost, kad sam prije nekoliko mjeseci posjetio sobu moga starog prijatelja Luciana – drvodjelca koji me sa svojom ženom Nellom upoznao s pokretom – nakon što ga je teško krvarenje u mozgu prije mjesec dana dovelo u Nebo. Vidio sam da je na ormaru svoje sobe držao papirić s najvažnijim datumima mog vokacijskog puta, osobito s datumom našeg prvog susreta: »Prijateljstvo s drugoga svijeta. 25. veljače 1976. 44 godina... milosti« (to je napisao 2020.). U tome trenutku kao da sam vidio cijeli svoj život sadržan u pamćenju i molitvi tog jednostavnog čovjeka, u njegovoj vjeri koja u ljudskim susretima vidi događaj milosti koji nema kraja i koji je nešto s drugoga svijeta. Mogao bih isto reći za mnoge druge osobe, možda osobe koje ne poznajem, koje ću upoznati samo u Nebu, a svatko od nas bi to isto mogao reći za mnoge

³⁵ Takashi Paolo Nagai, *Ciò che non muore mai. Il cammino di un uomo*, (Ono što ne umire nikada. Put jednog čovjeka), San Paolo, Cinisello Balsamo-MI 2023.

osobe. Da, stvarno postoji »oblak svjedoka«, sveti oblak u kojem je Bog prisutan i govori nam, oblak koji vodi i štiti život, kao što je štitio Božji narod u pustinji.

Ti svjedoci nam otkrivaju da postoji točka zrelosti vjere koja se za sve sastoji u tome da prihvate biti pšenično zrno koje padne u zemlju, umre kako bi dalo ploda koji više ne pripada samo njemu, premda je cijelo pšenično zrno bilo stvoreno da bi dalo taj plod.

»Zaista, zaista, kažem vam: ako pšenično zrno, pavši na zemlju, ne umre, ostaje samo; ako li umre, donosi obilat rod«. ³⁶ Neki to shvate odmah i to žive i usred plodne i efikasne aktivnosti. Stoga žive i punu aktivnost i potpuno poslane s duhom neprekidnog prosjačenja. Mislim na don Giussanija, na pape koje je ovih decenija Duh Sveti dao i nastavlja davati Crkvi, na Majku Terezu... Međutim često se od nas traži da iskusimo, da s iznenađenjem otkrijemo da je, upravo u rušenju naše efikasnosti, a ne na vrhuncu naših Babilonskih kula koje nikad ne dosegnemo, naša vjera živa i donosi ploda.

Svjedoci vjere

Ono što želimo shvatiti jest upravo činjenica da je taj »oblak« koji nam očituje Misterij sastavljen od *svjedoka vjere*. Svatko je od nas pozvan da postane njegov dio. Oni su ono mnoštvo koje opisuje Knjiga otkrivenja, dajući nam sliku izabranih u nebu: »Nakon toga vidjeh: eno velikoga mnoštva, što ga nitko ne mogaše izbrojiti, iz svakoga naroda, i plemena, i puka, i jezika! Stoje pred prijestoljem i pred Jaganjcem odjeveni u bijele haljine; palme im u rukama. Viču iz glasa: "Spasenje Bogu našem koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu".« ³⁷

To su mučenici, izraz koji doslovno znači »svjedoci«, koji cijelim tijelom, svom dušom i glasom kliču svoje vječno svjedočanstvo, zapečaćeno u zemji njihovom krvlju, svjedočanstvo Spasenja koje je Bog ispunio u Sinu, Jaganjcu žrtvovanom i slavnom : »Spasenje Bogu našem koji sjedi na prijestolju i Jaganjcu«. Vjera kliče da nas samo Bog spašava!

³⁶ Iv 12,24.

³⁷ Otkr 7,9-10.

Zašto oblak svjedoka, pred nama na zemlji i pred Bogom u Nebu, svjedoči vjeru, moglo bi se reći »jedino« vjeru ? Zašto ne ljubav, nadu, istinu, pravdu, velikodušnost? Sigurno su svjedoci vjere svjedoci svega toga, i još mnogo čega. Ali kako to da su oni izričiti svjedoci upravo vjere? Zašto Novi zavjet, apostoli, ali već i sâm Isus u Evanđelju, najviše inzistiraju na vjeri?

Odlomak poslanice Hebrejima odmah nam predlaže put, štoviše određeni put da nastojimo shvatiti što je vjera koja nam je dana i koja se od nas tako uporno traži. Kaže nam da nadasve trebamo koračati, štoviše: *trčati*, upirući pogled u Onoga koji je začetnik vjere i koji je vodi ispunjenju.

To znači da samo upirući pogled u Krista shvaćamo nešto o vjeri. Ne nešto, nego sve, shvaćamo izvor i ispunjenje vjere, shvaćamo da su početak (Autor), i ispunjenje (kraj, to jest savršenstvo) vjere, sâm Krist. Kao da se vjera podudara s Kristom. U kojem smislu?

Vjera spašava

Postoji sud ili, ispravnije, navještaj koji Isus objavljuje nekim osobama koje ga iznenađuju svojom vjerom. Na primjer ženi koja je dugo bolovala od krvarenja, i vjerovala da će ozdraviti dotičući samo skut Gospodinove haljine³⁸, ili slijepcu Bartimeju³⁹, ili grešnici koja je u kući Šimuna farizeja kvasila Isusove noge svojim suzama, cjelivala ih i mazala pomašću⁴⁰, ili Jairu prije nego je uskrsnuo njegovu kćer⁴¹, ili jedinom od deset gubavaca koje je Isus ozdravio i koji se vratio da mu zahvali.⁴²

Što Isus kaže svim tim osobama čijoj se vjeri divi? Svima zapravo kaže samo jedno: »Tvoja te vjera spasila!«

Što to znači? Što nas spašava? Ne spašava li nas možda samo Krist? Da, upravo tako! To nam omogućuje da otkrijemo značenje, vrijednost, smisao vjere, ono što nas uistinu zanima u vjeri i potiče nas da je želimo prije svega, prije svake kreposti. *Vjera je to što nas otvara Kristu Spasitelju života i svijeta.*

³⁸ Usp. Mt 9,20-22.

³⁹ Usp. Mk 10,46-52.

⁴⁰ Usp. Lk 7,36-50.

⁴¹ Usp. Lk 8,49-56.

⁴² Usp. Lk 17,12-19.

To nam omogućuje da shvatimo dubinu drugog odgovora koji Isus daje onome tko ga pita bilo što s vjerom, kao kad kaže satniku: »Neka ti bude kako si vjerovao«⁴³, ili dvojici slijepaca koji ga preklinju da ih ozdravi: »Neka vam bude po vašoj vjeri!«⁴⁴

Vjera je prostor u nama koji odgovara na događaj Krista, Krista koji je došao i prisutan je da bi nas spasio. Vjera je otvorenost u nama događaju Krista, našeg Spasitelja.

Nema ništa više, ništa što je važnije shvatiti od toga o vjeri, o tome što je vjera, što ona treba značiti za nas. Ne spašava nas vjera: vjera omogućuje Spasitelju da nas spasi, da spasi svijet.

Bez Krista, bez događaja Krista vjera nema sadržaja, nema smisla. Piše don Giussani: »Vjera kao stvarni stav koji čovjek živi u odnosu na Boga nije općenita: to je *vjera u Krista* koji je znak nad znakovima, Čovjek u kojem se Misterij objavio.«⁴⁵

Ili u djelu *Utirati tragove u povijesti svijeta*: »Vjera je dio kršćanskog događaja jer je dio milosti koju događaj predstavlja, onoga što on jest. Vjera pripada događaju, jer kao *priznanje puno ljubavi* prisutnosti nečega izuzetnog, ona je dar, milost. Kao što mi se Krist daruje u prisutnom događaju, On je taj koji mi daje sposobnost da ga prepoznam i priznam u njegovoj izuzetnoj naravi. Moja sloboda onda prihvati taj događaj, prihvati da ga prizna. Stoga, kao što je vjera u nama priznanje iznimne prisutnosti, ona je također jednostavno i iskreno pristajanje uz nju koje kaže „da“, ne stavlajući prigovore. Priznanje i pristajanje dio su trenutka u kojem se Gospodin, snagom svoga Duha [o čemu smo jučer govorili] očituje nama, dio su trenutka u kojem događaj Krista uđe u naš život.«⁴⁶

Krist je bio sadržaj i horizont vjere Abrahama, patrijarha i Mojsija. Njihova je vjera bila neizmerno velika, jer je već bila ispunjena događajem Krista. Kao što je Krist rekao Židovima: »“Abraham, otac vaš usklikta što će vidjeti moj Dan. I vidje i obradova se“. Rekoše mu nato Židovi: „Ni pedeset ti još godina nije, a vidio si Abrahama?“ Reče im Isus: „Zaista, zaista, kažem vam: prije nego li Abraham posta, *Ja jesam!*“«⁴⁷ Nije rekao da

⁴³ Mt 8,13.

⁴⁴ Mt 9,29.

⁴⁵ L. Giussani, *Dati život za djelo drugoga*, op.cit., str. 70

⁴⁶ L. Giussani – S. Alberto – J. Prades, *Utirati tragove povijesti svijeta*, Fraternità di Comunione e Liberazione, 2019, str. 33-34.

⁴⁷ Iv 8,56-58.

je vidio Abrahama, nego da je vjerom Abraham vidio Njega. Abraham je već bio ispunjen događajem Krista i radošću koju on donosi.

Ove Isusove riječi nam pomažu shvatiti da se »događaj« u koji vjerom vjerujemo ne odnosi samo na budućnost. Abraham »vidje i obradova se«, jer njegova vjera je vidjela Krista. Događaj, spasenje uz koji vjera pristaje je Kristova osoba. Abraham je vidio da je Isus »Ja jesam«, prisutan Bog koji spašava. Zato je Isus od svojih učenika uvijek tražio da vjeruju u njegovu osobu više nego u djela koja je vršio. Djela su bila razlog i pomoć da vjeruju, ali ne sadržaj vjere: »Vjerujte mi: Ja sam u Ocu i Otac u meni. Ako ne inače, zbog samih djela vjerujte«. ⁴⁸ Ne radi se o tome da vjerujemo u djela nego da vjerujemo u Krista zbog djela koja čini.

Postoji lijepi don Giussanijev tekst i ne mogu odoljeti a da vam ga ne pročitam. Tekst je iz 1968. Riječ je o uvodu u duhovne vježbe Kulturnog centra Charles Péguy, u Varigottiu: »Onda se zapitajmo: kako su počeli vjerovati? U čemu se sastojao taj događaj da je probudio takav interes, izazvao takav dojam da su ljudi prvi put riskirali s onim što je bilo pred njima, da se u ljudima prvi put zapalila vjera, da je kršćanin počeo postojati u svijetu? Kakav je bio taj događaj, kakve vrste je bio taj događaj? Nisu povjerovali jer je Krist govorio te stvari, nisu povjerovali jer je Krist činio čuda, nisu povjerovali jer je Krist citirao proroke, nisu povjerovali jer je Krist uskrisivao mrtve. Mnogi ljudi, većina ljudi ga je čula da tako govori, čuli su ga govoriti te riječi, vidjeli su čuda koja je činio, ali za njih se ništa nije dogodilo. Riječi, čuda, bili su segmenti, čimbenici događaja, ali postojalo je nešto drugo, nešto više, toliko drukčije da je riječima i čudima davalo smisao. Povjerovali su jer se Krist pojavio. Povjerovali su zbog one prisutnosti, ne zbog ovoga ili onoga što je govorio ili činio. *Povjerovali su zbog te prisutnosti.* Ne golobrade ili tupe prisutnosti, ne prisutnosti bez određenog lica: *prisutnosti točno određenog lica, bogate riječima, bogate prijedlogom.* Povjerovali su zbog prisutnosti bogate prijedlogom«. ⁴⁹

Ako me djela, čuda, ne dovedu do vjere da me upravo prisutnost Isusove osobe spašava, a ne ono što On čini, čak i ako uskrisuje mrtve, ili umnožava kruhove i ribe, moja vjera je uzaludna, moja vjera nije vjera. Ako ne vjerujem da je Krist uskrsnuo, da mi upravo *to* spašava život bilo

⁴⁸ Iv 14,11.

⁴⁹ »Uvod L. Giussanija u Duhovne vježbe Kulturnog centra Charles Péguy, (Varigotti, 1. studeni 1968«), Dan početka godine 2018, *Živ, znači prisutan!*

da živim ili umirem⁵⁰, nemam vjere, ili imam vjere koja se sastoji od lijepih uspomena na velikog proroka, ali nije vjera koja mi pomaže da dotaknem Spasenje cijeloga života. Da Krist nije uskrsnuo mogli bismo nastaviti vjerovati u njegova čuda, kao što vjerujemo da su Ilija, Elizej i sveci učinili mnogo čuda. Ali sjećanje na to čemu služi mom životu? Što ta uspomena mijenja u mom životu? Ništa. Možda me navodi da se nadam da će se neko čudo još dogoditi, da će se dogoditi meni. Ali moj život ostaje prepušten onome što jest ili nije. Ništa ga ne spašava sada, ništa mu sad ne daje smisao.

Uzeti oblik događaja Krista

Ali ako je vjera priznanje i otvaranje tom događaju, kakvu promjenu ljudskosti, kakvu promjenu nas samih ona mora izazvati? U negativnom smislu: što gubimo od Krista i nas samih kad nemamo vjere, kad ne vjerujemo, kad ne dopuštamo vjeri da nas spasi, otvarajući se događaju Krista?

Pomislimo na one brojne situacije kada je Isus morao ukoriti svoje učenike, svoje apostole da nemaju vjere, da je njihova vjera ograničena i slaba. Kako su se morali osjetiti goli, ispunjeni sramom, nesposobni da odgovore, kao Adam kad ga je Bog, nakon što je zgriješio, pitao gdje je. Da nije zgriješio ostao bi u Božjoj prisutnosti, njegovo srce bi ostalo u Božjoj prisutnosti. Adam i Eva su se skrili u svom skrivanju, ne u grmlju. To jest sakrili su se iza svoje slobode kojom su odbili dar prijateljstva Boga koji je prisutan, koji je blizak, Boga čija su oni bili neposredna slika, neposredni odraz. Upravo nas naša sloboda sakriva izmičući prisutnosti Gospodina punoj ljubavi. Isto tako i učenici, kad nemaju vjere, postaju razotkriveni kao djeca kad se sakriju jer su učinili nešto neprilično, kao mala djeca kad vjeruju da su se sakrili stavljajući ruke na lice, kad ih mama gleda s tobožnjom strogošću. I doista, Evanđelje ne donosi praktički nikada reakciju učenika na Isusov ukor da nemaju vjere, da je njihova vjera bijedna, da još ne vjeruju. Ostajali su bez riječi, zbunjeni, kao da ne razumiju o čemu Isus govori! A Isus kao da hoće još pooštriti svoj ukor, zbuniti ih još više: »Ima više vjere u nevjernicima, u carinicima i prostitutkama nego u vama koji ste stalno sa mnom, koji me slušate govoriti cijeli dan, koji ste vidjeli sto-

⁵⁰ Usp. Fil 1,20.

tine čuda! Ipak, bilo bi dovoljno da imate vjere koliko je zrno gorušičino da pomaknete brda.«⁵¹

Isus je tako postupao zbog neizmjerne ljubavi koju je osjećao prema njima. Bilo je neizbježno da se naljuti, videći da su odbijali da od Njega prihvate, živeći s njime, najdragocjeniji dar, dar koji ih je otvarao svemu, iskustvu svega, zajedništvu s njegovim najdubljim misterijem koji sve mijenja u dobro! To je kao kad mama vidi da njezino dijete odbija jesti, odbija mlijeko koje mu ona daje, stoga odbija život. Kako Krist mora patiti videći da odbijamo vjeru u Njega, videći da smo zatvoreni ili nemarni, ili još gore ravnodušni prema daru da se otvorimo njegovoj Prisutnosti koja spašava naš život, koja spašava svijet. Nije riječ samo o spasenju u posljednji čas, *in extremis*, već o spasenju koje spašava život dok živimo, koje spašava cijeli život, koje spašava ne samo od smrti već od ne-života, od lošeg bijednog života, stoga od nesvjesnog, površnog života, da živimo a da ne živimo, da živimo samo da bismo preživjeli, da živimo ne tražeći više od života, u životu, od života koji ne želi beskonačno. Kakva patnja za Krista, za Boga Oca, kakav uzdisaj Duha Svetoga videći da odbijamo puninu život za koju smo stvoreni! A sve to da zgrabimo plod potrošen u nekoliko minuta, za zadovoljstvo koje se ugasi nakon trideset sekunda, da nakupimo pobjede koje nas razočaraju čim dignemo trofej uz klicanje mnoštva, svijeta...

S kakvim bolom je isus morao reći farizejima: »Pa i Otac koji me posla sâm je svjedočio za mene. Niti ste glasa njegova ikada čuli, niti ste lica njegova ikada vidjeli, a ni riječ njegova ne prebiva u vama jer ne vjerujete onomu kojega On posla. Vi istražujete Pisma jer mislite po njima imati život vječni. I ona svjedoče za mene a vi ipak nećete da dođete k meni da život imate.«⁵²

»Sin Božji kada dođe hoće li naći vjere na zemlji?«

Kristova bol je tako velika da plače nad Jeruzalemom koji nije vjerovao, jer nije prihvatio svoje spasenje.

»Kad se približi i ugleda grad, zaplaka nad njim govoreći: „O kad bi i ti u ovaj dan spoznao što je za tvoj mir! Ali sada je sakriveno tvojim očima.

⁵¹ Usp. Mt 21,31; Mt 7,20; Mk 11,23; Lk 17,6.

⁵² Iv 5,37-40.

Doći će dani na tebe kad će te neprijatelji tvoji opkoliti opkopom, okružiti će te i pritijesniti odasvud. Smrskat će o zemlju tebe i djecu tvoju u tebi. I neće ostaviti u tebi ni kamena na kamenu zbog toga što nisi upoznao časa svoga pohoda«.⁵³

Isus nije plakao jer će Jeruzalem biti razoren, jer će biti mrtav: plakao je jer je odbio život, život koji ga je posjetio u Njemu, Sinu Božjemu koji je došao u svijet da imaju život u Njemu. Isus je plakao jer Jeruzalem nije prihvatio dar vjere, dar da prepozna Božje pohoda, prisutnost Boga koji dolazi za nas. Jeruzalem nije zagrlio Isusa kao Šimun, nije klicao od veselja jer ga je pohodio Gospodin. »Riječ tijelom postade i nastani se među nama«⁵⁴, piša Ivan na početku svoga Evanđelja, ali piše također: »K svojim dođe i njegovi ga ne primiše«. ⁵⁵ Kakav gubitak, kakva propast je ne prihvatiti Krista, nemati vjere u Krista. Zašto? Jer »onima koji ga primiše«, nastavlja Ivan, »podade moć da postanu djeca Božja: onima koji vjeruju u njegovo ime«. ⁵⁶

Važnost vjere sva je u važnosti događaja Krista za nas. Tko vjeruje u Kristovo ime, to jest u Njegovu prisutnost, milošću postaje sin Božji. Dakle dano mu je da dosegne puninu svoje ljudskosti, ono što su Adam i Eva potajno htjeli oduzeti Bogu, umjesto da to prihvate od Njegove ljubavi i Njegove prisutnosti.

Upravo zato, jer čezne da nam to dade, što je za nas sve, bilo bi sve, jer je umro da bi nam to dao, Isus se u jednom trenutku zaustavio, kao pogođen munjom, iznenadnom tjeskobom, i zapitao se: »Ali kad Sin Čovječji dođe, hoće li naći vjere na zemlji?«. ⁵⁷

To pitanje koje Isus postavlja uvijek u nama izaziva nelagodu. Pitamo se što ono može značiti. Zapravo se pitamo kakav sud o povijesti ono predstavlja. Ono nas navodi da shvatimo da problem kraja svijeta nije toliko pitanje galaktičkih katastrofa, niti velikih epidemija kuge, ratova ili potresa. Problem konca svijeta bit će nešto bliže čovjeku, nešto povezano s našim srcem, s našom slobodom. Kao da Isus predviđa rizik da ga za njegov za-

⁵³ Lk 19, 41-44.

⁵⁴ Iv 1,14.

⁵⁵ Iv 1,11.

⁵⁶ Iv 1,12.

⁵⁷ Lk 18,8.

dnji dolazak, Paruziju, nitko neće očekivati i reći mu: »Dođi Gospodine Isuse!«⁵⁸

Čini se da čitamo gorke riječi Prima Levia, u njegovom autobiografskom djelu, *Primirje*, u kojem pripovijeda o kompliciranom povratku u Italiju nakon što je bio oslobođen iz Auschwitzta: »Kuća je bila na nogama, cijela obitelj živa, nitko me nije očekivao.«⁵⁹

Ali ako se to Isusovo pitanje tiče samo svršetka svijeta, mogao bih slegnuti ramenima i reći, kao da me se to ne tiče: »Što više starim, to je manja mogućnost da svijet završi za vrijeme moga života. Na Isusovo pitanje odgovorit će drugi, tko zna kad!« Naprotiv, nemir koji u nama to pitanje Izaziva, ili možda, više nego samo pitanje jest činjenica da nam ga postavlja Isus i da On sâm ne uspijeva na njega odgovoriti, predvidjeti što će biti s vjerom na koncu svijeta, dokazuje nam da se to pitanje tiče i nas i da je svatko pozvan na njega odgovoriti. To pitanje ranjava moju slobodu. Ja osobno moram odgovoriti na to pitanje. Kad za mene svijet završi, hoće li Krist naći vjere? Ali također kad cijeli svijet završi, hoće li Krist naći vjere u meni?

Činjenica da Isus na drugom mjestu kaže da ni Sin ne zna kad će doći kraj⁶⁰ i da si postavlja to pitanje o našoj vjeri ne očekujući odgovor, navodi nas da shvatimo da, osim od slavnog Kristovog dolaska, konac svijeta ovisi također o našoj vjeri. Jer konac svijeta, više nego konačna točka kozmosa i svijeta, bit će ispunjenje, kraj kozmosa i svijeta. A to ispunjenje neće biti, da tako rečemo, „samo“ Krist, već Krist priznat i željen kao ispunjenje svega. Samo vjera može to omogućiti. Pomislimo kakvom snagom su sveci očekivali to ispunjenje, željeli taj konac svijeta, to ispunjenje svijeta. Bogu hvala oni su svojom vjerom to molili i željeli za cijelo čovječanstvo. Vjera je vapaj »Dođi, Gospodine Isuse!«, izražen u svakom trenutku i svakoj okolnosti, koji se otvara punini koju Kristova prisutnost daje životu, vremenu, stvarima, svemu.

Umrijeti s potpunom vjerom

Ali ako je to istina, vjera, moja vjera, naša vjera, tiče se cijeloga svijeta, također cijelog čovječanstva nesvjesnog i ravnodušnog prema Kristu. Zato

⁵⁸ Dj 22,20.

⁵⁹ P. Levi, *La tregua* (Primirje), Einaudi, Torino 1997, str. 254.

⁶⁰ Usp. Mt 24,36.

nam je potreban taj oblak svjedoka koji žive tu vjeru za nas, s nama, da bismo u njoj rasli.

Uvijek se sjetim izraza biskupa Eugenia Coreccea – mog oca u vjeri – koji mi je sedam mjeseci prije svoje smrti napisao: »U svakom slučaju nastavljamo [malo prije toga je govorio o molitvi za svoje ozdravljenje] moliti prije svega da umremo s potpunom vjerom, jer to jest i ostaje najveća milost«. ⁶¹

Jednoj redovnici napisao je to isto: »Napast neprijatelja ponovno se javlja i još jednom osjećam kako je teško bez potpune vjere ići u susret Gospodinu ne samo rezignirano, što je zaista malo, već s radošću. Ako me želi molim ga za ovu posljednju milost, jer vrijedi neizmjereno više od života. To je sve«. ⁶²

Umrijeti, ići u susret Gospodinu s potpunom vjerom kao s najvećom milošću koja vrijedi više od života. Upravo tu »potpunu vjeru« će Krist tražiti na kraju našega života, života svijeta.

Ali što znači »potpuna vjera«? U kojem smislu vjera može biti potpuna? Je li tako umro starac Šimun nakon što je prepoznao i zagrljio Isusa? Je li tako umro sveti Pavao, ako mislimo na ono što je napisao Timoteju? »Jer ja se već prinosim za žrtvu ljevanicu, prispjelo je vrijeme moga odlaska. Dobar sam boj bio, trku, završio, vjeru sačuvao. Stoga, pripravljen mi je vijenac pravednosti kojim će mi u onaj dan uzvratiti Gospodin, pravedan sudac; ne samo meni, nego i svima koji s ljubavlju čekaju njegov pojavak«. ⁶³

Vidimo, kako u svetom Pavlu tako i u mons. Coreccu, da osjećaj smrti ima dimenzije *paruzije*; za njih ići u susret Gospodinu koji dolazi, znači ići mu u susret »s radošću«, piše Corecco, ili »s ljubavlju«, piše sveti Pavao. Sve je sažeto u vjeri. Kao starac Šimun.

Shvaćamo, međutim, da vjera neće biti potpuna na kraju našeg života i na koncu svijeta, ako već sada i ovdje ne počne biti ono što u nama ide u susret Gospodinu koji dolazi, naša otvorenost njegovoj Prisutnosti, naša

⁶¹ E. Corecco, »Pismo 23 lipnja 1994«, u A. Moretti, *Eugenio Corecco. La grazia di una vita* (Milost jednog života), Cantagalli-Eupress FTL, Siena-Lugano 2020, str. 371.

⁶² E. Corecco, »Pismo 5 lipnja 1994«, in *Associazione Internazionale Amici di Eugenio Corecco, Vescovo di Lugano* (Međunarodno udruženje prijatelja Eugenia Coreccea, biskupa Lugana), Bollettino n. 2 (1997), L'Epistolario: "Farsi ricostituire dallo Spirito Santo" (Dopustiti Duhu Svetom da nas obnovi), Pisma Eugenio Corecco ai contemplativi, a cura di P. Mauro-Giuseppe Lepori, str. 102.

⁶³ 2Tim 4,6-8.

želja da ga sretnemo i zagrlimo sada. Kako ne misliti na riječi, čudesne koliko bitne, svetoga Pavla Galaćanima: »S Kristom sam razapet. Živim, ali ne više ja, nego živi u meni Krist. A što sada živim u tijelu, u vjeri živim u Sina Božjega koji me ljubio i predao samoga sebe za mene.«⁶⁴

Dok sam počinjao pripremati ove lekcije, bio sam, kao uvijek, zaokupljen raznim pitanjima i problemima koji se tiču moga Reda ili drugih osoba i stvarnosti (kao uvijek, ali ovo je za mene bio najdramatičniji trenutak). Često je riječ o problemima pred kojima se osjećamo nemoćni, jer je u pitanju sloboda osoba, više ili manje iskrena. A to u meni često izaziva tugu, iritaciju i nelagodu. Ali, razmišljajući o vjeri, upravo dok sam tjeskobno tražio rješenje, ne nalazeći ga, rješenje situacije koja se pogoršala, i zato sam bio tužan, iznenada sam shvatio da Isusovo pitanje o svršetku svijeta, moram postaviti sebi, odmah, u toj kompliciranoj i zamršenoj situaciji s kojom sam se morao suočiti. I rekao sam sebi: »Ali, imam li ja vjere? Imam li vjere? Suočavam li se s tom situacijom nadasve s vjerom, prije nego što tražim druge stavove, druge odluke, druga rješenja?« Tako sam ono zadnje Isusovo pitanje počeo osjećati u svemu, od svih, uvijek. Jer gdje je moja vjera dok mirno stojim s nekim, dok sam zaokupljen svakodnevnim poslovima, ili osjetim umor nakon nekog posla, ili kad čitam elektronsku poštu, kad odgovaram, kad pripremam predavanje, kad idem u crkvu moliti, kad razgovaram za stolom, kad slušam novosti o svijetu, ratu u Ukrajini itd? U svemu tome, Isus koji dolazi, nalazi li vjere u meni? Nalazi li vjere u meni?

Život je neprekidni izazov od svih i od svega. I onaj tko od nas ne traži ništa, također nas izaziva. Sve izaziva naše ja, sve nam govori: »Ali, ti, kako ti stojiš preda mnom? Tko si, što te definira preda mnom?«

Isus nam navješta da jedini primjereni odgovor, jedini koji doista odgovara, jedini koji je odgovoran, jedini koji odgovara na cijelu stvarnost, na stvarnost od trenutka koji živim do Onoga koji je stvara i koji će je doći suditi, jedino lice koje nas primjereno definira pred cijelim životom i cijelom stvarnosti, je vjera, samo vjera.

Shvatite da je to najvažnije, da je bitno i da bez toga kad dođe trenutak polaganja računa, to jest kad se cijela naša stvarnost nađe licem u lice s proslavljenim Gospodinom, a u njegovim očima se odrazi sva stvarnost koju smo živjeli i srel i, ako nemamo vjere, naći ćemo se tupi, bez riječi, bez

⁶⁴ Gal 2,19-20.

ičega u rukama, bez sposobnosti da rečemo »ja«, jer smo nesposobni reći »Ti«. Jer bez vjere nećemo znati promucati ni jednu riječ kajanja, molbu za praštanjem! Ne navodi nas naš grijeh da tražimo milosrđe Oca, nego vjera, priznanje, čak i samo *in extremis*, da je Bog jedina ljubav koja može dati puninu životu.

Vjera je molba Kristu

Taj ispit, taj konačni sud mogao bi nas plašiti. U biti, pitanje hoće li biti vjere na zemlji, u Lukinom Evanđelju nije slučajno: ono je zaključak prispodobe o molitvi, o upornoj molitvi punoj pouzdanja.

»Kaza im i prispodobu kako valja svagda moliti i nikada ne sustati. U nekom gradu bio sudac, Boga se nije bojao, za ljude nije mario. U tom gradu bijaše i neka udovica. Dolazila k njemu i molila: „Obrani me od mog tužitelja“. No on ne htjede zadugo. Napokon reče u sebi: „Iako se Boga ne bojim, niti za ljude marim, ipak, jer mi udovica ova dodijava, obranit ću je da vječno ne dolazi mučiti me“. Nato reče Gospodin. „Čujete što govori nepravedni sudac! Neće li onda Bog obraniti svoje izabrane koji dan i noć vape k njemu sve ako i odgađa stvar njihovu? Kažem vam, ustat će žurno na njihovu obranu. Ali kad Sin Čovječji dođe, hoće li naći vjere na zemlji?“⁶⁵

Vjera, Krist je od nas traži, zahtijeva je, želi da je velika, jer vjera je u svojoj biti molba, prosjačenje, upornost u molitvi. Tražeći od nas vjeru, Krist od nas traži da molimo. Očekujući našu vjeru, Krist očekuje naše iščekivanje.

Ukratko, kad dođe Sin Čovječji hoće li naći molbu na zemlji, hoće li naći molitvu, hoće li naći nekoga tko traži Njegov dolazak? Hoće li naći nekoga u kome do kraja nije prestao odjekivati vapaj duha i nevjeste, Crkve, koji je praktički zadnja riječ Otkrivenja, stoga i Biblije: »Dođi, Gospodine Isuse!«⁶⁶

Onda shvaćamo da imati vjeru, biti osobe vjere, koje ostaju čvrste u vjeri i kad je život nemiran i opasan, nije pitanje snage i moći. Nije pitanje

⁶⁵ Lk 18,1-8.

⁶⁶ Usp. Otkr 22,17.20.

hrabrih kreposti. Pitanje je siromaštva, siromaštva duha. Jer onaj tko je siromašan moli, prosi.

Bez vjere ne možemo primjereno odgovoriti na probleme života, jer bez vjere to tražimo, zahtijevamo od sebe ili od drugih, to jest tražimo primjereni odgovor tamo gdje ga ne možemo naći.

S vjerom ispravni odgovor molimo od Boga, kao milost koju tražimo i prihvaćamo. Onda može biti i čudesan odgovor koji je inače nemoguć, jer dolazi od Boga.

Bez vjere ne molimo ništa i tako sve živimo kao da je naše, naše djelo. Bez vjere ništa nije dar, ništa nije milost, ništa nas ne čudi, sve je očito, sve postaje dosadno, umara nas, također lijepe i velike stvari ljudskoga iskustva, kao voljena osoba, djeca, obitelj, subraća, rad, zabava.

Ovo poistovjećenje vjere s molbom (na um dolazi načelo teologije: »*Lex orandi, lex credendi* – Zakon molitve je zakon vjere«)⁶⁷ ne lišava vjeru svih njezinih teoloških i moralnih sadržaja: lišava je međutim od svih pretenzija da ih stvaramo mi, da ih sami razumijemo i znamo. Dakle, sve u vjeri je dano, milost je – zato je bitni sadržaj vjere ljubav Božja, ona je vjera u Božju ljubav.

Sada postaje lakše da se pitamo imamo li ili nemamo vjere, postaje lakše provjeriti suočavamo li se sa životom s vjerom ili bez nje. Zapitajmo se, pitamo li, molimo li, živimo li moleći za sve Gospodina, proseći sve. Ne postoji ispravnije ispovijedanje vjere od priznanja, moleći za sve, da je Bog ljubav, da je On sve u nama, kao i u svima i u svemu. Sve dolazi od Njega, sve je izlivanje Njegove ljubavi Oca na Sina u Duhu Svetome. Onda ne postoji ispovijedanje vjere koje je Bogu draže od onog da ga molimo kao našeg Oca, priznajući ga kao dobrog Oca. Ne postoji ispovijedanje vjere koje je ispravnije i istinitije od *Oče naš*, molitve koju molimo s Kristom jer On nam je daje.

Što Isus mijenja u životu?

Ali ako je vjera u svojoj biti vjera u Isusa Krista, što onda vjera traži bitnije, važnije od samog Isusa Krista, Njegove prisutnosti koja ispunja srce i život čovjeka?

⁶⁷ »Zakon molitve je zakon vjere, Crkva vjeruje kao što moli« (Katekizam katoličke Crkve, br. 1124).

Jedna prijateljica, mama i baka, koja u školi predaje katekizam, ispričala mi je kako ju je jako izazvalo pitanje jedne djevojčice iz petog razreda osnovne škole: »Što bi bilo da se Isus nije rodio? Da nije prisutan? Što bi se promijenilo u našem životu?«

Upravo to je izazov vjere. I doista, ta prijateljica mi je napisala: »Kakav nevjerojatan izazov! Ta me djevojčica prisilila da sebi ponovno postavim pitanje koje se na iznenađujući način podudara s onim što radimo na školi zajednice: vjera kao pristajanje uz tu Prisutnost koju prepoznajemo i čiji utjecaj priznajemo u svim aspektima života. Snaga djece je u tome da oni ne očekuju teološki odgovor, žele u rukama imati činjenice! To me je prisililo da pogledam duboko u sebe, kako bih našla odgovor. Ne u smislu da ne znam što joj mogu reći, nego jer sam prvo morala odbaciti sve površne odgovore koji su mi spontano padali na pamet, kako bih došla u srce pitanja: Isuse, jesi li mi doista neophodan za život?«

Moja prijateljica nastavlja: »Traženje odgovora tako me dovelo na bliski „ti naspram ti“ s Njime, jer – da završim – ponovno sam otkrila da odgovor može biti samo Prisutnost prisutna u ovom trenutku, koja me grli sad, cijelu, takvu kakva jesam. Ti mi trebaš sad!“ I na kraju zavapim: „Isuse, nemoj me ostaviti!“

Ukratko, vjera se ne svjedoči bez Krista. Ne samo bez Krista kao sadržaja vjere, već bez prisutnog Krista, kojega vjera, pogled vjere uprt u Njega prepoznaje sada i ovdje. Pitanje koje je ta djevojčica iz petog razreda osnovne škole tako dobro i tako iskreno formulirala, je goruće pitanje, često neizrečeno ili formulirano loše, koje nam postavlja cijeli svijet, i koje nam uostalom postavlja i sâm Krist.

Što događaj Krista, Njegova prisutnost mijenja u mom životu? To sam iznova sebe pitao ovih tjedana dok smo slavili muku, križ i uskrsnuće Gospodinovo. Što Uskrs mijenja u mom životu? Kakav znak ostavlja, kakvu odluku? Postoji pogrešan, beskoristan način da sebi postavimo to pitanje, kao kad gledamo sebe, ispitujemo sebe na moralističan, sentimentalni, ili intelektualni način. Kao kad bi mama za vrijeme trudnoće mislila samo kako se ona, njezini oblici mijenjaju, kako se mijenja njezina težina, njezina snaga, a ne bi mislila na dijete, na prisutnost djeteta koje raste u njoj. Moja prijateljica vjeroučiteljica shvatila je bit pitanja, što je doista u igri. Utjecaj prisutnosti Krista u našem životu je nadasve, u biti, prisutnost Krista. I ako se u meni nešto treba promijeniti, to je da osjetim, iskusim i patim shvaćajući koliko mi je potreban, koliko mi nedostaje Krist ako ga

nema, ili ako ne obraćam pažnju na Njega; koliko Njegova prisutnost ispunja moj život i daje mu smisao i ljepotu.

Ono što mijenja život jest da je Gospodin stvarno prisutan. Ono što iz temelja mijenja život jest da je On prisutan. Zato, upravo u bliskom »ti naspram ti«, postaje jasno da je ono što mijenja ili ne mijenja život, činjenica da Krist postoji ili ne postoji. To »ti naspram ti« je to priznanje, reći »Ti« Kristu omogućuje mi da vidim kako mi On već govori »ti«, i prije nego što ja to primijetim. Kao učenici Emausa, koji su, i ne prepoznavši ga, cijelim putem, slušajući ga, gledajući toga hodočasnika u večernjem sumraku, potom shvatili da su ga već primijetili, da se njihov život već promijenio, uzeo je novi oblik koji je u njima već gorio kao vatra koja je omogućivala srcu da zavapi »TI« još prije nego što su ga svjesno mogli zvati imenom.

To me podsjetilo na komentar Isusovog susreta s Magdalenom, u kojem sveti Grgur Veliki u 25. homiliji o Evanđeljima, na Isusova usta stavlja riječi upućene Mariji iz Magdale: »Priznaj onoga koji tebe priznaje!«⁶⁸ Kao da kaže: »Reci „Ti“« Onome koji kaže „ti“ tebi!«.

Prije nekoliko tjedana u Madridu sam večerao s mojim dragim prijateljem Carrasom, i upoznao sam njegovu ženu Jone. Ona mi je ispričala kako je doživjela početak teške bolesti zbog koje je mjesecima bila potpuno paralizirana. U roku nekoliko sati postala je nepomična, intubirana, u stanju samo da vidi i čuje. U toj situaciji je rekla Kristu »Ti«, nastavila je govoriti »ti« Kristu, i to joj je odmah dalo osjećaj da vrijedi, osjećaj dostojanstva kao nekoga stvorenoga i voljenoga od Boga. Taj osjećaj je više nije napustio, potom je bio odlučujući za sve što je slijedilo. Ispričala nam je kako su liječnici koji su je liječili, i ne mogavši govoriti s njome, samo gledajući kako to proživljava, priznavali da ona u svemu tome ima snagu, mir koji drugi bolesnici nemaju: vjeru.

Vjera koja oblikuje život

Tu je bit problema vjere. Samo ako je vjera prepoznavanje »Prisutnosti prisutne u ovom trenutku«, kao što je napisala naša prijateljica vjeroučiteljica, Prisutnosti kojoj kažeš »TI« kao Jone, čvrsto se držeći toga »TI« kao temelja cijeloga života, TI koji te spašava i onda kad sve drugo nestane.

⁶⁸ Sveti Grgur Veliki, papa, »Propovijedi o evanđeljima«, Om. 25, 1-2. 4-5; PL 76, 1189-1193.

Samo ako je vjera to, ona postaje izvor, oslonac koji obasjava život koji je Krist uistinu promijenio, ona mijenja cijelu stvarnost, iznutra. Vjera nam je dana i traži se od nas kako bi cijeloj stvarnosti vratili njezin temelj koji se izgubio daleko od Onoga koji je stvara.

Otkad sam u mladosti prvi put pročitao *Dnevnik seoskog župnika* Georgera Bernanos, prati me razmišljanje svećenika koji se u kušnjama kroz koje prolazi, u svom bolesnom tijelu, u zamršenim odnosima sa svojim standom, bori u duhu sa skrivenim Bogom koji ga drži u agoniji Getsemanija.

Piše u svom *Dnevniku*: »Ne, nisam izgubio vjeru!« Taj izraz „izgubiti vjeru“ kao što izgubiš torbu i ključeve, uvijek mi je, uostalom, izgledao malo lud. Sigurno potječe iz onog riječnika malograđanske pobožnosti i „kao što treba“ naslijeđeno od onih tužnih svećenika osamnaestog stoljeća, velikih brbljavaca. Vjera se ne gubi, ona jednostavno prestane oblikovati život, i to je sve. [...] Kad jedan obrazovan čovjek, malo po malo, ravnodušno, potisne svoju vjeru u kut svoga mozga, gdje je onda nađe napornim razmišljanjem, pamćenjem, čak i ako još osjeća nježnost za ono čega više nema ili onoga što je moglo biti, ne bi mogli nazvati vjerom jedan apstraktni znak koji ne sličij vjeri [...] više nego što zvijezde Labuda sličij labudu.«⁶⁹

»Vjera se ne gubi, ona prestaje formirati, oblikovati život«. To jest, prestaje davati formu iznutra. Etimologija riječi *informirati*, prije nego što jednostavno i banalno znači »obavještavati« znači »formirati iznutra«, »formirati iznutra«.

To nam pomaže da postanemo svjesni pravog problema krize vjere koji nam je zajednički svima, koju živi kršćanski narod, suvremeni čovjek, dijete mnogih stoljeća apstraktne vjere odvojene od stvarnosti i od razuma. To nam pomaže i da postanemo svjesni kako vjera može oživjeti, kako se može otkriti u zakutku našega života i svijesti u koji smo je potjerali. Nismo je izgubili, kao što Bernanos kaže, ali smo je odgurnuli u stranu, u spremište beskorisnih stvari koje ne bacimo, ali više ne znamo što ćemo s njima, čemu služu.

Činjenica je da vjera služi upravo oblikovanju života, da daje oblik životu; shvatimo čemu služi vjera samo kad daje formu životu, samo kad životu daje formu koju mu jedino vjera može dati. Odbacujući je u stranu vjera postaje beskorisna. Ali ne postaje beskorisna jer po sebi nije korisna. Postaje beskorisna jer smo je odgurnuli u stranu. Jer vjera odgurnuta u stranu nema više mjesto s kojeg može oblikovati, dati formu životu i tako promijeniti svijet.

⁶⁹ G. Bernanos, *Journal d'un curé de campagne*, Plon, Paris 1955, pp. 134-135; *Dnevnik seoskog župnika*.

SVETA MISA

Liturgija Svete mise: Subota Uskrsnje osmine, godina A: Dj 4,13-21; Ps 117; Mk 16,9-15

**PROPOVIJED NJEGOVE VISOSTI KARDINALA KEVINA JOSEPHA FARRELLA
PREFEKT DIKASTERIJA ZA LAIKE, OBITELJ I ŽIVOT**

Draga braćo i sestre,

U ovoj uskrsnjoj osmini još živimo u punini svjetla, mira i radosti koji proizlaze iz pobjede Isusa Krista nad smrću. Evanđelje koje smo slušali je dio takozvanog “Markovog kraja”, koji ne postoji u starim spisima Drugog evanđelja, ali koji je bogat sadržajima za našu vjeru. Nekoliko puta se vraća na temu nevjere apostola: oni ne vjeruju u svjedočanstvo Marije Magdalene koja im kaže da je vidjele živoga Isusa, ne vjeruju ni u svjedočanstvo dvojice apostola koji su sreli Isusa, »dok su hodali prema selu«. Sâm Isus, na kraju, prikazujući im se »dok su bili za stolom«, kori ih »zbog njihove nevjere i tvrdoće srca«.

Ta uporna i skoro tvrdokorna nevjera apostola je važan aspekt koju nam je prenijela Objava Novoga zavjeta, ne brišući je niti je ublažujući. Toliko puta se u povijesti nastojalo napadati kršćanski kredo, tvrdeći da je Isusovo uskrsnuće mit stvoren od zajednice prvih učenika, plod kolektivne egzaltacije ili posmrtnog veličanja učitelja, kao što se događalo u mnogim religioznim vjerovanjima prošlosti.

Ali, upravo iznenađujuće svjedočanstvo izvješća evanđelja proturječi svim ovim pretpostavkama. Grupa Isusovih učenika ni najmanje se nije nalazila u stanju “religiozne egzaltacije”. Naprotiv, evanđelja nam kažu da su oni bili bojažljivi, tjeskobni i utučeni. U njima ne nalazimo ni najmanji znak lakovjernosti ili sklonosti religioznom misticizmu. Jasno je, naime, kao što smo čuli u današnjem Evanđelju, da se sama ideja da je Isus još živ, apostolima činila nevjerojatna. Za njih je bilo krajnje teško da postanu uvjereni da je Isus pobijedio smrt!

Dakle, upravo je nevjerica apostola snažan znak vjerodostojnosti Evanđelja. U srcu naše vjere nije mit, nije kolektivna iluzija, a niti je legenda koju je za utjehu stvorila zajednica. Ne! Temelj naše vjere je činjenica: Krist je uskrsnuo! Krist je uistinu pobijedio smrt! Uskrsnuvši, Krist je sa svojom svetom ljudskosti ušao u samu dimenziju Boga i vječnosti. Taj neočekivani i zapanjujući događaj vidjeli su mnogi svjedoci koji su bili njegovi očevici,

kao što smo ovih dana slušali u izvješćima o prikazanjima Uskrsloga, koja nam liturgija predlaže.

Uvjeren sam da ste i vi u vašem životu doživjeli iskustvo uskrsloga Krista. Zato ste ovdje, zato ste u Crkvi, zato nastojite živjeti kao kršćani u današnjem svijetu. Vi ste uskrsloga Krista sreli u kršćanskoj zajednici koja vam je s autoritetom prenijela Njegovu riječ. U riječi Crkve mi doista prepoznajemo glas živoga Krista koji govori našem srcu. U kršćanskoj zajednici ste prepoznali uskrsloga Krista u »dijeljenju kruha«, kao što se dogodilo učenicima iz Emausa. U kršćanskoj zajednici ste sreli lice milosrdnoga uskrslog Isusa, koji je praštanjem odgovorio na naš grijeh, našu ravnodušnost, našu oholost, kako se dogodilo svetome Pavlu na putu za Damask. U kršćanskoj zajednici ste sreli uskrsloga Krista koji nam je dao svoga Duha koji je u nama postao izvor obnove, preporoda, rasvjetljenja i beskrajne kreativne snage koju trebamo staviti u službu braći, kako se dogodilo učenicima na Pedesetnicu.

Najdraži, kršćanska zajednica u kojoj ste sreli uskrsloga Krista za vas je poprimila konkretno lice Bratstva *Comunione e Liberazione*. Tu ste možda sreli jednu »Mariju Magdalenu« koja vam je o Isusu govorila sa zahvalnošću i oduševljenjem. Tu ste sreli dvojicu učenika »na povratku iz Emausa« koji su vam rekli da su doživjeli jedan nevjerojatan susret.

Možda ste i vi na početku reagirali s »nevjericom« i »tvrdoćom srca«, ali malo po malo vas je osvojila vedrina, razumnost vjere i radost onih koji su vam prenijeli navještaj. Ti su kršćani bili uvjereni u dobru sudbinu koja je u podrijetlu i na vrhuncu naše egzistencije, sudbinu koja nam je došla u susret i omogućila nam da je upoznamo. To vas je privuklo. Način života, način na koji su živjeli zajednicu, onih koji su govorili da su sreli Krista, njihovo gorljivo zalaganje u životu, koje nije isključivalo ništa od njihovih interesa, sve vas je to iznenadilo i probudilo želju da i vi živite na taj način. Pomislili ste da ako je Krist taj koji pomaže osobama da žive tako zadovoljno i tako istinski ljudski, onda se isplati da ga prihvatimo i slijedimo.

I doista, započinjući slijediti Isusa i živjeti u društvu njegovih učenika, počeli ste osjećati veliki mir. Počeli ste iznenađeno otkrivati da je u Kristu odgovor na vaša pitanja i vaše najdublje želje. Vaš pogled na život, vaša ljudskost, vaš rad, vaša prijateljstva, vaša sposobnost da ljubite, sve je dobivalo novu dubinu i veću "istinu". Upravo to znači sresti uskrsloga Krista. To je događaj ponovnog rađanja, promjene, unutarnjeg i vanjskog pomirenja.

Uvijek ostanite zahvalni Gospodinu za tu neizmjernu milost, a također i za one konkretne "instrumente" koje je Gospodin koristio: osobe, karizmu, zajednicu. Uvijek sačuvajte bistri pogled i slobodu da ih smatrate instrumentima za istinski susret, onaj s uskrslim Kristom.

U Markovom izvješću čuli smo da Isus upravo tim učenicima »nevjernima i tvrdoga srca«, povjerava poslanje da »objavljaju Evanđelje svakom stvorenju«. Svima nama, također i slabima i onima čija je vjera često klimava, Isus povjerava velike zadatke. Dirnuo me odlomak pisma na koje sam nedavno naišao, koje je don Giussani napisao 1960. godine, doba kad je sanjao da kao misionar s jednom grupom mladih ode u Brazil.

»Samo "cijeli svijet" je obzor kršćanina, i onaj "tko radi bez tog ideala, može biti uporan u poštenju, stvarni, možda herojski asketa, ali nije pravi kršćanin"«.70 Kako su istinite te riječi don Giussanija! Kao i mnoge druge njegove riječi čiju vrijednost još treba istaknuti i potpuno ih usvojiti. Pozivam vas stoga da se vratite na cjelovito poučavanje don Giussanija, koje za današnju Crkvu predstavlja veliko bogatstvo.

Uistinu susret s uskrslim Kristom širi naš obzor i otvara nas »cijelom svijetu«, u srce nam ulijeva želju da dosegne svakoga čovjeka i svima donesemo Radosnu Vijest. Ni vi nikad nemojte izgubiti taj pogled čiji je horizont cijeli svijet, taj misionarski elan i tu veliku ljubav prema svim ljudima, na što je Isus uvijek ukazivao svojim učenicima, a koju je don Giussani uvijek osjećao da gori u njemu.

To univerzalno poslanje Crkve, premda napreduje s elanom i oduševljenjem, nikada neće biti lako, štoviše susretat će protivljenja kao što smo čuli u prvom čitanju. Izvješće Djela apostolskih, međutim svjedoči da su, pred zabranom da navještaju evanđelje i čine ozdravljenja »u njegovo ime«, Petar i Ivan sačuvali veliku smjelost i slobodu duha. Oni potvrđuju: »Ne možemo šutjeti o onom što smo vidjeli i čuli«.

To apostolsko svjedočenje je velika pomoć za nas. Postaje jasno da je "karizma" Petra i apostola upravo u tome da održavaju živim navještaj evanđelja, čak i onda kad se ono sukobljava s ravnodušnošću, ili štoviše s odbijanjem svijeta. Zato, samo ako sačuvamo čvrsto zajedništvo s Petrom i Crkvom, i mi ćemo imati snage da rečemo: »Potrebno je slušati Boga više nego ljude«. Naša povezanost s nasljednicima apostola garancija je povezanosti s Crkvom i pouzdanosti našeg navještaja. Pomaže nam da ne

⁷⁰ L. Giussani, citirano u L. Brunelli, u insertu »Religio«, *Osservatore Romano*, srijeda 8 ožujka 2023.

budemo “navjestitelji sebe samih”, već osobe koje je Krist osvojio i navjestitelji njegove pobjede nad smrću. To je dragocjena služba na koju smo mi kršćani pozvani, iz ljubavi prema muškarcima i ženama našega vremena: sačuvati otvorenost svijeta Božjem misteriju, naviještati životom nepobitni “događaj” Kristova uskrsnuća, sa svim svjetlom i nadom koji iz njega zrače.

Neka vas Djeвица Marija podrži na vašem kršćanskom putu i u poslanju koje Gospodin povjerava vašem Bratstvu i svakome od vas pojedinačno. Amen.

PRIJE BLAGOSLOVA

Daide Prosperi. Visosti, dozvolite mi da vam u ime cijeloga Bratstva *Comunione e Liberazione* uputim našu živu trostruku zahvalnost.

Hvala vam što ste prihvatili naš poziv da zajedno s nama podijelite put produbljenja sadržaja vjere, koji prelazimo ovih dana. Hvala vam na dragocjenim riječima koje ste nam upravo uputili u propovijedi, a koje nas pozivaju da u cijelosti obnovimo poučavanje i misionarski elan don Giussanija; to je i naša velika želja! Hvala vam na očinskoj pozornosti kojom nas izbliza pratite zajedno sa Svetim Ocem, u ovoj fazi naše povijesti. To je za nas snažan znak i stalna potvrda djelovanja Duha Svetoga u našem životu i našem zajedništvu.

Jedino što nas zanima jest da živimo za slavu Kristovu na zemlji, da služimo Crkvu svojim životom, i našim jadnim, ali sigurnim svjedočenjem da je samo Krist u stanju odgovoriti na pitanja i pomutnju koji unose nemir u srce čovjeka današnjeg vremena.

Visosti, nastavljamo koračati zajedno na ovome putu.

Na vašem smo raspolaganju. Hvala vam!

Kardinal Farrell. Prije konačnog blagoslova želim vam svima zahvaliti. Vi ste primili poziv da budete članovi Bratstva *Comunione e Liberazione*, koje je – shvatio sam u svom životu – jedan od najvažnijih crkvenih pokreta u Crkvi danas.

Smatram da je don Giussani jedan od najvećih proroka Crkve, moderne Crkve. A vaš poziv je poziv nadahnut kulturom naših dana, i to za ovaj trenutak, jedan od najtežih trenutaka u životu Crkve. Ali s vama, mi, ja, vjerujemo da Crkva ide uvijek naprijed, jer ono što je puno puta rekao don Giussani, istina je.

Mi smo apostoli budućnosti, vi ste apostoli budućnosti.

Zahvaljujem vam na svjedočenju kršćanskoga života koje svakodnevno dajete svima nama. Neka Bog, naš Gospodin, blagoslovi sve vas. Hvala vam.

Subota 15. travnja, popodne

Arvo Pärt

Which was the son of... e Nunc Dimittis, Estonian Philharmonic Chamber Choir – Paul Hillier –

Edizioni Harmonia Mundi

Fratres, Hungarian State Opera Orchestra – Tamas Benedek – Edizioni

The Deer's Cry, The Sixteen – Harry Christophers – Edizioni Coro

Davide Prosperi

Imamo ugodno iznenađenje: došao nas je posjetiti novi biskup Riminija, Njegova preuzvišenost mons. Nicolò Anselmi koji je prije tri mjeseca naslijedio Njegovu visost mons. Francesca Lambiasia pa je prema tome nedavno imenovan. Dolazi iz Genove.

Mons. Nicolò Anselmi

Hvala vam na dobrodošlici. Uistinu mi je čast to što sam ovdje. U mojim je očima, govorim vam istinu, skupština prošlog tjedna kada je ovdje bilo 3.500 mladih. Vi ste mnogo brojniji, ljepši, više sve, to je očito; ali nemojmo odmah skrenuti s teme.

Želio sam vam zahvaliti što ste došli, također u ime biskupije Rimini kamo me je Gospodin posredstvom pape pozvao da služim prije skoro tri mjeseca. Sretni smo da vas možemo pozdraviti i obećati da ćemo moliti za vas u ovom za vas tako važnom trenutku, zahvaljujući vam od sveg srca za dobro koje činite u vašim i našim biskupijama. Pozdravljam također mnogobrojne osobe koje nas prate preko videa.

Prosperi

Ima ih više od 25.000.

Mons. Anselmi

Sada idem u katedralu slaviti misu i molit ću za vas, za oca Maura i cijelo Bratstvo, da vam Duh Sveti doista dirne srce. Hvala vam.

Prosperi

Hvala vam.

■ DRUGA MEDITACIJA
Mauro-Giuseppe Lepori

Da svijet povjeruje

»Da po vjeri Krist prebiva u srcima vašim«(Ef 3,17)

„Vjera se ne gubi, ona prestaje oblikovati život, to je sve«⁷¹ pisao je Bernanosov seoski župnik. A kakav oblik vjera želi dati životu?

Sv. Pavao to izvanredno objašnjava u Poslanici Efežanima, u jednom od najljepših i veličanstvenih Pavlovih tekstova koje piše u zatočeništvu, koje zabrinjava Efežane jer se boje da bi to moglo umanjiti Pavlov apostolat na njihovu štetu i na štetu Crkve i poganskog svijeta koji očekuje evanđelje. Tako i mi često mislimo da bi bolest i nemoć, naša ili naših prijatelja, mogla oslabiti poziv, poslanje ili plod karizme. Pavao bez oklijevanja uvjера Efežane: »Zato ne klonite, molim, s nevolja mojih za vas! One su slava vaša!«⁷²

I odmah objašnjava zašto, otkrivajući svoj stav pred Bogom, to jest svoju vjeru, kako vjera treba oblikovati njihov život kao što oblikuje njegov:

»Zato prigrabam koljena pred Ocem, od koga ime svakom očinstvu na nebu i na zemlji: neka vam dadne po bogatstvu Slave svoje ojačati se po Duhu njegovu u snazi za unutarnjeg čovjeka da po vjeri Krist prebiva u srcima vašim te u ljubavi ukorijenjeni i utemeljeni možete shvatiti sa svima svetima što je Dužina i Širina i Visina i Dubina te spoznati nadspoznatljivu ljubav Kristovu da se ispunite do sve Punine Božje.«⁷³

Vjera je upravo to pristajanje srca uz prisutnost Krista koji dolazi nastaniti se u našim srcima, dajući nam da se ukorijenimo i da se utemeljimo u milosrđu, u Božjoj ljubavi, tako da sa svim svecima i kao i svi sveci, to jest »oblak svjedoka« o kojem se govori u Poslanici Hebrejima, srce i život, upravo jer su oblikovani vjerom, postaju milošću sposobni da shvate i usvoje razmjere Kristove ljubavi, »dužinu i Širinu i Visinu i Dubinu« te neizrecive, beskonačne ljubavi. A to je oblik nas samih, našega života koji, kako kaže Pavao »nadilazi svaku spoznaju«, u potpunosti nas nadilazi,

⁷¹ Pogledaj ovdje, str. 42.

⁷² Ef 3,13.

⁷³ Ef 3,14-19.

kao misterij, zato jer jest misterij, apsolutni Misterij. »Tako smo ispunjeni Božjom puninom«.

U protivnom sve se ruši

Razumijete li čega se odričemo kada stavimo vjeru u zapećak, u ugao našeg mozga, kao što je napisao Bernanos, ili u neki sentimentalni ugao? Razumijete li čega se odrekao zapadni svijet koji je nekada bio kršćanski, odbacujući vjeru izvan dosega razuma, misli, kulture, političkog i društvenog života, pa čak i izvan religioznosti? *Odrekli smo se, odustali smo, a da to skoro nismo ni primijetili od »cijele Punine Božje«!* Odrekli smo se beskonačnih dimenzija Kristovog misterija, ljubavi Kristove! Tako da je sve, da tako reći, „iznemoglo“. Živimo u kulturi, u društvu koje je izgubilo snagu. Isto se događa u obiteljskom životu, u odgoju, na radu, u ljubavi, u zabavi, u molitvi i vjeronvanju. Iznemogli smo, ispuhani kao ogromni balon ili kao mnogi baloni iz kojih je kroz malu rupu veličine pribadače koju nitko nije primijetio, izašao zrak koji im je davao oblik, koji im je davao puninu. Također toliko posvećenog života, života u samostanu, u zajednici, poslanje, zauzimanje za mir, za napredak ili za umjetnost, kao i toliko pastoralnog djelovanja, zauzimanje u medijima, u politici kao da je iznemoglo, ostalo je bez one punine kojom nas vjera želi oblikovati, kojom nas je Krist došao oblikovati, tako da bi bilo dovoljno zrno gorušičino vjere da se to dogodi,⁷⁴ da Krist ispuni nas i naš život, kako bismo, tako reći, skočili od radosti, od punine Božje, od dužine, širine, visine i dubine njegove beskonačne i vječne ljubavi.

Ali to nije kriza samo našeg društva, našeg vremena i današnje Crkve. U protivnom sveti Pavao ne bi govorio o tome prije dvije tisuće godina. U protivnom, i nadasve, Krist ne bi došao kao čovjek da prebiva među nama, da objavi misterij uz koji je sloboda pozvana pristati, pristati vjerom. To je kriza čovječanstva, to je kriza čovjeka, sve od istočnoga grijeha kada je čovjek podlegao napasti da život može imati alternativni oblik potpunoj ljubavi koju mu je Bog nudio.

⁷⁴ Usp. Mt 17,20.

Što zmija podmeće Evi, ako ne iluziju da će posjedovati božansku puninu koju neće dobiti od Boga? »Bog zna: onog dana kad budete s njega jeli, otvorit će vam se oči, i vi ćete biti kao bogovi koji razlučuju dobro i zlo.«⁷⁵

Čovjek i žena odmah su osjetili da su prazni, jer to razlučivanje dobra i zla jest poznavanje stvarnosti koja nije onakva kakvu je Bog stvara, jer Bog sve stvara dobro, lijepo, pozitivno, sve poklonjeno, sve besplatno. Puni te lažne punine, sumnje u Božje djelovanje, u to da nam Bog daruje sve, da nam daruje život i da sve dobivamo od Njega, Adam i Eva su shvatili da su prazni, goli, kao da su otkrili jedan sramotan oblik sebe koji treba sakriti.

Ali upravo je tom čovjeku iznemoglom u svome „ja“, koji je izgubio sebe jer je izgubio odnos pun ljubavi i povjerenja prema Stvoritelju, Krist došao samom svojom osobom donijeti potpunu spoznaju stvarnosti, cijele stvarnosti. Kako piše sveti Pavao: »Da po vjeri Krist prebiva u srcima vašim te u ljubavi ukorijenjeni i utemeljeni možete shvatiti sa svima svetima što je Dužina i Širina i Visina i Dubina, te spoznati nadspoznatljivu ljubav Kristovu da se ispunite do sve Punine Božje.«⁷⁶

Ako želimo živjeti dopuštajući da vjera oblikuje naš život, moramo naučiti te riječi napamet i ponavljati ih u svakodnevnom životu. To je kao da živimo *gledajući* Sudbinu života i svijeta, kao da živimo imajući pred sobom, u svemu, sa svima, uvijek, Uskrslog koji se pojavljuje u Čenakolu, dvorani Posljednje večere u večeri Pashe i koji u punom sjaju svoje ljepote i dobrote udahnuje u nas Duha Svetoga kako bi naš život postao poslanje Njegovog mira i njegovog praštanja: »„Mir s vama! Kako što mene posla Otac i ja šaljem vas“. To rekavši dahne u njih i kaže im: „Primite Duha Svetoga. Kojima otpustite grijeha, otpuštaju im se.“«⁷⁷

Samo tako iznemogli čovjek, bez vjere, ponovno otkriva svoju istinsku, izvornu bit, bit kakva je od početka u srcu i u mislima Božjim, Očevim.

Krist, sve u svima

»*Christ with me, Christ before me, Christ behind me.*« „Krist sa mnom, Krist ispred mene, Krist iza mene, / Krist u meni, Krist ispod mene, Krist iznad mene, / Krist zdesna, Krist slijeva, / Krist kada liježem, Krist kada

⁷⁵ Post 3,5.

⁷⁶ Ef 3,17-19;

⁷⁷ Iv 20.21-23.

sjedam, /Krist u meni, Krist kada se ustajem, / Krist u srcu svakog čovjeka koji misli na mene, / Krist na ustima svakog čovjeka koji govori o meni, / Krist u oku koje me vidi, / Krist u uhu koje me sluša, /Krist sa mnoom«. ⁷⁸

Ta molitva koju je izrekao sv. Patrik (koju je estonski pravoslavni kompozitor Arvo Pärt uglazbio 2007.), izražava svijest čovjeka koji je u cijelosti oblikovan, čiji je „ja“ prožet vjerom u Krista. Pärtu uspijeva dobro izraziti glazbom koja prati te riječi smisao rasta Krista u nama prema sve većoj punini koja zrači.

Ta ljudskost u kojoj je Krist sve, sve u nama samima, sve u svima i sve u svemu, u cijeloj stvarnosti, to je nova ljudskost, nova stvarnost koju vjera omogućuje, koju vjera prihvaća, koju vjera oblikuje, otvarajući se uskršnjem događaju Krista, koji Duh Sveti Pedesetnice istodobno čini bliskim srcu i omogućuje da zrači do krajnjih granica svijeta i vremena.

S gledišta glazbe, kompozitor pojačava glazbu kao da time daje smisao punine koja ispunjava srce, koja ispunjava život, što više čovjek postaje svjestan da je Krist u njemu, da je Krist pred njim, da je Krist zdesna i slijeva, da je Krist sve. Sve, uvijek, u svemu i u svima.

Iz Galileje do nakraj svijeta

»Jedanaestorica pođoše u Galileju na goru kamo im je naredio Isus. Kad ga ugledaše, padoše ničice preda nj. A neki posumnjaše. Isus im pristupi i prozbori: „Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji! Pođite dakle i učinite mojim učenicima sve narode krsteći ih u ime Oca i Sina i Duha Svetoga i učeći ih čuvati sve što sam vam zapovjedio! I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta“.«⁷⁹

Ta posljednja scena Evanđelja po Mateju podsjeća me na ono što je Papa zatražio na kraju svog govora Bratstvu prošlog 15. listopada: »Ne-

⁷⁸ »Christ with me, Christ before me, Christ behind me, / Christ in me, Christ beneath me, Christ above me, / Christ on my right, Christ on my left, / Christ when I lie down, Christ when I sit down, / Christ in me, Christ when I arise, / Christ in the heart of every man who thinks of me, / Christ in the mouth of every man who speaks of me, / Christ in every eye that sees me, / Christ in every ear that hears me, / Christ with me«. (William Byrd – Arvo Pärt, *The Deer's Cry* (2007), according to the Loric of St. Patrick (ca. 377), zbor The Sixteen, dirigira Harry Christophers, 2016, © Coro).

⁷⁹ Mt 28,16-20.

mojte nikada zaboraviti prvi poziv u Galileji, prvi susret u Galileji. Uvijek se vraćajte tamo, u tu prvu Galileju koju je proživio svatko od nas«. ⁸⁰

Vratiti se tamo, u prvu Galileju znači vratiti se susretu u kojem nam je Krist poklonio dar vjere koja je ispunila naše srce, i kojom se Krist nametnuo kao Sve u životu, kao Život našeg života. I kada je Isus, nakon Uskrsnuća, htio ponovno susresti svoje učenike u Galileji, a ne u Jeruzalemu, u Judeji, učinio je to kako bi razumjeli da veliko poslanje na koje su pozvani treba uvijek izvirati iz susreta s Njime, iz tog prvog i vječnog susreta s Njime koji se dogodio svakome od nas, koji se stalno ponavlja kada otkrijemo da je izvor našeg života sâm Krist koji vjerom prebiva u našim srcima kako bismo uvijek iznova, sve više iskusili »sa svim svecima koja je širina, duljina, visina i dubina« i kako bismo »upoznali ljubav Kristovu koja nadvisuje svaku spoznaju« jer mi smo »prepun i punine Božje«.

Ali ne idemo uistinu u Galileju, ne vraćamo se prvom susretu s Isusom, izvoru karizme koja nas je zahvatila, i zato ga ne oživljavamo ako to vraćanje na prvi susret, ta prva zajednica i prijateljstvo koje nas na njega treba podsjećati, ne otkriva odmah misionarsko poslanje prema svim narodima, prema cjelokupnom čovječanstvu koje još nije kršteno u ime Oca i Sina i Duha Svetoga, to jest još nije zahvaćeno velikom Božjom Prisutnosti koja je Ljubav, Zajedništvo otvoreno čovjeku, koje želi zagrliti svakog čovjeka, sve ljude.

Vratiti se u Galileju znači vratiti se prvom susretu koji je u nama zapalila *kršćanska karizma koja je božanski dar da možemo zagrliti Boga koji se daje*, da živimo pripadajući daru Prisutnosti Božje koja je s nama u utjelovljenom Sinu, a koju je zapalio u svijetu Duh Očev.

Ali ne možemo se vratiti ako ne slušamo Uskrsloga koji nam baš tamo ponovno govori, ponavlja nam: »Pođite! Pođite svim narodima!«, obećavajući nam da onaj tko ide, tko krene, nosi Galileju u sebi jer u sebi nosi Kristovu prisutnost, svakodnevnu, blisku i stalnu: »Ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta!« ⁸¹

Može li nam Krist obećati nešto ljepše, radosnije, poticajnije od ovoga?

Da, uistinu: »Krist sa mnom, Krist preda mnom, Kristo iza mene, / Krist u meni, Krist ispod mene, Krist iznad mene, / Krist zdesna, Krist slijeva...«

⁸⁰ Papa Franjo, »Neka u vašim srcima gori«, op.cit., str.

⁸¹ Mt 28,20.

Vjera je onaj pogled, ono osluškivanje, ona pažnja srca koje vidi, osjeća, sjeća se, pamti, da nije više moguće udaljiti se od širine, duljine, visine i dubine ljubavi Kristove koju smo osjetili osobno i zajedno.

Krist je taj koji rješava sumnje vjere

Taj stav, ta svijest, ta sigurnost, ta nepokolebljiva sigurnost, baš to je pitanje vjere, to je vjera. To vidimo u zadnjoj sceni Evanđelja po Mateju koju sam upravo spomenuo: »Jedanaestorica pođoše u Galileju na goru kamo im je naredio Isus. Kad ga ugledaše, padoše ničice pred nj. A neki posumnjaše«. ⁸²

Nameće nam se misao: to nije moguće! Kakva katastrofa! Jedanaestorica? Apostoli? Nakon što su ga gledali uskrslog 40 dana! Slušali su ga kako govori, vidjeli su čak da jede ribu i kruh, vidjeli su i dotaknuli rane na Njegovom živom i slavnom tijelu! Skočili bi od radosti svaki put kada su ga vidjeli! *Sumnjaju?!* To znači da još uvijek nemaju vjere. Nisu uistinu uvjereni da je to On, da je On ovdje, da je On živ i prisutan.

Kako da se ne prepoznamo u tom apsurdnom ponašanju, kako da ne priznamo da smo i mi uvijek takvi!

A što čini Isus? Možda im opet prigovara? Ne. *Isus im se još više približava.* »A neki posumnjaše. Isus im pristupi i prozbori: „Dana mi je sva vlast na nebu i na zemlji. Pođite [...]. I evo, ja sam s vama u sve dane – do svršetka svijeta“.«

Kao da trebamo shvatiti da probleme vjere, krize vjere ne rješavamo mi, nego Krist. A on ih rješava približavajući nam svoju Prisutnost koja tako postaje vidljivija, možemo je lakše čuti, dotaknuti i iskusiti.

Nije li to možda iskustvo svih nas? Koliko puta sumnjamo, osobito ako se nađemo kao Petar nasred mora za vrijeme oluje, i kada nam se čini da Bog više ne mari za nas, ni za svijet, pa čak niti za Crkvu, a onda se iznenada dogodi nešto, dogodi se netko u kome nas ponovno iznenadi prisutnost Gospodina. Baš kao za ukazanja Uskrsloga. Noć je prošla a da nismo upecali ni raka, moral i raspoloženje su nam jako nisko, a evo pojavi se na obali netko koga potom prepoznamo kao Gospodina koji je s nama

⁸² Mt 28,16-17.

u sve dane do svršetka svijeta.⁸³ Tada shvatimo da taj trenutak sumnje, slabe vjere, osjećaja napuštenosti zbog kojeg smo loše živjeli, zbog kojeg smo postali osorni prema stvarnosti, prema ljudima i stvarima, depresivni i nasilni, hiroviti sa svime i svima, shvatimo da ni u tom vremenu nije nedostajala Kristova prisutnost nego naša vjera.

Ali, hvala Bogu, vjera se ne stvara sama, nego se rađa i ponovno oživljava u susretu s Njime, a On je uvijek prisutan, uvijek kuca na vrata, uvijek se ponovno približava, sve više, kako bi nas sreo.

Podignuti oči s Isusom

Ali, budimo pozorni! Krist nam se ne približava samo da bi ponovno zapalio našu vjeru, ili bolje rečeno da bi zapalio vjeru kako je mi zamišljamo, intimistički, kao da je ona samo oruđe koji služi meni, da bih ja bio bolje. Kada je Isus prigovarao učenicima, Petru, njihovu »malodušnost«, doslovce njihovu »slabu vjeru«, možda je mislio baš na to: na vjeru za koju osjećamo da nam nedostaje samo kada smo u nevolji, stoga vjeru koja se povremeno probudi kada nam treba, kada više nemamo drugih jačih svjetala, ili nam je dovoljna da napravimo tri potrebna koraka oko nas samih. Koliko je puta papa Franjo govorio o vjeri koja je tako reducirana!

Vjera kakvu prisutnost Kristova želi ponovno zapaliti jest ona svjetlost koju je starac Šimun vidio i odmah navijestio: »Ta vidješe oči moje spasenje tvoje, koje si pripravio pred licima svih naroda, slavu puka svoga izraelskoga.«⁸⁴ Nije mu bila dovoljna vjera kao utjeha za njegovu starost. Doista, imao je vjeru kojom je zagrlio svijet.

Vjera je bijedna, stoga nije u stanju osvijetliti čak ni svakodnevni život ako njezin horizont nije želja da se spasi cijeli svijet.

Papa Franjo, razmatrajući o karizmi don Giussanija, završio je rekavši: »Ima mnogo ljudi i mnogo žena koje još nisu susreli Gospodina koji je promijenio i uljepšao vaš život.«⁸⁵

Možemo li mirno spavati nakon što smo čuli te riječi?

Uvijek mislim na događaj kad se Isus povukao sa svojim učenicima na planinu da se odmori jer ga je stalno slijedilo veliko mnoštvo. Bio je tamo

⁸³ Usp. Iv 21,1-7.

⁸⁴ Lk 2,30-32.

⁸⁵ Franjo, »Neka u vašim srcima gori«, op.cit., str. 12.

kako bi razgovarao sa svojim učenicima koji su sjedili pred Njim. I, u jednom trenutku učenici su primijetili da se njegov pogled na njih podigao i usmjerio prema gore, u daljinu (kao da ja sada gledam iznad vas, na dno dvorane). Spontano su se svi okrenuli i vidjeli da je Isus vidio da izdaleka, iza njihovih leđa dolazi »silan svijet«. Taj je događaj ispričan na početku šestog poglavlja Evanđelja po Ivanu: »Isus uziđe na goru i ondje sjeđaše sa svojim učenicima. Bijaše blizu Pasha, židovski blagdan. Isus podigne oči i ugleda kako silan svijet dolazi k njemu pa upita Filipa: „Gdje da kupimo kruha da ovi blaguju?“ To reče kušajući ga: jer znao je što će učiniti«. ⁸⁶

Evo što se neizbježno dogodi onome tko uistinu »upire pogled u Isusa«, tko ne miče svoj pogled s Isusovih očiju. Obično, ako gledamo neko lice, gledamo u oči. Onaj čije su oči stalno uprte u Isusa vidi da Njegov pogled ocrta horizont bez granica, pogled koji je pun suosjećanja, potpuno svjestan onoga što nedostaje čovječanstvu, svjestan onoga za čime žeda ljudsko srce. Isus izaziva Filipa kruhom koji hrani tijelo, ali već zna da će im nakon čuda umnažanja kruha i riba navijestiti Kruh života a to je njegovo euharistijsko Tijelo: »Ja sam kruh živi koji je s neba sišao. Tko bude jeo od ovoga kruha, živjet će uvijek. Kruh koji ću ja dati tijelo je moje – za život svijeta«. ⁸⁷

»Moje tijelo za život svijeta«. Kako su te riječi morali čuti učenici, rijetki koji su od tada ostali s njime? I kako sada mi čujemo Papin poziv: »Toliki muškarci i tolike žene još nisu susreli Gospodina koji je promijenio i uljepšao vaš život«?

Ujedinjeni u vjeri kako bismo obasjali vjerom cijeli svijet

Molitva svetog Patrika koju je uglazbio Arvo Pärt podsjetila me je na posjetu velikog glazbenika prije više godina mojoj opatiji u Švicarskoj gdje sam živio prije no što sam pozvan u Rim. Proveo je s nama 24 sata jer su mu organizatori Festivala crkvene glazbe u Friburgu predložili da boravi u samostanu da vidi bi li mu to nadahnulo jednu skladbu. Njegova je prisutnost jako impresionirala nas redovnike zbog jednostavnosti srca s kojom je s nama živio svaki trenutak našega života. Čovjek s pogledom i srcem

⁸⁶ Iv 6,3-6.

⁸⁷ Iv 6,51.

djeteta koji je u svemu vidio razlog divljenja kojim nas je zarazio. Jako me podsjećao na osobu don Giussanija.

Arvo Pärt je bio zadivljen korom iz XV. stoljeća u mojoj opatiji u kojem su predstavljeni likovi dvanaest apostola pored dvanaest proroka. Svaki apostol govori dio Vjerovanja, a svaki prorok rečenicu iz svoje knjige koja se slaže s tim dijelom Vjerovanja. Henri de Lubac je napisao u svojoj *Esegesi medievale* da je kor Opatije u Hauteriveu vrhunski doseg legendarne tradicije koja zahtijeva da apostoli, svaki od njih, prije nego se razidu da bi svijetu propovijedali Evanđelje, izgovori dio Vjerovanja.⁸⁸

Nažalost Arvo Pärt nije ostvario, bar ne do sada? (a ima 87 godina) muzičko djelo nadahnuto tim korom. Zahvaljujući njemu postali smo svjesniji nadahnuća koju bi te figure trebale prenijeti na nas redovnike koji u tom koru molimo svaki dan sedam puta dnevno, nadahnuća koje moraju dati našoj vjeri i našem životu u zajednici, našem zajedništvu.

Ta legenda, ako nije povijesno istinita, teološki je točna, točna je kad je u pitanju način na koji smo pozvani živjeti u Crkvi vjeru i poslanje. Osobito je točna u tome što nas podsjeća da je kršćanska vjera neodvojiva od zajedništva. Crkveno zajedništvo je oblikovalo vjeru i uporište je njezinog trajnog i univerzalnog širenja.

Da svi budu jedno da svijet povjeruje

Kakvo je djelo, poziv, poslanje koje događaj Krista ostvaruje u nama i među nama ako imamo vjeru, vjeru Djevice Marije, apostola, mučenika, »oblaka svjedoka« koji vodi i osvjetljava Crkvu dvije tisuće godina?

Isus o tome govori u najsvečanijem trenutku posljednje večere, i o tome govori moleći Oca, otkrivajući nam sadržaj svoje molitve, svoje duboko pouzdanje u Oca. Nema odnosa koji bi bio istinitiji i dublji, bitniji od ovog odnosa Sina Božjega i Oca u ljubavi Duha Svetoga. Sve postoji i dobiva vrijednost zahvaljujući tom odnosu. Bitak je to vječno i beskonačno Zajedništvo, i sve što postoji, naročito mi i naši odnosi, porijeklo i sudbina svega je u Zajedništvu Trojstva. Zbog toga riječi koje Isus izgovara moleći Oca vrhunac su i sinteza cijele objave. Što nam veće, dragocjenije, istini-

⁸⁸ H. de Lubac, *Esegesi medievale. I quattro sensi della scrittura*, vol. 4, (Srednjovjekovna egzegeza, Četiri smisla pisma), Jaca Book, Milano 2006, str. 455-456.

tije i ljepše može Krist objaviti od svog dijaloga s Ocem? Trideset godina Marija ga je gledala uronjenog u molitvu Ocu i sigurno je to često radio povlačeći se noću na pusta i skrivena mjesta. Tako su ga tri godine učenici vidali kako se povlači u misterij Njegove molitve. Kada su ga zatražili da ih nauči molitvi, Isus im je dao *Oče naš*. Ta molitva je odjek Njegove molitve, ali izražene riječima i molitvama prilagođenima nama, nama koji smo grešnici i dužnici. Apostoli su sigurno bili jako iznenađeni kada je nakon uzvišenih govora Posljednje večere Isus odjednom zašutio, podigao oči prema nebu i počeo glasno moliti Oca, kao da je zaboravio da su oni tu, kao da je vjerovao da se povukao u pustinju dok su oni spavali. I u toj molitvi Isus je molio za njih, kao što je to uvijek činio kada je molio u tajnosti. Molio je za njih, za njihovo poslanje, za njihov odnos sa svijetom. Molio je također za nas, za sve svoje učenike koju su dvije tisuće godina vjerovali u Krista preko naviještanja apostola i njihovih nasljednika, i za sve učenike koji će ga slijediti do konca svijeta. Za sve je molio jedno, ono bitno, mogli bismo reći »jedino potrebno« o čemu je govorio Marti.⁸⁹ To nije dragocjeno samo učenicima, niti samo nama, nego cijelome svijetu. To je svima najvažnije.

»Kao što ti mene posla u svijet tako i ja poslah njih u svijet. I za njih posvećujem samog sebe da i oni budu posvećeni u istini. Ne molim samo za ove nego i za one koji će na njihovu riječ vjerovati u mene da svi budu jedno kao što si ti, Oče u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao. I slavu koji si ti dao meni ja dadoh njima: da budu jedno kao što smo mi jedno – ja u njima i ti u meni, da tako budu savršeno jedno da svijet upozna da si me ti poslao i ljubio njih kao što si mene ljubio.«⁹⁰

Naša vjera, vjera koju su nam prenijeli apostoli, i vjera svijeta, to jest vjera čovječanstva koje još ne vjeruje, koje ne poznaje Sina kojega je Otac poslao da spasi svijet, vjera ne živi u nama i ne rađa se u svijetu ako nedostaje jedinstvo učenika, ako nema *zajedništva*, zajedništva među nama. *Zajedništvo je plod vjere Crkve, učenika, ali za svijet, u svijetu, vjera je plod zajedništva.*

⁸⁹ Usp. Lk 10,41.

⁹⁰ Iv 17,18-22.

Osjećaj pripadnosti

Možemo se zapitati: čemu toliko Isusovo inzistiranje na jedinstvu kako bi svijet vjerovao? Zašto inzistirati praktički samo na jedinstvu kako bi se omogućilo svijetu da prihvati vjeru? Zašto je Isus molio samo za to? Zašto nije molio za svoje učenike, na primjer, milost svetosti, ili da rade čuda, da budu dobre, čestite, dosljedne, besprijekorne osobe sposobne da uvjere svojim riječima i svojim djelima? Što je to posebno u jedinstvu, što ima – oprostite igru riječi – jedinstvo jedinstveno?

Čini mi se da je Isus od učenika tražio da budu ujedinjeni kako svijet ne bi rekao: »Gledajte ih kako su dobri!«, nego: »Pogledajte kako su Kristovi! Kako mu pripadaju! Koliko im je Krist dragocjen, i ... bez obzira kakvi su oni!«

Krist traži milost jedinstva kako bi se u njemu prepoznalo, ili barem naslutilo, da to jedinstvo nije djelo učenika, niti onoga tko je među njima najutjecajniji, nego je to Kristovo djelo, štoviše: ono jest Krist, Tijelo Kristovo! Zajedništvo je Tijelo Kristovo.

Sveti Pavao je bio potpuno obuzet sviješću i potrebom da na to podsjeća. Kao u Prvoj poslanici Korinćanima: »Vjeran je Bog koji vas poziva u zajedništvo Sina svojega Isusa Krista, Gospodina našega. Zaklinjem vas, braćo, imenom Gospodina našega Isusa Krista: svi budite iste misli; neka ne bude među vama razdora, nego budite savršeno istog osjećanja i istog mišljenja. Jer Klojini mi, braćo moja, o vama rekoše da među vama ima svađa. Mislim to što svaki od vas govori: „Ja sam Pavlov“, „A ja Apolonov“, „A ja Kefin“, „A ja Kristov“. Zar je Krist razdijeljen? Zar je Pavao rasset za vas? Ili ste u Pavlovo ime kršteni?«⁹¹

Kakva je bol apostola, oca koji živi i izgara od želje da svima prenese Krista, kako bi Krist živio u svima, kada vidi da ga se iskorištava kako bi se stvorile podjele u samom Tijelu Kristovom! Kako je za Pavla bilo strašno čuti da neki govore da više pripadaju njemu negoli Gospodinu!

Ali odakle dolaze te izopačenosti? Dolaze iz iskrivljene vjere onih koji umišljaju da posjeduju Krista umjesto da dopuste da On posjeduje njih, umjesto da budu Njegovi, umjesto da pripadaju Njemu. Nedostatak vjere ranjava srce Misterija koji nam je objavio da smo krštenjem uključeni u zajedništvo Crkve. Mi smo kršteni »u ime Oca i Sina i Duha Svetoga« i zato

⁹¹ 1Kor 1,9-13.

smo ušli u ono jedinstvo Oca i Sina i Duha Svetoga koje je Krist zatražio za nas od Oca prije nego je umro na križu i uskrsnuo od mrtvih.

»Ne molim samo za ove nego i za one koji će na njihovu riječ vjerovati u mene da svi budu jedno kao što si ti, Oče, u meni i ja u tebi, neka i oni u nama budu da svijet uzvjeruje da si me ti poslao.«⁹²

Svaka ljudska pripadnost – čak i učenicima koji mogu biti osobe velike vrijednosti ispunjene karizmom kao što su Petar, Pavao ili Apolon – koja ne služi našem rastu u pripadanju Kristu – koje nas pak sa svoje strane uvodi u zajedništvo s Ocem i Duhom Svetim – ne uništava samo jedinstvo Crkve, ili crkvene zajednice, bratstva, ne osuđuje samo poslanje svjedočenja kako bi svijet povjerovao. *Uništava nas*, uništava osobu, otuđuje je od njezine krajnje istine, od sudbine, kao što je Isus rekao o Judi: »Jedan je od vas đavao.«⁹³ Juda više nije on sâm, u vlasti je nečega što ga otuđuje, nečega drugog što nema kao temelj Krista, nema kao temelj Oca. Jedinstvo naše osobe, jedinstvo našeg srca, odgaja se i utvrđuje u jedinstvu Crkve, u bratstvu kojemu nam Gospodin daje da pripadamo kako bismo bili Njegovi, kako bismo Mu pripadali. Moj prijatelj stolar Luciano uvijek mi je pisao: »Gospodin je omogućio da se sretnemo kako bismo Mu pripadali, učinio nas je prijateljima kako bismo pripadali Njemu«.

Nije li možda očito, opipljivo u našim zajednicama da je onaj koji se više posvećuje, koji se više žrtvuje za bratsko zajedništvo, čvršći kao osoba? Možda ta osoba ima najmanje darova i karizme, najmanje je sposobna djelovati i govoriti, najmanje inteligentna. Ipak je očito da zajednica postoji jer postoji ta osoba, postoji ta poniznost, ta prisutnost, taj pogled, ta pažnja, to milosrđe, ta vjera!

Izgleda da u trenutku smrti svete Tereze iz Lisieuxa redovnice nisu znale što da napišu o njoj u nekrologu zato jer je »samo« voljela i promicala zajedništvo u zajednici. Nije učinila ništa posebno.

Koliko sam takvih osoba susreo u samostanima i u drugim zajednicama, u našim zajednicama. Osobe koje svi vole, a ne znaju zašto. One zapravo nisu živjele za nešto, nego za Nekoga. Zajedništvo među nama nije »nešto«: to je Prisutan Bog, Bog koji je ljubav, to je Duh Sveti, Trojstvo, jedinstvo Tri Osobe koje se podudara s njihovim Bićem. Samo pogled vjere to vidi, i naš odgoj za vjeru usmjeren je tome da sve više to vidimo, da vi-

⁹² Iv 17,20-21.

⁹³ Iv 6,70.

dimo Misterij među nama. To nas ispunjava tišinom, divljenjem, zbunjenošću zbog naših grijeha, ali ta je zbunjenost radosna, zahvalna, sigurna u Očevo milosrđe koje nas ispunja željom da ne zagušimo tu ljepotu, taj sjaj prijateljstva koje gori među nama, usprkos nama i baš zato što gori, zrači bez granica. I potiče svijet da vjeruje.

Milost jedinstva

Jer jedinstvo je milost, prvenstveno zato što ga Isus moli od Oca. Sve što Isus moli od Oca jest sigurna milost, karizma, dar Božji. Pravi skandal podjela u Crkvi, među kršćanima jest u tome što nastaju, nužno proizlaze iz odbijanja sigurne milosti, karizme koja je poklonjena, jer nije moguće da Otac odbije tako upornu molitvu Sina večer uoči njegove muke i smrti. To je nemoguće. To je kao da je Isus rekao Ocu: »Uzmi moj život, dopusti da umrem na križu, ali daj mi zajedništvo među njima, učini da umrem kako bi naše jedinstvo bilo u njima, da među njima bude naše Biće, naša ljubav!«

Nemoguće je za Oca da ne usliša vrhunsku molitvu Sina. Vrhunsku, ali ne i posljednju. Tako Isus moli na kraju svog života da nam objavi svoju vječnu molitvu, ono što vječno zauvijek moli za nas, ono što traži i sada.

Uvijek me zadivljuje rečenica iz Poslanice Hebrejima: »Krist doista ne uđe u rukotvorenu Svetinju, protulik one istinske, nego u samo nebo: da se sada pojavi pred licem Božjim za nas.«⁹⁴

Isus se pojavljuje sada pred Ocem da nas zagovara, govori dobro o nama, posreduje za nas, razgovara s Ocem govoreći o nama kao prijatelj pun bojazni za prijatelja, kao majka za sina, kao mlada za mladoženju. Impresionira me to »sada« koje već prožima vječnost. To »sada« je dakle vječno u Nebu, ali ono se tiče, tako reći, svakog trenutka moga i našega života. Trenutak koji živim sada, napor koji sada ulažem, padovi koje sada doživljavam, moj sadašnji grijeh, radost koju sada živim. Krist o tome govori Ocu, povjerava to Očevom milosrđu. To je isto ono što mi govorimo u *Ave Maria*: »Moli za nas grešnike *sada* [sada!] i na času smrti naše«. I Gospa stoji pred Bogom povjeravajući mu trenutak koji živim, okolnosti u kojima se nalazim, sve, svaki trenutak, sat za satom, do posljednjeg trena, sve

⁹⁴ Heb 9,24.

do trenutka moje smrti, to jest do trenutka kada budem ušao u vječnost u kojoj je Krist moj odvjetnik pred Ocem, moj branitelj.

Kada bismo bili svjesni toga, kako bismo intenzivno živjeli svaki trenutak! Kada bismo bili svjesni da u ovom trenutku Isus traži od Oca naše zajedništvo, zajedništvo s bratom i sestrom koje bismo željeli zagušiti, kako bismo zadrhtali zbog načina na koji postupamo s drugima, na koji živimo u zajednici i mislimo na druge! U najmanju ruku bismo osjetili kajanje zbog nehaja kojim možda postupamo, mislima, riječima, djelima i nadasve propustima, s osobama s kojima bismo trebali biti ujedinjeni, jer to Isus od nas traži, štoviše daje nam da s njima budemo ujedinjeni kao što je On s Ocem u Presvetom Trojstvu. Jedinstvo nije samo potreba kršćanskog života, ono je dar kršćanskog života, jer Krist ga traži kao milost.

Ipak, treba nas uvijek hrabriti misao, sigurnost vjere, da je ono što Sin traži od Oca uvijek uslišano darom Duha Svetoga.

Najgore što nam se može dogoditi jest da se naviknemo na podjelu, smatrajući da je neizbježna, da je doživljavamo površno, na primjer podržavajući je ogovaranjima. Prema daru koji Bog traži od Boga, koji Bog prosi od Boga i koji Bog sigurno odobrava Bogu, mi se odnosimo površno, kao da je jedinstvo koje je Krist isпросio od Oca njegov hir, a ne nešto što je bitno za njegovo poslanje, nešto za što je On umro, znojio se i prolio svoju Krv. Zaboravljanje žarke, potresne Kristove želje za našim jedinством, za našim zajedništvom, je najsramotojniji nedostatak pažnje u odnosu na Krista.

Je li to možda grijeh protiv Duha Svetoga koji nikada neće biti oprostjen?⁹⁵

»Gospodine, kome da idemo?« (Iv 6,68)

Dakle, važno je da se pitamo: kako da ozbiljno shvatimo jedinство koje Krist zahtijeva, a Otac nam ga daje? Što se od nas traži kako bismo prihvatili karizmu koja omogućuje da Crkva bude odraz Trojstva u svijetu, a kršćanska zajednica dokaz da je temelj svega u vječnoj ljubavi čiji je početak i kraj, stoga i smisao u bezgraničnoj ljubavi? U čemu griješimo kada odbijamo taj dar?

⁹⁵ Usp. Mt 12,31-32.

Možda je greška upravo u tome što mislimo da jedinstvo ovisi o nama, o našem djelovanju, više nego da se prepustimo milosti, to jest ontologiji Bitka koji sve stvara i omogućuje nam da toga budemo svjesni. Kako bismo bili ujedinjeni ne traži se od nas da imamo nešto više, nego da od nečega odustanemo. Od čega? Papa Franjo voli to nazivati »autoreferencijalnost«⁹⁶ – slušamo i pozivamo se samo na sebe, a sveti Benedikt to naziva »vlastita volja« ili »uobraženost«. Isus sve to sažima kao zahtjev da spasimo sami sebe, naš život i život drugih, ili ako nam je draže, da nemamo vjere u Njega, da se ne pouzdajemo u Njega.

Sad razumijemo da je osnovna točka vjere baš tvrdnja da nas *samo Krist spašava*. Vjera ne podržava zajedništvo jer po njoj postajemo bolji i »sveti«, ili jer uklanja neslogu i sukobe, naše različite ideje. Što je veća vjera to više grli sve pouzdajući se u Krista, u povjerenju u Oca i samo to omogućuje da ostanemo ujedinjeni, nadasve s onim tko je drukčiji, tko ti je neprijatelj, tko drukčije misli, tko ne postupa dobro, ali također da ostanemo ujedinjeni unatoč svemu onome što je u nama nesposobno da izgradi jedinstvo. Jedinstvo Crkve i u Crkvi, jedinstvo učenika koje Krist traži od Oca kako bi svijet vjerovao, sve se temelji na Petrovom priznanju vjere koji unatoč svemu i svima, a naročito unatoč sebe samoga, vapi iz dubine srca: »Gospodine kome da idemo? Ti imaš riječi života vječnoga. I mi vjerujemo i znamo: ti si Svetac Božji.«⁹⁷

»Mi vjerujemo«: je uistinu čin vjere koju izražava Petar, u množini koja ga ujedinjuje s braćom. To je čin vjere u zajedništvu s braćom. Ostajući privržen Isusu, omogućio je svim učenicima da ostanu povezani jedni s drugima. Vjera koja nas ujedinjuje je Petrova svijest da ne može napustiti Krista jer bi se našao u ništavilu, u samoći u kojoj ne bismo više znali kamo da idemo, potpuno izgubljeni: »Gospodine, kome da idemo?«

Propada pretenzija da se oslonimo na sebe

Ali Isus odgovara Petru riječima punim gorčine, koje nas trebaju ispuniti ne toliko strahom koliko poniznošću kojom trebamo živjeti vjeru u Crkvi, u našoj zajednici. »Odgovori im Isus: „Nisam li ja vas dvanaestoricu

⁹⁶ Usp. na primjer, Franjo, *Audijencija s pokretom Comunione e Liberazione*, 7 ožujka 2015.

⁹⁷ Iv 6,68-69.

izabrao? A ipak, jedan od vas je davao!“ Govoraše to o Judi sinu Šimuna Iškariotskoga, jednom od dvanaestorice, jer on ga je imao izdati.⁹⁸

»Jedan od vas je davao«, to jest jedan koji dijeli, koji toliko odvaja svoje srce od Krista da postaje napast svima da se odvoje od Njega, stoga napast da se izgubi temelj našeg jedinstva, a to je sâm Krist. Jedinstvo je Krist u središtu i privrženost vjere u Njega kao jedinog spasenja života, kao jedinog izvora punog, vječnog života.

Onaj tko, iako je posrnuo, obnovi svijest i vapaj da smo izgubljeni bez Krista, potvrđuje vjeru drugih: »Šimune, Šimune, evo Sotona zaiska da vas prorešeta kao pšenicu. Ali ja sam molio za tebe da ne malakše tvoja vjera. Pa kad k sebi dođeš, učvrsti svoju braću.«⁹⁹

Petrova vjera ne temelji se na njemu, na njegovim kvalitetima, snazi i hrabrosti. Petrova vjera je vjera obraćenika od izdaje, kao što je to vjera svakoga od nas. Petrova vjera u cijelosti se temelji na Isusovoj molitvi za njega, istoj molitvi na kojoj se temelji naše zajedništvo: »Molio sam za tebe«. Petrova vjera je privrženost Isusu, neodvajanje od Isusa, čak i kada je tvrdio da ga ne poznaje. Kako li je Petar morao osjetiti da laže samome sebi, kako li je osjećao da niječe samoga sebe kada je nijekao Gospodina!

Vrhunac Petrovog nijekanja je u vapaju nečuvene siline: »On se tada stane zaklinjati i preklinjati: „Ne znam toga čovjeka!“¹⁰⁰ Takva nasilna reakcija bila je uzrokovana strahom. Strah od čega? Strah da će izgubiti život, strah da će biti uhićen, da će trpjeti neprijateljstva i zlostavljanja Židova, strah da će umrijeti, a nadasve strah od neodređene, nepoznate opasnosti. A ipak je rekao: »Život ću svoj položiti za tebe!«¹⁰¹ Tko od nas nije iskusio da postaje agresivan i nasilan zbog straha od mračne, nepoznate opasnosti? Agresivnost je naime obrambeni instinkt. Pred opasnošću koju ne uspijevamo definirati gubimo kontrolu nad našim obrambenim mogućnostima. Budući da ne možemo izmjeriti opasnost, budući da nam je nepoznata, i obrana ne zna koju mjeru koristiti. Petrova je greška što se spremio braniti Isusa zamišljajući opasnost koja bi mu mogla prijetiti. Bio je spreman dati život *suprotstavivši se* svakome tko je prijetio Isusu, više nego za samog Isusa. Istina je da je nabavio mač misleći da će se morati boriti protiv naoružanih stražara. A nije se pripremio za borbu protiv br-

⁹⁸ Iv 6,70-71.

⁹⁹ Lk 22,31-32.

¹⁰⁰ Mt 26,74.

¹⁰¹ Iv 13,37.

bljave vratarke! Drugim riječima, bio je spreman dati život vjerujući više u sebe nego u Isusa, imajući više povjerenja u sebe samoga nego u Isusa. Bio je spreman dati život, ali ne da mu ga oduzmu. Konačno, bio je spreman dati život pouzdajući se više u sebe samoga nego u Gospodina, imao je više vjere u sebe samoga nego u Krista. Da se pouzdao u Isusa, čekao bi njegov »poslije« kojim je Isus tražio da ga ne slijedi odmah: »Kamo ja odlazim, ti zasad ne možeš poći za mnom. No poći ćeš poslije«. ¹⁰²

Ukratko, Petar je pokušao dati život za Krista bez vjere, bez pouzdanja u Njega. I to je osnovno što trebamo razumjeti i živjeti u svom životu. Bez vjere ne daje se život, ne ljubi se, nema milosrđa.

Velika vjera

Zapitajmo se onda u čemu se sastoji velika vjera, onakva kakvu je Isus hvalio kod pogana i kakvu je želio za svoje učenike. Ako Isus prigovara Petru i učenicima da imaju malo vjere, slabašnu vjeru, kakva je velika vjera? U čemu se sastoji vjera koja je tako velika da odgovara neizmjerljivoj veličini poslanja koje Krist povjerava Crkvi, veličini njegovog suosjećanja za cijelo čovječanstvo? Kako je velika Šimunova vjera vidi se po tome što prisutnost Kristova osvjetljava cijeli svijet samom činjenicom da je »on ovdje« ¹⁰³, dijete koje ne govori, ne hoda, koje ne radi ništa! Kako je velika vjera Marije koja, kada je Isus bio svega par dana u njezinoj utrobi, već pjeva u pjesmi *Magnificat* o ogromnom značenju spasenja u svijetu i u povijesti!

Kako bismo to razumjeli predlažem vam posljednju scenu Evanđelja. Pustimo da nas vodi Isusovo divljenje velikoj vjeri nekih osoba koje su često potpuno izvan okvira onih od kojih bismo očekivali vjeru. Epizoda koja me najviše izaziva već mjesecima, u tom smislu, jest ona o satniku koji moli Isusa da izliječi njegovog roba koji je paraliziran i jako pati ¹⁰⁴. Luka kaže da je satniku taj rob bio »veoma drag«. ¹⁰⁵

Matej izvještava kako je Isus bio spreman odmah krenuti njegovoj kući. Ali satnik je izgovorio rečenicu koju djelomično citiramo u svakoj misi prije pričesti: »Gospodine nisam dostojan da udeš pod krov moj, nego

¹⁰² Iv 13,36.

¹⁰³ Lck 2,34.

¹⁰⁴ Usp. Mt 8,5-13.

¹⁰⁵ Lk 7,2.

samo reci riječ i izliječen će biti sluga moj. Ta i ja, premda sam čovjek pod vlašću, imam pod sobom vojnike pa rekнем jednomu: "Idi!" – i on ode, drugomu: "Dođi!" i dođe, a služi svomu: „Učini to“ – on učini«. ¹⁰⁶

Isusova reakcija je divljenje vjeri tog poganina: »Čuvši to, zadivi se Isus i reče onima koji su išli za njim: „Zaista, kažem vam, ni u koga u Izraelu ne nađoh tolike vjere!“ ¹⁰⁷ I reče satniku: »Idi, neka ti bude kako si vjerovao!« ¹⁰⁸

U Evanđelju po Luki taj događaj slijedi odmah nakon odlomka koji odgovara *Govoru na gori* kod Mateja, a koji počinje Blaženstvima. Luka uvodi epizodu sa satnikom ovim riječima: »Pošto dovrši sve svoje besjede narodu, uđe u Kafarnaum«. ¹⁰⁹ I dođe mu u susret satnik. Luka nam pomaže da shvatimo da je satnikova vjera najprikladniji odgovor Kristovim riječima, da je ona vrhunac Kristova učenja, sukus cijelog Evanđelja.

U čemu se sastoji, dakle, ta vjera koja dopušta Kristu da u potpunosti ispuni u nama svoje poslanje? Sastoji se u prihvaćanju Isusove riječi s poniznom raspoloživošću, koja dopušta Kristu da u nama ostvari svoje riječi, svoje poslanje. Satnik je primjer vojnog autoriteta: »Imam pod sobom vojnike pa rekнем jednomu: „Idi!“ – i on ode, drugomu: „Dođi!“ i dođe, a služi svomu: „Učini to“ – on učini«. Ukratko, satnik *vjeruje s pouzdanjem da riječ Kristova postaje događaj*, vjeruje da se Riječ ostvaruje ako je zatražimo i pustimo je da djeluje. On je siguran da onaj tko ostvaruje riječ, zapovijed, jest sâm Krist. Drugim riječima, razumije da ne trebamo shvaćati poslušnost kao nešto što ovisi samo o nama, o našim snagama, nego da sâm Krist zna i može za nas i u nama ostvariti ono što kaže. Poslušnost je prepustiti Kristu da učini ono što nam zapovijeda, ono što nam nalaže.

Riječi koje koristi satnik ne ograničavaju se dakle na opis čuda izlječenja njegovog sluga. One opisuju život koji je Krist došao živjeti u nama, koji Krist želi živjeti u nama. Kada nam Isus kaže: »Dođi!« u toj riječi je sadržan cijeli naš *poziv*. Kada Isus kaže: »Idi!«, cijelo naše *poslanje* je sažeto u toj riječi. I kada kaže: »Učini!« u toj su zapovijedi sažeta sva *djela* Božja koja Isus želi učiniti u nama i kroz nas.

Vjera ne dopušta samo Bogu da učini poneko čudo za nas: *vjera omoćuje Kristu da postane pravi protagonist našeg života*, da živi u nama svoju

¹⁰⁶ Mt 8,8-9.

¹⁰⁷ Mt 8,10.

¹⁰⁸ Mt 8,13.

¹⁰⁹ Lk 7,1.

riječ, da živi u nama Riječ koja On jest kao Riječ Božja. *Vjera dopušta Kristu da se utjelovi u našem životu, kao u Djevici Mariji, i da živi u nama svoj poziv, poslanje i djelo, to jest njegov dolazak u svijet kako bi ispunio Očevu djelo.*

Sve je to sâm Isus sažeo na kraju te epizode kada je rekao satniku: »Idi, neka ti bude kako si vjerovao! – *Vade, et sicut credidisti, fiat tibi!*«

Kako da ne čujemo u ovim riječima odjek Marijinog odgovora anđelu?: »Evo službenice Gospodnje, neka mi bude [*fiat mihi*] po riječi tvojoj«. ¹¹⁰ Isus, na neki način izgovara za nas, za našu vjeru Marijin »Evo me!«, tako da naš život postaje utjelovljenje Njegove prisutnosti i poslanja.

Ispravni stav između stvarnosti i Krista

Kada je Isus, nakon što je čuo satnika, kazao: »Zaista, kažem vam, ni u koga u Izraelu ne nađoh tolike vjere« ¹¹¹, kao da je rekao da je u Izraelu kriza vjere i da je satnikova vjera proročanski sud koji bi trebao otkriti pravu prirodu njegove krize.

I u Isusovo vrijeme, kao i danas, narod je osjećao krizu. Svi su primjećivali da nije dobro, da je potrebna promjena. Pa ipak svi su govorili da su krivi Rimljani ili protivnička partija. Farizeji su govorili da su za krizu krivi saduceji, a saduceji su govorili da su krivi farizeji. Tako je često i danas u Crkvi: ako se ne krive neprijatelji Crkve, onda su za to kriva mišljenja u samoj Crkvi suprotna od naših.

Zamislimo da u sve to dođe Isus. Što bi rekao? Potražio bi rimskog satnika, ili ženu Kanaanku, ¹¹² prostitutku pokajnicu, ¹¹³ gledao bi s divljenjem njihovu vjeru a zatim bi nam rekao: »Gledajte, pravi problem je u tome što nemate takvu vjeru. Vaša kriza je kriza vjere. Ne toliko kriza teoretske, dogmatske vjere jer svi vi dosta dobro poznajete katekizam, nego to je kriza vjere kao stava prema meni i prema cijeloj stvarnošću, prema cijelom životu«.

Imati vjeru ne znači ne raditi ništa i prepustiti sve Bogu, ne znači živjeti samo od čuda i čudesa, nego zauzeti pravo mjesto između stvarnosti

¹¹⁰ Lk 1,38.

¹¹¹ Mt 8,10.

¹¹² Usp. Mk 7,25-30.

¹¹³ Usp.lk 7,37-50

i Boga, na primjer između situacije u svijetu i Boga koji nas spašava. Radi se o tome da budemo posrednici između Boga Spasitelja i stvarnosti koju treba spasiti, da budemo oni koji omogućuju Bogu da djeluje u svijetu. Zbog toga je vjera bitna za poslanje.

Satnikova vjera je ispravan stav između njegova bolesnog slugu i Krista. Taj je čovjek zauzeo ispravan stav pred svojim robom i pred Kristom. S jedne je strane gledao svog slugu s velikim suosjećanjem, velikom ljubavlju, žarko želeći njegovo dobro. S druge strane gledao je Krista priznajući ga kao Boga, priznajući da je On jedini Spasitelj koji može izliječiti čovječanstvo, koji može odgovoriti na potrebe života i spasenja koje su u svakom čovjeku. *Vjera je taj ispravni stav slobode, naše slobode, između ljudskih potreba i Boga.* Čovječanstva u cijelosti, u nama i u cijelom svijetu. Vjera je istiniti ispravni stav koji dopušta Bogu da zagrlji svijet, da ga spasi, da ga promijeni, da ga obnovi, to jest da učini sve ono što svi uvijek trebamo.

Isus ističe satnikovu vjeru ne zato da osudi Izraelski narod i svoje učenike, nego da svi nauče od tog poganina kako da se otvore velikom čudu koje Krist želi učiniti u našem životu: čudo koje nije samo i toliko u izlječenju bolesnika, nego da iz našeg života stvori prostor u kome se može ostvariti »Dođi!« »Idi!« i »Učini!«, koje nam govori Krist, to jest da naš poziv postane utjelovljenje Njegove prisutnosti u današnjem svijetu.

Prvo i osnovno čudo vjere je naše obraćenje da dopustimo Kristu da živi u nama, u zajednici, a time i u svijetu. Pravo čudo je da smo poslušni Kristu s jednostavnošću srca i s povjerenjem, kao vojnici i slugu koji su podložni satniku. Satnik reče: »Reknem [...] sluzi svom: „Učini to“ – i on učini«. ¹¹⁴ Možda je govorio baš o svom dragom bolesnom sluzi. Baš je njega Isus ozdravio, vratio ga je u stanje poslušnosti »bez otezanja«, rekao bi sveti Benedikt »ona dolikuje onima kojima ništa nije draže od Krista«. ¹¹⁵ Isus je ozdravio slugu kako bi se ovaj mogao vratiti živjeti u toj poslušnosti, ali od sada nadalje bit će kao da je poslušan više Isusu nego satniku, jer od sada nadalje bit će poslušan, sve će raditi sa životom koji mu je Krist poklonio, a to je život Krista u njemu. U svakom njegovom odlasku, dolasku i radu Krist će biti u njemu.

Zamislite koliku puninu života bi nam vjera dala!

¹¹⁴ Mt 8,9.

¹¹⁵ Pravilo svetog Benedikta 5,1-2.

Osjećamo hitnu potrebu za tom vjerom kako više ne bismo živjeli za sebe, nego kako bi Krist živio u nama, kako kaže sv. Pavao Galaćanima, kako bi Kristova prisutnost postala poziv, poslanje i djelo našeg života.¹¹⁶

Priznanje da nam je potrebno spasenje

Gledati u lice krizi ne znači biti pesimist, nego *priznati da čovječanstvo, život svih ljudi, stalno trebaju spasenje*. Prava kriza ne traži rješenja. Kriza traži spasenje, spasenje osoba i zajednica, spasenje naroda, naroda koji ratuju. Kriza se rješava kada živimo kao muškarci i žene koji su otkupljeni, spašeni, dakle kada muškarci i žene koji, iako su usred krize, iako kriza traje, imaju razloga da budu radosni i mirni što nikakvo rješenje krize ne bi nikada moglo postići.

Velika vjera je vjera onih kojima Krist može reći: »Dodi, neka ti bude kako si vjerovao«. Da, vjera je naša prosjачka otvorenost događaju Krista, to je dozvola koju puni čežnje dajemo Kristu da u našem životu ostvari svoje spasenje, dobro koje samo On može ostvariti.

Nema ničega hitnijega i potrebnijega svakome od nas, našim zajednicama, Crkvi i svijetu od te vjere, jer ništa nam nije potrebnije od događaja Krista Spasitelja svijeta.

Regina Coeli

¹¹⁶Usp. Gal 2,20.

Nedjelja 16. travnja, jutro

Wolfgang Amadeus Mozart

Concerto in re minore per pianoforte e orchestra n. 20, K 466

Clara Haskil, pianoforte – Igor Markevitch – Orchestre des Concerts Lamoureux

Spirto Gentil 32, (Philips) Universal

Andeo gospodnji

Jutarnja

■ SKUPŠTINA

Daive Prospero. Jučer smo slušali pjesmu *Il mio volto* (*Moje lice*), tu prekrasnu pjesmu Adriane Mascagni koje se sjećamo s velikom simpatijom. »Mio Dio, mi guardo ed ecco scopro che non ho volto«. (Moj Bože, gledam se i otkrivam da nemam lica).¹¹⁷ Koliko puta mi sami doživimo to iskustvo? Spontano kažem da kada se ne dogodi, to je nadasve zbog moje rastresenosti. Ustanemo ujutro i gledajući se u ogledalu shvatimo da nemamo lica. Što dublje gledamo, to više vidimo tamu bez kraja. Pa ipak iz tame, iz dna te tame kakav bi naš život bio kad bi bio prepušten sebi, pojavljuje se svjetlo. »Solo quando mi accorgo che tu sei / come un'eco risento la mia voce / e rinasco come il tempo dal ricordo« (Samo kad primijetim da ti jesi / kao odjek čujem moj glas / i ponovno se rodim kao u vrijeme uspomene). To svjetlo stalno postaje sve jače, preplavljuje cijeli prostor našeg dana: svjetlo spomena da smo voljeni, da nas očekuje Onaj koji nas je htio oduvijek. Nismo sami, On nas čeka, On nas zove. Pjesma Anasa koju smo upravo slušali je događaj koji se obnavlja svako jutro čim otvorimo oči. Se tu sapessi quanto ti ho aspettato / Quanto ti ho pensato, quanto ti ho voluto«. ¹¹⁸ (Kad bi ti znao koliko sam te čekao,

¹¹⁷A. Mascagni, «Il mio volto», u *Canti*, Società Coop. Ed. Nuovo Mondo, Milano 2014, str. 196.

¹¹⁸A. Anastasio, «Se tu sapessi» (Kad bi ti znao), iz albuma *Pochi passi* (Malo koraka), realizirano u Tappeti Sonori Recording Studio, 2022; uredio Walter Muto, © Fraternità sacerdotale San Carlo.

koliko sam mislio na tebe, koliko sam te želio), govori nam Onaj koji nas stvara sad.

Sinoć ste se raspojasali. Nakon tisuću sedamsto pitanja koja su stigla, toner printera se ispraznio. Pitanja su zaista prekrasna, i to ne samo ona koja smo izabrali i na koja će otac Lepori odgovoriti. To svjedoči da nas je otac Mauro ove dane uveo u novi pogled na sebe i na cijelu stvarnost, jer većina pitanja se doista tiče života i odnosi se na bitne korake uvoda i nadasve na dvije lekcije subote. Zato ću, ne gubeći vrijeme započeti čitati izabrana pitanja.

»Apostoli su vjerovali ne zbog onoga što je činio ili čuda koja je učinio, već zbog Njegove "prisutnosti bogate prijedlogom". Možeš li to bolje objasniti? Vrijedi li to i za današnjeg čovjeka (na primjer za našu djecu)?«

»Jesmo li mi u nepovoljnijem položaju nego oni koji su nam prethodili? "Može li obrazovan čovjek, Europljanin naših dana vjerovati, doista vjerovati u božanstvo sina Božjega, Isusa Krista?" (Dostojevski)«

Otac Mauro-Giuseppe Lepori. Vjerujem da ako smo ovdje, ako slijedimo određenu karizmu, znači da nas Duh Sveti ne zapostavlja, kao što ne zapostavlja ni jedno doba ni jedno ljudsko stvorenje. U čemu nas ne zapostavlja? U daru prisutnosti, u daru živog susreta s Kristom, stoga u prijedlogu koji Kristova prisutnost jest. Prijedlog vjere je prisutnost, događaj Krista među nama. »Ja sam s vama u sve dane [svaki dan] do svršetka svijeta«. ¹¹⁹ To je veliko obećanje Uskrsloga. Ako je Krist prisutan svaki dan, nije moguće da je manje prisutan sad nego što je bio s apostolima, jer Krist mora uvijek ostati vjeran sebi. Ako nam je obećana Prisutnost, dar Njegove Prisutnosti, i ako se ona nastavlja kroz cijelu povijest do svršetka svijeta, svaki dan, svaki mjesec, svaku godinu, dakle uvijek, i u naše doba, onda nam taj dar ne može biti dan manje nego apostolima. Ono što nam ne ide u prilog je da živimo u vrijeme, u kulturnom vremenu koje je obilježeno mentalitetom koji muti naš pogled i stoga otežava našoj slobodi da prepoznamo tu Prisutnost i prihvatimo prijedlog koji ona jest. Može postojati magla koja nas sprječava da iskreno živimo svoju vjeru. Sveti Pavao je govorio Timoteju: »Raspiruj u tebi neprijetvornu vjeru koju si primio od

¹¹⁹ Mt 28,20.

tvoje bake i tvoje mame«, ¹²⁰ što doslovno znači vjeru koja nije licemjerna, vjeru koja je poštena, jasna i iskrena. Eto, zato je također nemoguće ne vjerovati da je i vjera dar, dar vezan uz prisutnost Krista, dar koji nam Duh daje kako bismo prepoznali Krista. Šimun je otišao u hram, prepoznao je prisutnost u onom djetetu jer ga je Duh Sveti na to potaknuo. ¹²¹ Vjerujem da se doista trebamo pouzdati u Duha Svetoga, koji ne može a da ne potakne – kamoli da sprječava! – dar sposobnosti da prepoznamo Krista u vrijeme u kojem se sve urotilo da ga ne prepoznamo. Toga moramo biti svjesni: i među nama i u današnjoj Crkvi postoje svjedočanstva koja zadivljuju svojom ljepotom upravo u tamnom ozračju kulture, mentaliteta, vremena koje u ničemu ne podržava vjeru. Eto, mislim da se zbog toga trebamo doslovno osjećati privilegirani u odnosu na druge epohe.

Prosperi. »Rekao si kako treba raspiriti žeravicu vjere te da je vjera dar – sad si to ponovio – koji ne dajemo sami sebi. Htio bih bolje razumjeti kako mogu oživjeti moju vjeru«.

Lepori. Oživjeti vjeru, to jest moliti da oživimo vjeru. Sveti Pavao od Timoteja traži nešto što njegova sloboda mora učiniti. Vjera ne oživljava sama od sebe, ona je dar, milost koja je ponuđena našoj slobodi, ona je prijedlog našoj slobodi. Oživjeti vjeru je dužnost naše slobode da odgovori na tu milost. Mislim da zapravo trebamo biti svjesni da je i sloboda dar, karizma. Sloboda je također – kao što sam rekao – neopozivi dar. Bog nije opozvao svoj dar nakon grijeha, nakon svega što se u povijesti dogodilo zbog krivog korištenja slobode. Bog ostaje krajnje vjeran neopozivosti svakoga svog dara, osobito dara slobode. Moramo biti svjesni da je upravo zato jer nije htio opozvati svoj dar, Krist umro na križu. Otišao je na križ jer nije oduzeo Judi slobodu da ga izda, farizejima slobodu da ga osude, Pilatu slobodu da ga sudski progoni itd. Otišao je do krajnje granice slobode, podnoseći posljedice. Na taj način kao da ju je ponovno potvrdio, dao nam je još veću, još dragocjeniju, dragocjeniju zbog načina na koji je On spašava, na koji je čini ispravnom, ne potraćenim darom, već darom koji donosi ploda. Plod slobode je upravo da postaje »da«, postaje »da« događaju, otvara se potpuno, postaje Marijina otvorenost, Gospina otvo-

¹²⁰ 2Tim 1,5-6.

¹²¹ Usp. Lk 2,25-27.

renost da prihvati događaj Krista. To je vrhunac slobode, slobode koja je u Mariji otkupljena od njezina začeca, i naše slobode koju je Krist otkupio na križu, slobode koja je dakle sposobna da oživi vjeru, da oživi kao vjera, te da postane otvorenost Kristovoj prisutnosti.

Prosperi. Prekrasno je to što kažeš, to jest da je sloboda prvi neopozivi dar Božji, i upravo to svjedoči istinu onoga što si rekao prve večeri. Bog nikada ne opoziva svoje darove. To je izvor nade i sigurnosti za sve nas. Krist nikada ne opoziva obećanja koja je dao našem životu.

Lepori. Sloboda je uistinu prihvaćena kao dar kad postane pouzdanje u Boga, prihvaćena je kao dar kad se pouzdamo u Njega. Sloboda je pouzdanje u Krista, povjerenje u Njega, vjera u Njega; sloboda je u tome da ga slijedimo, kažemo mu “da”, pouzdajemo se u činjenicu da nas On voli, da nas ljubi. Sloboda je upravo potpuno prihvaćanje dara i njegovo uzvratanje.

Prosperi. »Danas mi se neke trenutke činilo da sve dolazi od Boga. Vjera dolazi od Boga, jedinstvo stvara Bog, krizu rješava Bog, kao da je Bog odgovor na sve, donekle kao spušten s neba. Ali gdje sam ja?«

»Vjera je metoda spoznaje koja podrazumijeva korištenje mog razuma. Rekao si: “Vjera dozvoljava Kristu da postane istinski protagonist našeg života”. Kao da donekle osjećam da je isključena moja ljudskost. Kako moja ljudskost može biti put, a ne prepreka rastu moje vjere?«

Lepori. Kad koristimo razum kao razum, a ne kao ludost? Kad on zagrli i prizna cijelu stvarnost, kad ostane otvoren cijeloj stvarnosti. Razum koji se zatvori u jednu ideju, u skućeni pojam, razum koji odustane da bude pogled otvoren na cijelu stvarnost, da je razumije, ne grli beskonačno (a beskonačno je dio stvarnosti!). Objava nam zapravo otkriva i predlaže da provjerimo da Bog stvara cijelu stvarnost, da je Bog stvara iz ljubavi koja On jest. Stoga moj razum, moje “ja” postoji ako je otvoren tome, ako to provjeri. A objava dopušta i veliča “ja” čovjeka upravo kao nekoga sposobnog da se otvori cijeloj stvarnosti. Shvatiti da je moja ljudskost stvorena da to provjeri, da provjeri da je stvorena da prihvati beskrajnu ljubav, djeluje da cijela moja ljudskost postaje poput polja na kojem vjera donosi ploda, upravo otvarajući je cijeloj stvarnosti, povećavajući moju ljudskost. Gdje sam ja? Tamo sam gdje se otvaram cijeloj stvarnosti, a ne tamo gdje

se sakrivam (kao Adam i Eva u grmlju) pred Bogom koji mi predlaže svoje društvo, svoje prijateljstvo, predlaže mi da cijelu stvarnost živim na izvoru njegova prijateljstva prema svemu, prijateljstva tog Boga koji se dolazi šetati u vrtu koji je stvorio, učinio ga je lijepim i darovao ga čovjeku kako bi mu pokazao da je sve dar. Pa ipak, čovjek se pred time skriva, zatvara se! Ako se moje “ja” zatvara tome, zatvara se i sebi samome, ponižava se, muči sebe i ne zna više gdje je. Kad Bog pita: »Adame, gdje si?«¹²², Adam mu zapravo ne zna reći gdje je, jer više ne zna gdje je njegov “ja”, jer mjesto, istinski položaj našega ja je Ti. To znači reći »Ti« Bogu, tome Ti koji ga stvara. Samo ako nas nađe znamo gdje smo.

Ako pustimo da nas zahvati taj odnos koji nas ljubi, koji nam dolazi u susret, koji nam se predlaže i koji nam kaže »ti« kako bismo mi odgovorili »Ti«, onda znamo gdje smo. Znamo gdje smo samo ako je pred nama ti beskrajnog Boga koji nam daje sve. To je ono što iz Krista čini subjekt našeg života, što nam omogućuje da živimo kao novi subjekt, zbog čega ne živim više ja, već živi Krist u meni. Ali što Krist živi u meni? Puninu moga “ja”, puninu moga stvorenog bića kako bih bio sin Božji, biće stvoreno u Kristu. Mi smo stvoreni u Kristu i Krist živi u nama, upravo to je iskustvo punine “ja” koje Krist omogućuje. Samo prihvaćajući ga, primjećujući – zadivljeno, kao sveti Pavao – da »živim ali ne više ja, nego živi u meni Krist«,¹²³ samo živeći tu zadivljenost čovjek shvaća tko je uistinu. Mislim da onaj tko je poznavao svetoga Pavla – što je vidljivo i iz njegovih poslanica – priznavao je da je on osoba s vrlo jakim karakterom, imao je jaku osobnost, ali čak i čovjek kao on morao je postati svjestan da punina njegova “ja” ne ovisi samo o njemu, da nije “ja” koji je mislio da jest.

Prosperi. Što se tiče toga da se nalazimo pred Ti i zadivljenosti da smo sinovi i kćeri, sjećam se da je među plakatima prošlih godina bio onaj sa slikom Marcellina raskolačenih očiju pred tom prisutnošću koja nije nešto što se nadodaje na njegov “ja”, već je izvor zadivljenosti.¹²⁴ Ponekad smo u napasti – kao svi – da zamišljamo da smo neovisni; kao da Bog zapravo nije otac nego netko tko ti daje početni impuls, ali poslije moraš nastaviti sâm. Bog naprotiv čini sve; upravo tako, Bog čini sve i to je lijepo: zato je

¹²² Post 3,9.

¹²³ Gal 2,20.

¹²⁴ Misli na protagonista filma *Marcellino pane e vino* (Marcellino, kruh i vino), (režirao L Vajda, Falco Film-Chamartin, Spagna 1955), čija slika je reproducirana na uskršnjem plakatu 1992.

Giussani uvijek inzistirao da je naš izvorni položaj položaj djeteta. To je razlog da smo učinili onaj plaakat. Dijete je potpuno ovisno, i u toj ovisnosti nije samo njegov izvorni položaj nego i zadovoljstvo, mir, neprekidna zadivljenost zbog novosti, pred Drugim koji sve čini za nas i u našem životu.

Lepori. Pogled Marcellina je isti pogled koji me iznenađivao u Giussaniju, onaj njegov pogled na mene, zadivljen sa mnom, koji mi je otkrivao mene samoga i stoga me otvorao, ne dopuštajući da živim koncentriran na sebe. Kao što smo rekli, živjeti koncentriran na sebe upravo je negacija “ja”, gušenje “ja” kao odnosa, kao bića stvorena na sliku Trojstva. Zato sam rekao da kršćanska vjera nije odvojena od zajedništva.

Prosperi. Možemo pročitati sljedeće pitanje, koje se odnosi upravo na tu točku: »Kršćanska vjera je neodvojiva od zajedništva”. Kakva je veza između vjere i zajedništva?«

Izabrali smo to pitanje jer nas uvodi u glavnu temu puta ovih dana. Cijela druga lekcija je usredotočena na tu temu.

Lepori. Kršćanska vjera neodvojiva je od zajedništva zbog jednostavne činjenice da je vjera vjera u Trojstvo. Cijela stvarnost u koju vjera vjeruje je Trojstvo koje nas stvara, koje nas je htjelo stvoriti, koje je stvorilo cijeli svijet i koje svemu daje temelj i život, koje je porijeklo i kraj svega. Bog je vječno zajedništvo Osoba i stvorio je čovjeka kako bi ovaj sudjelovao u Njegovoj naravi, božanskoj naravi koja je ljubav, koja je zajedništvo između tri osobe, dakle stvorio ga je da i on uđe u taj odnos. U biti cijeli navještaj Krista i cijele objave sastoji se u tome da nam omogući da uđemo u trojstveni odnos kao djeca Oca u Duhu Svetomu, to jest dano nam je mjesto koje je Kristovo mjesto, sinovsko mjesto u Trojstvu. Cijela vjera sastoji se u tome da upoznamo i iskusimo upravo to, kao što Isus kaže u 15. poglavlju svetoga Ivana: »Kao što je Otac ljubio mene tako sam i ja ljubio vas. Ostanite u mojoj ljubavi. Ako ljubite jedni druge, ostajete u mojoj ljubavi«. Sve je tu. »Ja sam ljubio vas kao što je Otac ljubio mene«. ¹²⁵ Što može postojati veće, beskrajnije od toga da nas Krist ljubi kao što Otac ljubi Njega? Ne postoji ništa, nema stvarnosti izvan ove: »Ja sam ljubio vas kao što je Otac ljubio mene«. I: »Ostanite u mojoj ljubavi«. Isus

¹²⁵ Usp. Iv 15, 9-17.

povezuje ovo ostajanje u Njegovoj ljubavi, to da On nas ljubi kao što Otac ljubi Njega, s ljubavi među nama. Zato je jedinstvo povezano s cjelinom kršćanskog iskustva. Živjeti zajedništvo među nama znači otvoriti se – što se od nas traži, što nam je dano – tom vječnom iskustvu koje jedino vjera prepoznaje, koje vjera priznaje i koje vjera prihvaća. Vjera znači vjerovati u tu ljubav, u prijedlog te ljubavi. Zato se ne može odvojiti život zajedništva od života vjere, niti život vjere od života zajedništva, jer nema vjere izvan zajedništva kao što nema zajedništva izvan vjere. To je tako veliki misterij, da zapravo ne možemo odgovoriti.

Prosperi. To nas uvodi u sljedeća pitanja.

»Što znači biti ujedinjeni i istodobno zadržati vlastitu jedinstvenost i različitost?«

»Mnogo si inzistirao na jedinstvu. Na audijenciji 15. listopada papa nam je rekao da "jedinstvo ne znači jednoličnost". Doista prvi cisterciti [pogledaj djelo *Tri buntovna redovnika*] i potom sveti Bernard utemeljili su novi red a don Giussani je sebe otkrio kao začetnika nečega novog unutar Crkve. Koji je doprinos moje ljudskosti?«

Lepori. Jedinstvo koje Krist za nas moli Oca je nasljedovanje jedinstva Oca, Sina i Duha Svetoga. Prema mom skromnom znanju čini mi se da su tri osobe Trojstva vrlo različite jedna od druge. Ne mislim da postoji očitija različitost. Shvaćate li da je zajedništvo upravo jedinstvo u različitosti, jer osoba je »različitost«? Jedinstvena je, zar ne? Ali postoji ljubav u Bitku, postoji ljubav koja je Bitak, koja ujedinjuje ono što uopće nije jednako, ne znam kako drukčije reći. To se odražava u crkvenom zajedništvu. To vidim u životu samostana: što više redovnici i redovnice stare, to više njihova osobnost postaje posebna; ali ne postaju posebni jer se odvoje od zajedništva i rade ono što ih je volja, dapače, često su baš oni najvjerniji jedinstvu, najposlušniji, najviše sudjeluju u životu zajednice. Pa ipak njihova osobnost postaje stalno sve posebnija, zaista, i zadivi te originalnost osobe kao dar koji je upravo njezina karizma, dar da bude ono što joj Gospodin daje, da bude "ja" koji joj daje. Jednoličnost koju papa osuđuje je jedinstvo, koje kao majmun oponaša zajedništvo Trojstva, zajedništvo Crkve umjesto da ga živi. Zajedništvo naime ne oduzima Duhu bogatstvo dara koji je svatko dobio od karizme, koji je potreban za zajedništvo i koji obogaćuje zajedništvo među nama. To vrijedi za zajednicu, za obitelj, za bratstvo, za red i ci-

jelu Crkvi. Ono na što trebamo paziti je da ne smatramo identitet svakoga kao nešto što razdvaja. To se obično događa kad se dar odvoji od zajedništva, to jest kad se živi kao nešto što ne gradi zajedništvo, što ne podržava zajedništvo i nije podržano od zajedništva. To je pravi, jedini problem. Kad naprotiv prihvatimo originalnost svakoga kao dar Duha, razumijemo da je svaki dar život jedinog Kristovog tijela. To daje mir da živim vlastiti dar i darove koje nemam, ako sam svjestan da živim u jednom tijelu. Meni, na primjer, kažu: »Vi redovnici niste misionari!«; sigurno, ali Crkva je misionarska! Ja sam član tijela i znam da sam povezan s onima koji idu u misiju, kao što onaj tko ide u misiju zna da je povezan s onim tko moli, i tko daje život na drugi način. To nam omogućuje da dotaknemo i iskusimo sve bogatstvo zajedništva koje ne ubija ničiji identitet i koje nije jednoličnost koja guši dar, zračenje dara Krista u svijetu.

Prosperi. Neka pitanja tiču se problema originalnosti kad ona potkopava zajedništvo i jedinstvo. Između mnogih izabrali smo ovo:

»Na jednom mjestu jutrašnje lekcije spomenuo si jednoga od tvojih samostana, govoreći o problemima koji uključuju, "više ili manje iskrenu" slobodu osoba koje su ti povjerene. Govorio si i o reakcijama bijesa, nelagode, tuge, koje i tebe obuzimaju pred svim tim problemima. Ponekad živim slično iskustvo. Pred onima koji afirmiraju samoga sebe (vlastito mišljenje, vlastitu moć, ili i jednostavno vlastitu potrebu za pažnjom) [to vrijedi i unutar obitelji], koji se protive radu onih koji grade i podržavaju jedinstvo, govoreći dvolično, manipulirajući stvarnost činjenica i osoba (često najslabiji najviše plate), ne mogu uvijek reći da sam sposoban pouzdati se u Boga koji mi daje mir. Svijest da jedinstvo zajednice ne ovisi o meni nego da je dar, ponekad se u meni zamagli, ako ne kao konačni sud, barem kao osjećaj koji me koči. Pa ipak, istinito je promišljanje da je meni također povjeren zadatak da branim jedinstvo i one koji su slabi. Kako ti doživljavaš taj odnos sa zlom razdora, slobodom koja ne priznaje i "vesla u suprotnom smjeru"?«.

Lepori. Razmišljajući o svom iskustvu, vjerujem da je upravo u toj situaciji važno držati oči uprte u Isusa, a ne u osobu ili osobe koje u zajednici (ili u redu, u pokretu itd) utjelovljuju stav koji razdvaja, malo kao Juda; ne kažem da su svi Jude, ali u izvjesnom smislu postaju oni koji dijele, razdvajaju.

Prosperi. Svi pomalo imamo Judinu napast.

Lepori. Ta je napast prisutna u svima. Zato prvo čega trebamo biti svjesni jest da bih i ja mogao biti ta osoba, i da ponekad i nesvjesno, to i jesam za druge. Juda je za Isusa bio bol, rana, ali nije bio »fiksna ideja«, i doista nitko do kraja nije primijetio da je Juda problem, a učenici su s njim živjeli tri godine. U izvjesnom smislu izgleda da je Isus uvijek prikrivao njegovu situaciju – mogli bismo reći – upravo zbog ljubavi prema njemu, zbog neopozivog dara koji mu je učinio time što ga je pozvao, što mu je dao slobodu i izabrao ga. Kao da Krist nije mogao reći: »Odlazi!«, i doista Juda je otišao, on je odbio dar, ali dar je ostao. To nam omogućuje da u našem postupanju s osobama i situacijama koje nas muče uvijek počnemo od misterija, zbog čega osoba nije nikad definirana svojim ponašanjem, onim što čini, onim što možda potajno spletkari. U svakom slučaju postoji nešto što me oslobodilo u vrijeme kad sam trpio zbog izvjesnog očitijeg neprijateljstva. Postao sam svjestan da Bog ne traži od nas da se izravno suočimo s neprijateljima, to jest da kao Petar krenemo na neprijatelja s mačem, jer neprijatelj je jači od nas, nadasve neprijatelj s velikim N, onaj koji se često skriva iza krhkosti osoba. Juda je bio slabić, u svojoj ambiciji bio je slabić kojega je neprijatelj uspio učiniti posrednikom razdora. Meni jako koristi čitati psalme, u kojima je uvijek slika Boga koji pobjeđuje neprijatelja, jer sam svjestan da je neprijatelj jači od mene, ali Bog je jači od neprijatelja. Što to znači? Znači da se s protivljenjem, neprijateljstvom, laži itd. ne moram suočiti licem u lice, nego se moram suočiti u odnosu s Kristom, to jest moram poći preko Njega, povjeravajući mu prije svega samoga sebe. Znači uprijeti pogled u Njega više nego na problem koji drugi za mene predstavlja. To je vježba askeze, jer istina je da kad nas netko muči, to postaje fiksna ideja, to jest ne uspijevamo ne misliti na to, ne spavamo noću jer nas muči psihološki. Zapravo i to – možda je upravo zato Isus ostavio Judu da slobodno djeluje do kraja – nas potiče na obraćenje, kako uistinu i u tome i nadasve u tome ne umislimo da se možemo spasiti sami, ili da ćemo sami spasiti zajednicu i Crkvu. Često u životu svetaca ili papa kaže se: »Ali kako je podnosio takvu osobu pored sebe? Zašto ga nije poslao daleko? Zašto ga nije uklonio? Zašto ga je pustio da djeluje?« Mislim da je baš to njihova svetost; oni su shvatili da Bogu trebaju prepustiti vrijeme i način da ih On riješi te muke, tih iskušenja. Jer Bog u biti želi spasiti i neprijatelja. Ne želi ga uništiti, želi ga spasiti i stoga nam omogućuje da

budemo strpljivi, tako da sa svojim strpljenjem omogućujemo Bogu da pobijedi, da pobijedi u svemu, ne samo nadvladavajući problem, podjelu, laži koje nas muče, nego da pobijedi također duboki razdor u Njegovom tijelu, u kojem su neke pojave kao vrh ledenjaka, jer pravi problem je uvijek da iza svega postoji mnogo snažniji neprijatelj, kojega je jedino Krrist porazio umirući na križu.

Prosperi. Na pamet mi dolazi ono što je Isus rekao Ocu: »Tvoji bijahu a ti ih meni dade [...] da budu jedno kao i mi«. ¹²⁶ Kad to zaboravimo to je kao da postanemo gospodari zajednica i puta na kojem smo svi.

Lepori. Kao uvijek, moramo dopustiti da nas iznenadi kako Bog rješava problem bolje od nas. Kad sam sebi rekao: »Neprijatelj je jači od mene, ali Bog je jači od neprijatelja, i zato se pouzdam u Boga«, bio mi je u toj situaciji dat mir. Iznenadilo me da je Bog rješenje našao nadasve u meni, stvorio ga je u meni, dao mi je milost da pred neprijateljem budem u miru. To je bio mir Isusa pred Judom, mir koji je Isus uvijek svjedočio pred svim svojim neprijateljima.

Prosperi. »U popodnevnoj lekciji rekao si da vjerovati ne znači ostati skrštenih ruku očekujući da Bog učini sve, već zauzeti ispravno mjesto između stvarnosti i Boga [te su riječi pogodile mnoge i mnoga pitanja se odnose upravo na to], postati posrednik između Spasitelja i stvarnosti. Što znači naći ispravno mjesto? Možeš li produbiti kako, u životu, mogu naučiti taj ispravni stav u svakodnevnim zbivanjima«.

Lepori. Vjera prije svega prihvaća, pita i prenosi, navješta odnos Boga sa stvarnošću, odnos koji stvara, koji ljubi, koji otkupljuje, koji spašava, to jest odnos koji je milosrđe. Danas je nedjelja Božanskog Milosrđa, ¹²⁷ koja izražava upravo tajnu odnosa Boga s našom stvarnošću. Vjera prepoznaje da je Božji pogled milosrđe. Kad su apostoli vidjeli kako je Isus upravio pogled na mnoštvo koje je dolazilo, shvatili su da je Isusov odnos s mnoštvom (onim mnoštvom koje je njih smetalo) samilost, milosrđe; njegov odnos je bila ljubav koja ih je grlila, koja ih je prihvaćala, koja je davala

¹²⁶ Iv 17,6-11.

¹²⁷ »Nedjelju Božanskog Milosrđa« koju je ustanovio sveti Ivan Pavao II 2000, podudara se s prvom nedjeljom poslije Uskrsa.

život za njih. Vjera je upravo to – prepoznati Božji odnos sa stvarnošću, Božji pogled na stvarnost, također na mog neprijatelja. To za mene znači gledati je s vjerom a ne samo polazeći od moje psihologije, otkrivajući da postoji odnos sa stvarnošću koji nije samo moj, već je Božja blizina koja mi omogućuje da je gledam. Na nama je da je prepoznamo živeći vlastitu stvarnost, stvarnost koja mi je svakodnevno dana, stvarnost koju živim u svojoj obitelji, na poslu, u bolesti, u grijehu, stvarnost koja je za satnika bila njegov bolesni sluga. Za njega je zapravo u onom trenutku stvarnost bila koncentrirana – kao potreba, kao bol, kao osjećaj, kao ljubav a također i kao prijateljstvo – u onom bolesnom sluzi. A što on čini? Postaje posrednik između te stvarnosti i Isusa, videći kako je Isus grli, kako je Isus gleda, kako je Isus spašava i kako je ozdravlja. To je veliki zadatak. Upravo to omogućuje događaju Krista da djeluje, jer Isus ne gleda stvarnost izvana, nego je grli, to jest postaje događaj ljudske stvarnosti. Da postaje događaj znači da je ljudska stvarnost koju je grijeh oteo Bogu vraćena u Božje ruke da On učini ono što samo Bog može. Stavljajući svog bolesnog slugu u Kristove ruke, satnik ga nalazi ozdravljenoga, nalazi ga vraćenoga, nalazi ga otkupljenoga, i otkriva i sebe kao posrednika tog događaja. Shvatio je da je u izvjesnom smislu bila dovoljna njegova vjera, kao reći: »Dovoljna je moja vjera da te odvede mome sluzi. Reci samo riječ i ozdravit će sluga moj«, to jest »Tvoja prisutnost je tako velika da je dovoljna jedna riječ i doseći će sve«. Čak i samo jedna riječ, prihvaćena s vjerom, donosi cijeli događaj Krista u stvarnost koja nam je povjerena. Mislim da, kako bismo dublje shvatili kako možemo naučiti taj ispravan stav u svakodnevnim zbivanjima, moramo gledati oblak svjedoka kojima smo okruženi. Govorio sam o Jone, ali Jone je u jednom prekrasnom svjedočenju govorila kako su don Giuss ili Ivan Pavao II. živjeli svoju bolest, prenijela nam je svoj pogled na oblak svjedoka i na te svece. Potom imamo neprekidno svjedočenje kako osobe, osobito u bolesti, pred smrću itd., prihvate da tu stvarnost stave u Kristove ruke. Upravo to njihovo svjedočenje je put za nas, štoviše, privlačan je, jer nema ništa privlačnije od života, situacije – pa i one loše, opasnosti, bolesti, smrti, koja sve stavlja u Kristove ruke. Meni nije ništa privlačnije od prijedloga punine života, jer znam da je i moj život stvoren za to. A put je upravo u tome da slijedimo jedni druge, da prihvatimo svjedočenje koje jedni drugima dajemo i koje postaje provjereni prijedlog koji svi možemo provjeriti.

Prosperi. Unatoč tome jedna prijateljica pita: »Čini mi se da sav oblak svjedoka koje sam srela nije dovoljan da postanem sigurna u Kristovu ljubav, da istinski vjerujem u Oca. Uvijek ima prostora za sumnju. Kako mogu biti sigurna da u osobama koje srećem Krist djeluje i da se želi objavit meni?« A druga osoba pita: »Ta sumnja mi se čini prevelika i neprekidna izdaja. Možeš li mi pomoći da bolje shvatim dinamiku sumnje? Je li to nešto što je nemoguće izbjeći?«.

Lepori. Svjedočanstvo, budući da je svjedočanstvo događaja, uvijek je veće od svjedoka; nije potrebno da svjedoci budu veći od onoga što svjedoče (ni jedan apostol nije bio veći od uskrsloga Krista). To je razlog da su svjedoci dostojni vjere, ne toliko jer navještaju sebe same, nego jer očituju veličinu događaja Krista u njihovom životu. Zapravo, što je svjedok bjedniji, jadniji, možda je i grešnik, to više svjedoči Krista. Kao što se dogodilo Samarićanki na bunaru koja se vraća u svoje selo i postaje svjedok Krista; ona, osoba od koje bi se to najmanje očekivalo, nije umišljala da je veća od Krista, što više nije umišljala baš ništa, samo je rekla: »Da možda On nije Mesija?« i u međuvremenu je svjedočila o Njemu i prenijela Ga svima. Tko je od nas uspio dovesti cijeli svoj grad, svoj kraj susretu s Kristom? Ta žena je to učinila. To je dio karizme, dio dara Duha: da moja bijeda prenese i svjedoči beskrajnu veličinu događaja Krista. Sigurno je potrebna poniznost, ali poniznost koja se od nas traži pred bijedom svjedoka koji nam donosi Krista, poniznost koja se od mene traži kako ne bih pomislio da događaj, da Krist dolazi k meni zbog nekog većeg razloga od njegova bezrazložna dara, od njegova milosrđa. Za mene je dobro da mi Krista svjedoče bijedni grešnici, dobro je da znam da i ja mogu postati svjedok. Ne moram se bojati, jer upravo to mi svjedoči da je događaj veći, da je događaj Krist a ne ta osoba. Važno je da ne svedemo događaj na osobu koja nam ga svjedoči, kao što Pavao optužuje: »Ja sam Pavlov«, »A ja Apolonov«, »A ja Kefin«,¹²⁸. To je ograničavanje događaja Krista na osobu koja nam ga svjedoči, što znači da se zapravo ne prenosi a i nas sprečava da ga prenesemo. Mislim da sumnje ipak mogu biti dio puta; potiču nas da koračamo, ali trebamo biti svjesni da postoje sumnje koje izdaju nas same, zatvaraju nas, i onda trebamo paziti da sumnja ne postane zatvorenost. Sumnja koja traži je dobra, ali sumnja koja zatvara šteti meni, jer zatvarajući se u sebe

¹²⁸ 1Kor 1,12.

ne prihvaćam više događaj, ne prihvaćam više Krista i stoga uništavam samoga sebe.

Prosperi. Rekao si da se poslanje rađa iz pogleda uprtog u Krista. Budući da si povezo izvor i ispunjenje vjere s pogledom uprtim u Krista, mnogima nije jasno kakva veza postoji između vjere (koja je u svakom slučaju osobna) i poslanja.

»Na koji je način misionarski elan povezan s jedinstvom kao Kristovim darom, da svijet povjeruje?«

Lepori. Upirati pogled u Krista znači prepoznati, upirati pogled u Prisutnost, Prisutnost koja je kao besplatni dar, dana meni i cijelome svijetu. Zato se misionarski elan rađa od Njega i što više čovjek upire pogled u Krista to više shvaća da je to univerzalni dar koji grli cijeli svijet, kao što smo često ponavljali. Da je misionarski elan povezan s priznanjem jedinstva kao Kristovog dara, kako bi svijet povjerovao, to je zato – kao što sam rekao – jer jedinstvo je motivirano, ima temelj samo u pripadnosti Njemu. Ne postoji jedinstvo bez pripadnosti Kristu. Djela apostolska izvještavaju o Petru i Ivanu koje ispituju poglavari Sinedrija: »Kad vidješe neustrašivost Petrovu i Ivanovu, a znajući da su to ljudi nepismeni i neuki, bijahu u čudu; znali su ih da bijahu s Isusom«. ¹²⁹ Vidjeli su neuke ljude i prepoznawali su ih kao Kristove prijatelje, kao ljude koji su pripadali Kristu (to je bila njihova jedina osobina), i to je iz njih činilo misionare, svjedoke. Vidjeli su njihovo jedinstvo jer je Krist bio među njima, jer je svatko od njih bio privržen Kristu. A ako je svatko od nas privržen Kristu onda smo svi ujedinjeni, nema alternative toj dinamici kršćanskog događaja. Shvatiti da je u jedinstvu s osobom pored mene u pitanju zajedništvo s cijelim svijetom, s mirom cijeloga svijeta, zapravo znači shvatiti kakvu bezgraničnu veličinu je Krist donio u naše odnose. Pripadnost osobi koja je pored mene, jedinstvo s njome, s mojom malom zajednicom, s osobama moje zajednice, povezano je sa zajedništvom cijeloga svijeta, s događajem koji spašava svijet. To čini da je bratstvo, moj rad u bratstvu poput univerzalne službe miru u svijetu. Zato nas je i papa pitao da mu pomognemu u »proročanstvu za mir«. ¹³⁰ A proročanstvo za mir počinje upravo od načina na koji

¹²⁹ Dj 4,13.

¹³⁰ Usp.papa Franjo, »Neka u vašim srcima gori...«, op. cit., str. 16.

sam s osobama pored mene, kako postupam s osobama moje obitelji, moje zajednice, moga bratstva, upravo zbog naravi događaja koji naše ubogo bratstvo nosi kao neizrecivo veliki dar, sigurno u glinenim posudama.¹³¹ Međutim glinene posude sadrže blago, blago za sve. Pozornost na to među nama, pozornost na tu stvarnost zbog koje je Krist povezo pripadnost s jedinstvom, stoga s pripadnosti osobama s kojima jesam, svijest o tome znači upravo prihvatiti događaj Krista u cijelom njegovom dometu. Naše jedinstvo je nešto ponizno, izgleda beznačajno, pa ipak preko njega prihvaćamo događaj za cijeli svijet, koji ja prihvaćam i za osobu koja je najudaljenija. Ne znam kako reći, oprostite mi na ograničenosti mog izražavanja pomalo umornog. Vjerujem da je upravo upirati pogled u Krista među nama djelo koje možemo ostvariti, djelo koje najviše privlači, koje najviše mijenja svijet. A ako to od nas traži žrtvu, poniznost, traži da zaniječemo sebe same, barem smo svjesni (kao što Krist želi da budemo) da tu žrtvu ne činimo samo za tu malu pojedinost stvarnosti, kao što je moj odnos s određenom osobom, već da je to žrtva za cijeli svijet, žrtva za čovječanstvo, za mir sviju. Danas je Uskrs naše pravoslavne braće. Nekoliko dana prije moga dolaska ovdje dobio sam poruku od prijateljice koja je zajedno s grupom ukrajinskih izbjeglica u Italiji slavila Uskrs i slijedila s njima vježbe u Assizu. Ta poruka je u meni stalno bila prisutna ovih dana, je mi je prenosila njihovu poteškoću da svoju situaciju žive u svijetu koji postepeno zaboravlja rat, a možda se i mi počinjemo navikavati na tu dramu, na tu strahovitu ranu koja je u njihovom tijelu i zato je ne mogu zaboraviti. Mislim da odgovor, pomoć koji možemo dati njima i cijelom svijetu, odgovor koji možemo dati ratovima, neredima u Sudanu itd., počinje upravo od zajedništva među nama, od žrtve zajedništva, jer to je žrtva koju činimo za Krista. Inzistirati na jedinstvu ne znači inzistirati na nečemu što trebamo učiniti, znači inzistirati na Kristovoj prisutnosti koja nam je dana za svijet. Zato je to ogromna odgovornost, koja je u igri u neznatnoj pojedinosti moga pogleda na osobu pored mene, na život, na moju zajednicu. Eto, prinesimo to, jer ako ne prinesemo tu ljubav za jedinstvo među nama, ne pružamo Krista svijetu. A ako ne pružamo Krista svijetu, naša vjera je uzaludna, to jest ne postoji, prazna je. Ali Krist je uskrsnuo i lansirao nas je u to i trebamo biti zahvalni na njegovom beskrajnom milosrđu koje

¹³¹ 2Kor 4, 7.

nas uvijek ponovno lansira, uvijek ponovno nas čini svojim oruđem. Zato recimo mu hvala!

Prosperi. Hvala! Hvala, vjerujem zasluženno. Ovo su bili vrlo intenzivni dani, imamo godinu dana da ponovimo sve što si nam rekao.

SVETA MISA

Liturgija svete mise: At 2,42.47; Ps 117; 1Pt 1,3-9; Iv 20,19-31

PROPOVIJED NJEGOVE VISOSTI MONS. FILIPPA SANTORO
NADBISKUPA TARANTA I POSEBNOG IZASLANIKA ZA MEMORES DOMINI

Draga braćo i sestre,

Iskustvo vjere koje je izraženo u ovim Vježbama dosiže svoj najveći liturgijski izražaj u slavlju ove nedjelje koja se ne zove druga nedjelja *nakon* Uskrsa, nego *druga nedjelja Uskrsa*, nedjelja koja traje u uskršnje vrijeme. Danas je to sâm dan Uskrsa koji prodire u naš život. To je jedinstveni veliki dan, dan uskrslog Krista koji nema kraja.

Gospodin nas je posjetio ovih dana Vježbi i sada je među nama kao što je bio s učenicima u čenakolu, dvorani posljednje večere. Ivanovo evanđelje kaže: »I uvečer toga istog dana, prvog u tjednu, dok su u učenici u strahu od Židova bili zatvorili vrata, dođe Isus, stane u sredinu i reče im: „Mir vama!“ To rekavši, pokazao im svoje ruke i bok«. Zamislite, zamislimo apostole: kakva zapanjenost, kakva divota, kakvo čudo da ga opet vide živoga! Ivanovo evanđelje jednostavno piše da »su se učenici obradovali vidjevši Gospodina«. I s njima se radujemo i mi jer smo Ga vidjeli ovih dana i u našem životu.

Prisutnost Uskrsloga bila je tako nezamisliva apostolima, da je nisu ni uzimali u obzir toliko puta kada im je Isus o tome govorio i nisu mu vjerovali. Sada ga vide s tjelesnim znakovima rana na rukama i na boku. To je On, uskrsli i živi! Pogled na Njega pobuđuje vjeru i radost. Nisu ga vidjeli zbog vjere koja je u njima bila od prije. Prije su bili obeshrabreni i preplašeni, nevjerni. Vjera je posljedica toga što su vidjeli. Vidjeli su Ga kao što se dogodilo nama kada se je pokazao u susretu koji je bio istinitiji i ljepši od svega ostalog. U Galileji našeg prvog susreta vidjeli smo znakove muke, slavne rane, nezamjenjiv znak Njegove prisutnosti na jednom licu, u odnosu koji se ne bi mogao objasniti bez Njega. I slijedili smo Ga, svatko svojim putom. Mene su zatražili u jednom trenutku da odem u misiju u Brazil, i to je bilo najpotresnije iskustvo mog života, ali bilo je moguće jer On jest. Glas don Giussanija koji me poziva da pođem, bio je glas prisutnog Gospodina.

Zatim Isus ponovno reče učenicima: »Mir vama!«. I dodaje: »Kao što je Otac poslao mene, i ja šaljem vas«. On nam daje Duha i uzima na sebe naše grijehе, baš kao što se je dogodilo ovih dana. Gospodin se pokazuje, izabire nas, pobjeđuje strah i šalje nas kao što je On bio poslan. On je poslan i on nas šalje. Prirodno neodvojiv od Oca, u kome osjeća svu njegovu snagu i postojanost. Daje nam unaprijed okusiti da je naše lice ostvareno samo u odnosu na Gospodina koji je od početka naš temelj. Kao što je Isusu Otac sve, izvor života, tako je i naš susret s Njime sve, u povijesnom odnosu. U susretu s Uskrslim danas je novo stvaranje i naš temelj u sadašnjosti. To nije zato jer smo dobri i zaslužujemo Njegovu ljubav, nego zato što nasje dosegao tako nas ispunja zadivljenošću, a time i štovanjem. Nama se događa ono što se dogodilo apostolima koji više nisu mogli izbrisati taj susret iz svog života. Tako i mi ne možemo izbrisati našu Galileju u zoru svakog novog dana koji počinje.

Ali Toma toga dana nije bio s njima kada je Isus došao u čenakolo i nije povjerovao apostolima koji su pričali o Isusu koji je uskrsnuo od mrtvih. Rekao je: »ko ne vidim na njegovim rukama biljeg čavala i ne stavim svoj prst u mjesto čavala, ako ne stavim svoju ruku u njegov bok, neću vjerovati«. I Isus, osam dana nakon Uskrsa – točno kao danas – dođe, stade u sredinu apostola i reče Tomi: »Stavi prst ovamo i pogledaj mi Ruke! Prinesi ruku i stavi je u moj bok i ne budi nevjeran nego vjeran!« Baš kao što to vidimo na Caravaggiovoj slici. Isus mu je dao direktno i osobno iskustvo Svoje prisutnosti. Nakon što je dotaknuo ruke i bok, Toma reče: »Gospodin moj i Bog moj!«

Onaj koji je sumnjao pred vjerom apostola, predaje se pred iskustvom dodira Gospodina. Onaj koji je ostao nepovjerljiv i daleko od tvrdnji apostola imao je privilegiju da dotakne Isusov bok kraj njegova srca, doživljava iskustvo Gospodina, priznaje ga i objavljuje. Ne zato jer je dobar, nego jer je bio ljubljen i niti jedan trenutak mu nije bilo prigovoreno.

Sv. Ivan Pavao II. želio je da ova nedjelja postane »Nedjelja Božanskog Milosrđa«, Isusovog milosrđa prema Tomi. Gospodin se ukazuje, voli nas i oprašta. I danas se vjera rađa iz konkretnih događaja, od ukazivanja Gospodina u živom susretu s osobama kao što smo mi, konkretan znak Onoga koji je živ. Isus reče Tomi: »Budući da si me vidio, povjerovao si«. Veliki tumač Biblije, Ignace de la Potterie ovako tumači nastavak Isusovih riječi: »Blaženi koji ne vidješe [to jest *a da nisu vidjeli mene*, direktno], a povjero-

vali su!»¹³² To se ne odnosi na vjernike koji će doći kasnije, koji bi morali »vjerovati, a da ne vide«, nego na apostole i učenike koji su prvi prepoznali da je Isus uskrsnuo, nakon vidljivih znakova koji su to svjedočili. Isus želi naglasiti da je razumno vjerovati svjedočenju onih koji su vidjeli znakove, tragove žive prisutnosti Gospodinove. Ne traži se slijepa vjera, jer radi se o blaženstvu koje je obećano onima koji ponizno prepoznaju Njegovu prisutnost počevši od istinitih znakova i imaju povjerenje u riječi vjerodostojnih svjedoka, kao što se dogodilo i nama.

U priči o učenicima iz Emausa koju je ispriповjedio sv. Luka, a koja se događa istoga dana (uvečer prvoga dana), Isus, nakon što je hodao s dvojicom, uđe u njihovu kuću, sjedne s njima (sjedne s njima!), razlomi kruh i njihove se oči otvore, a srce zažari, kao što se dogodilo Tomi. Tako se poslije dogodilo apostolima i događa se i nama. Isus sjedne s nama i srce se žari zbog njegove prisutnosti. Još i danas Gospodin sjedne s nama u Euharistiji, sjedne s nama u svakodnevnom životu, u našoj zajednici. Zbog toga je Isus molio Oca: »Ja u njima i ti u meni, da tako budu savršeno jedno da svijet upozna da si me ti poslao i ljubio njih kao što si mene ljubio.«¹³³ Otkako smo Ga sreli naš život više nije isti, jer smo postali dio – krštenjem i zahvaljujući karizmi – Njegovog tijela. Znakovi na Njegovim rukama i Njegovom boku danas su znakovi našeg jedinstva. To su znakovi muke Gospodnje i Njegove slave.

Sv. Pavao nam govori: »Kad god jedete ovaj kruh i pijete čašu, smrt Gospodnju navješćujete dok on ne dođe.«¹³⁴ Tako raste želja za Njegovim dolaskom. Iz muke Gospodnje izrasta uskrsnuće, kao nezaustavljiva rijeka prolazi kroz vrijeme i dopire do nas kroz sakramente, u sakramentu Crkve i u sakramentu naše karizme koju je prihvatio i priznao Papa. Dopire do nas i preko milosti ovih Duhovnih vježbi i ove euharistije. Nosimo između sebe nepogrešive znakove Njegove prisutnosti i naviještamo je svijetu, sve do nakraj svijeta, sve dok On ne dođe.

»“Da, dođi brzo!“ Amen. Dođi Gospodine Isuse.«¹³⁵

¹³² „Branì di difficile interpretazioni della Bibbia VII, Gv 20,29” [Dijelovi Biblije koje je teško protumačiti VII, Iv 20,29], u: I. de la Potterie, *Storia e mistero. Egesi cristiana e teologica giovannea*, SEI-30Giorni, Torino-Roma 1997.

¹³³ Iv 17,23.

¹³⁴ 1Kor 11,26.

¹³⁵ Otk 22,20.

TELEGRAMI KOJE SMO POSLALI

Njegova Svetost papa Franjo

Svetosti,

Oko 32000 osoba, od kojih 5000 okupljenih u Riminiju, a druge preko videa iz raznih talijanskih gradova i inozemstva, sudjelovalo je na godišnjim Vježbama Bratstva Comunione e Liberazione.

Naslov Vježbi bio je *Oči uprte u Isusa, izvor i ispunjenje vjere*, a propovijedao ih je otac Mauro-Giuseppe Lepori, generalni opat cistercitskog reda. Svetosti, to je za nas bila prilika da obnovimo sadržaj i temelj naše vjere u Krista, jedinog Spasitelja svijeta. Otac Mauro nas je pratio na tom putu pomažući nam da iznova razumijemo kako vjera, priznanje prisutnosti Krista živog i prisutnog među nama "oblikuje" svojom osobom cijeli naš život, koji tako postaje privlačan i vrijedan življenja. Činjenica je da vjera u Krista ima kao oblik naše zajedništvo u poslušnosti Vama i Crkvi, s preokupacijom jedinstva našeg pokreta i svih kršćanskih vjernika. Tako smo mogli bolje shvatiti riječi koje ste nam vi uputili na Trgu svetoga Petra prošlog 15. listopada. »Nemojte nikada zaboraviti onaj prvi poziv u Galileji, onaj prvi susret u Galileji. Vraćajte se uvijek na onu prvu Galileju koju je svatko od nas doživio«. Samo u tom susretu stalno otkrivamo riječi života vječnoga, koje, kao što nam je don Giussani često ponavljao, »mogu razjasniti život« i predočuju nam dužnost poslanja koja nam je povjerena.

Zahvalni na blagoslovu koji ste nam uputili i koji nas je pratio na ovim Vježbama, nastavljamo moliti za Vas.

Davide Prospero

S.E.R. kardinal Matteo Zuppi

Predsjednik Biskupske konferencije Italije

Presvijetla Uzoritosti,

Koncem tjedna održale su se Duhovne vježbe Bratstva Comunione e Liberazione. Sudjelovalo je oko 32000 osoba, od kojih 5000 okupljenih u Riminiju, a druge preko videa iz raznih talijanskih gradova i inozemstva.

Naslov Vježbi bio je *Oči uprte u Isusa, izvor i ispunjenje vjere*, a propovijedao ih je otac Mauro-Giuseppe Lepori, generalni opat cistercitskog reda.

Otac Mauro nam je pomogao da obnovimo svijest kako vjera, priznanje prisutnosti Krista živog i prisutnog među nama “oblikuje” Svojom osobom cijeli naš život, koji tako postaje privlačan i vrijedan življenja, te da ima oblik našeg zajedništva u poslušnosti Crkvi. U tom radu smo ponovno potaknuti za zadatak poslanja koje nam je povjereno.

Zahvaljujući vam na vašoj blizini i zazivajući vaš blagoslov, najsrdačnije vas pozdravljam.

Davide Prosperi

S.E.R. monsignor Nicolò Anselmi

Biskup Riminija

Preuzvišenosti,

Još jednom vam zahvaljujemo na vašoj blizini i na pozdravu koji ste nam osobno htjeli uputiti. Pišem vam da bih vas obavijestio da su vježbama Bratstva Comunione e Liberazione – pod naslovom *Oči uprte u isusa, izvor i ispunjenje vjere* – sudjelovale oko 32000 osoba, od kojih 5000 okupljenih u Riminiju, a druge preko videa iz raznih talijanskih gradova i inozemstva.

Otac Mauro nam je pomogao da obnovimo svijest kako vjera, priznanje prisutnosti Krista živog i prisutnog među nama “oblikuje” Svojom osobom cijeli naš život, koji tako postaje privlačan i vrijedan življenja, te da ima oblik našeg zajedništva u poslušnosti Crkvi. U tom radu smo ponovno ohrabreni za zadatak poslanja koje nam je povjereno.

Zazivajući vaš blagoslov za put našega Bratstva najsrdačnije vas pozdravljam.

Davide Prosperi

UMJETNOST U NAŠOJ ZAJEDNICI

Uredio Sandro Chierici

Marija je prva imala privilegiju da može upirati pogled u Isusa, i njezin pogled nikada nije napustio život njezinog Sina. Još prije najavljenja potpuno predana Božjem naumu, znala je povjeriti Isusa dobrom pogledu Šimuna, a danas ga povjerava našem pogledu.

Rođenje Marije

- 01 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 02 Ikona, Novgorodska škola, Moskva, Tretjakova galerija
- 03 Carpaccio, Bergamo, Accademia Carrara

Prikazanje Marije u hramu

- 04 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 05 Carpaccio, Milano, Pinacoteca di Brera
- 06 Vrancke van der Stockt, Monastero dell'Escorial, detalj

Vjenčanje Djevice

- 07 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 08 Raffaello, Milano, Accademia di Brera
- 09 Raffaello, Milano, Accademia di Brera, detalj

Navještenje

- 10 Koptsko platno, Vatikan, Vatikanski muzeji
- 11 Paolo Veneziano, Venecija, Accademia
- 12 Beato Angelico, Firenca, Samostan sv. Marka
- 13 Antonello da Messina, *Navještenje*, Palermo, Galleria Regionale della Sicilia
- 14 Leonardo da Vinci, Firenca, Uffizi

Marijin pohod

- 15 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 16 Bjelokost, Salerno, Biskupijski muzej
- 17 Pontormo, Carmignano (Prato), Santi Michele e Francesco

Kristovo rođenje

- 18 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 19 Agnolo Gaddi, Prato, Katedrala, Cappella del Sacro Cingolo
- 20 Guido Reni, Napulj, Certosa San Martino
- 21 Ikona, škola Rubljova, Moskva, Tretjakova galerija

Poklonstvo pastira

- 22 Matthias Stomer, Torino, Palazzo Madama
- 23 Gherardo delle notti, Firenca, Uffizi
- 24 Lorenzo Lotto, Brescia, Pinacoteca Tosio Martinengo

Poklonstvo Kraljeva

- 25 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 26 Zillis (Grigioni, Švicarska), San Martino, drveni strop, detalj
- 27 Benvenuto di Giovanni, London, National Gallery

Prikazanje u Hramu

- 28 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 29 Bjelokost, Salerno, Biskupijski muzej
- 30 Beato Angelico, Firenca, Samostan sv. Marka
- 31 Giovanni Bellini, Venecija, Fondazione Querini Stampalia

Bijeg u Egipat

- 32 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni
- 33 Juan de Borgoña, Cuenca, Museo della Cattedrale
- 34 Caravaggio, Rim, Galleria Doria Pamphilj

35 Caravaggio, Rim, Galleria Doria Pamphilj, detalj

Isus među učiteljima - našli su Isusa

36 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni

37 Mozaik, Monreale, Katedrala

38 Simone Martini, Liverpool, Walker Art Gallery

Svakodnevni život Svete obitelji

39 Raffaello, *Madona s velom*, Chantilly, Musée Condé

40 Guido Reni, *Madonna koja šiva*, Rim, Palazzo del Quirinale

41 Rembrandt, *Sveta obitelj s anđelima*, San Peterburg, Ermitaž

42 Modesto Faustini, *Sveta obitelj*, Loreto, Svetište sv. Kuće

Vjenčanje u Kani

43 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni

44 Bjelokost, Salerno, Biskupijski muzej

45 Freska, Dečani (Kosovo), detalj

Marija pod križem

46 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni

47 Rogier van der Weyden, *Skidanje s križa*, Madrid, Prado

Oplakivanje

48 Giotto, Padova, Cappella degli Scrovegni

49 Michelangelo, *Pietà*, Rim, San Peterbug

50 Michelangelo, *Pietà*, Rim, San Pietro, detalj

51 Bellini, Milano, Pinacoteca di Brera

Pedesetnica

52 El Greco, Madrid, Prado

53 Icona, Moskva, Trojstvo od Nikitin

Djevičina smrt

- 54 Beato Angelico, Cortona, Biskupijski muzej
55 Jacopo Torriti, mozaik, Rim, Santa Maria Maggiore
56 Paolo Veneziano, Vičenca, Musei civici

Uznesenje na nebo

- 57 Bartolomeo della Gatta, Cortona, Biskupijski muzej
58 Tiziano, Verona, Katedrala
59 Tiziano, Venecija, Basilica dei Frari

Djevičina krunidba

- 60 Giotto, Polittico Baroncelli, Firenca, Santa Croce, Cappella Baroncelli
61 Jacopo Torriti, mozaik, Roma, Santa Maria Maggiore
62 Paolo Veneziano, New York, Frick Collection
63 Bergognone, Milano, San Simpliciano
64 Maestro di Cesi, Pariz, Musée Marmottan

Posljednji sud

- 65 Michelangelo, Città del Vaticano, Cappella Sistina, detalj
66 Michelangelo, Città del Vaticano, Cappella Sistina, detalj

Kazalo

PORUKA PAPE FRANJA	3
--------------------	---

Petak 14 travnja, več

UVODNI POZDRAV	4
----------------	---

UVOD – » <i>Moje oči su vidjele tvoje spasenje</i> «	11
--	----

SVETA MISA – <i>PROPOVIJED NJEGOVE VISOSTI MONSINJORA GIUSEPPEA BATTURIA</i>	23
--	----

Subota 15 travnja, jutro

PRVA MEDITACIJA – <i>Vjera koja oblikuje život</i>	25
--	----

SVETA MISA – <i>PROPOVIJED NJEGOVE VISOSTI</i>	
--	--

<i>KARDINALA KEVINA JOSEPHA FARRELLA</i>	43
--	----

Subota 15 travnja, popodne

DRUGA MEDITACIJA – <i>Da svijet povjeruje</i>	49
---	----

Nedjelja 16 travnja, jutro

SKUPŠTINA	70
-----------	----

SVETA MISA – <i>PROPOVIJED NJEGOVE VISOSTI MONSINJORA FILIPPA SANTORO</i>	85
---	----

TELEGRAMI KOJE SMO POSLALI	88
----------------------------	----

UMJETNOST U NAŠOJ ZAJEDNICI	90
-----------------------------	----

Prevele s talijanskoga: Maja Peraica i Marija Brigljević-Gozze

© 2023 Fraternità di Comunione e Liberazione za sve tekstove od L. Giussani, D. Prosperi i M-G Lepori

